

OSSI VIITA



KANSALAIPOISTO JUKOLASTA
NURMIJÄRVEN OPISTOKSI

NURMIJÄRVEN OPISTON 70 VUOTTA

Nurmijärven Opiston 70 vuotta

OSSI VIITA

KANSALAIPOISTO JUKOLASTA
NURMIJÄRVEN OPISTOKSI

**NURMIJÄRVEN
OPISTON
70 VUOTTA**

nurmijärven  opisto

Historiatoimikunta: Leena Kaarni, Pirkko Savolainen, Tarja Pietikäinen,
Ritva Laurikainen ja Jenni Karemo

Graafinen suunnittelu, taitto ja kannet: Mikael Manninen / mx-design

Paino: Bookcover, Seinäjoki 2026

ISBN: 978-952-88-1471-9

Kustantaja ja julkaisija: Nurmijärven Opisto

Sisältö

Esipuhe	7
Odotettu kansalaisopisto perustetaan Rajamäelle 1955	9
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ajamaan opistoa	10
Perustava kokous	13
Ensimmäinen johtokunta	16
Ensimmäinen toimintavuosi 1956 yllättää kaikki	17
Opisto heti tunnetuksi	19
Opintopiirit ja ensimmäinen opintosuunnitelma	20
Talous tasapainossa ensimmäisen toimintavuoden jälkeen	23
Toiminta vakiintuu ja laajenee 1957–1973	27
Koko paikkakunnan opinahjo	29
Opiskelijamäärät kasvavat	32
Oppilaiden rekrytointi 1960-luvulla	33
Opintopiirit ja opettajat	34
Tarkkaa taloudenhoitoa	42
Musiikkiosasto osaksi Kansalaisopisto Jukolaa 1973–1989	45
Yhteistyö Nurmijärven Musiikkikoulun kanssa	47
Opiston toiminta laajenee uudistusten keskellä	48
Monipuolinen kurssitarjonta	52
Opintomaksujen osuus kasvaa – Rajamäen Alkon tehtaiden avustus loppuu	55
Usko Lummen ja Toivo Kallion pitkät toimikaudet päättyvät	57
Muutto Rajamäeltä Kirkonkylään ja Klaukkalaan 1990–2011	59
Yhteistyö Nurmijärven Musiikkiopiston kanssa ja Jukolan musiikkikoulun toiminta	62
Kursseja uudistetaan	64
Kuvataiteen opetus ja kevätnäyttelyt	67
Lama-ajasta selvittäään	68
Tietotekniikan käyttö edistyksellistä	71
Puheenjohtaja vaihtuu ja rehtori Savolainen jää eläkkeelle	73

Uusi nimi – moderni opisto 2012–2025	75
Toiminta laajenee	79
Paljon tapahtumia	83
Taiteen perusopetus ja Jukolan musiikkikoulu	84
Kuvataidekoulu	87
Taiteen perusopetusta lapsista aikuisiin	89
Käsityökoulu taiteen perusopetukseen	89
Monitoimitalo Monikko	89
Koronasta selvitään	91
Opiskelijoiden osaaminen paremmin esille	93
Valtionosuuden leikkaukset huolenaiheena	94
Yhteenveto	95
Liitteet	101
Liite 1: Nurmijärven Opiston johtajat, vakinaiset työntekijät ja luottamushenkilöt	102
Liite 2: Ansiomerkit	104
Lähdeluettelo	106
Lähdeviitteet	107

Esipuhe

Nurmijärven Opiston pitkä ja ansiokas historia on nyt koottu ensimmäistä kertaa yksiin kansiin. Tämän teoksen sivuille on talletettu opiston vaiherikkaat vuosikymmenet – koulutus, oppiminen ja yhteisöllisyys, jotka ovat muovanneet niin nurmijärveläisyyttä kuin paikallista kulttuurihistoriaa. Teos tarjoaa lukijalle monipuolisen ja ajallisesti syvän kuvan opiston merkityksestä elinikäisen oppimisen edistäjänä sekä sivistyksen rakentajana 1950-luvulta 2020-luvulle asti.

Lämpimät kiitokseni historian kirjoittajalle, dosentti Ossi Viidalle, laajan ja monimuotoisen aineiston huolellisesta ja ansiokkaasta kokoamisesta. Kiitän myös historiatoimikunnan jäseniä – Leena Kaarnia, Pirkko Savolaista, Tarja Pietikäistä ja Ritva Laurikaista – heidän asiantuntemuksestaan ja arvokkaasta panoksestaan tämän teoksen syntyyn.

Toivotan lukijalle antoisia ja ajatuksia herättäviä lukuhetkiä.

Jenni Karemo
rehtori

Odotettu kansalaisopisto perustetaan Rajamäelle

1955

Opistotoiminnan esikuvaksi suomalaisille nousi vuonna 1880 perustettu Tukholman työväenopisto, vaikka sen päätehtävänä ei ollut vielä ammattikoulutus vaan valistuksen levitys ja tieteellisen tiedon jakaminen. Suomen ensimmäinen kansalaisopisto perustettiin maan suurimpaan työväenkaupunkiin Tampereelle 1899. Seuraavat työväenopistot aloittivat toimintansa 1907 Oulussa, Vaasassa ja Viipurissa sekä 1911 Kotkassa ja 1914 Helsingissä. Opistot korostivat puolueettomuutta, mutta yhteys työväenliikkeeseen oli läheinen. Vuonna 1916 perustettu Kuopion opisto oli ensimmäinen oppilaitos, jonka nimessä ei ollut työväenopistoa. Määrittelemällä opisto kansalaisopistoksi sen arvioitiin työväenopistoja paremmin osoittavan, että oppilaitos oli tarkoitettu kaikille. Yleensä työväenopistoja perustettiin kaupunkeihin ja kansalaisopistoja maaseudulle.

Aiempaa vahvempi selkänöja toiminnalle saatiin, kun opistot alkoivat saada valtionapua vuodesta 1927. Valtioapulaki myös yhtenäisti opistojen tarkoitusta, rakennetta ja toimintaa. Uusista opistoista yhä lukuisampi oli nimeltään kansalaisopisto, millä alleviivattiin laitoksen tarjoavan kansalaiselämässä tarpeellisia tietoja kaikille halukkaille. Kunnallisten opistojen lisäksi alettiin perustaa myös kannatusyhdistystaustaisia opistoja.

Nurmijärvelläkin työväen- ja kansalaisopistoaate alkoi vahvistua. Valtion-osuus madalsi perustamiskynnystä. Rajamäen kansakoululla pidettiin toukokuussa 1929 kokous, johon osallistui kansakoulujen johtokuntien jäseniä ja opettajia sekä kunnallislautakunnan (nyk. kunnanhallituksen) jäseniä. He kaikki olivat huolestuneita ”valtaan päässeestä huliganismista ja masentuneesta tilasta”. Parannusta haettiin valistustyöstä, jota valtio ja kunta tukisivat. Kokouksessa perustettiin toimikunta, jonka ehdotuksen työväenopiston perustamiseksi Nurmijärven kunnanvaltuusto kesäkuussa 1930 jätti pöydälle. Valtuusto pyysi muiden nurmijärveläisten järjestöjen mielipidettä opiston tarpeellisuudesta. Nuorisoseurat eivät kannattaneet opiston perustamista. Niiden mielestä valistustyö oli riittävää, ja halukkailla oli mahdollisuus opiskella läheisessä Tuusulan kansanopistossa tuloksellisemmin kuin omassa opistossa. Sen sijaan työväenyhdistykset kannattivat opiston perustamista Nurmijärvellä. Toimikunta jätti uuden anomuksen valtuustolle, mutta elokuussa 1930 valtuutettujen enemmistö arvioi, ettei kunnalla ollut edellytyksiä perustaa opistoa.

1930-luvulla opistot tarjosivat luentomuotoisen opetuksen lisäksi entistä enemmän ryhmäopetusta eli käytännössä opinto- ja keskustelupiirejä, joiden toiminta perustui opettajan ja opiskelijoiden väliseen vuorovaikutukseen.

Raskaiden talvi- ja jatkosotien jälkeen elämä alkoi Suomessa vähitellen palautua normaalimmaksi. Vuosina 1945–1950 opistojen määrä kasvoi 50:stä 90:een. Kun sota-aikana käynnistetty säännöstely päättyi ja sotakorvaukset oli maksettu Neuvostoliitolle vuonna 1952, nurmijärveläisetkin alkoivat uskoa parempaan huomiseen. Tekemisen meininki nousi korkealle. Eri elämänalueita haluttiin kehittää. Yksi osa-alue oli kuntalaisten monipuolinen sivistäminen. Sen nähtiin olevan osa jälleenrakennustyötä. Maalaiskunnissa haluttiin isompien kaupunkien tavoin antaa ihmisille mahdollisuus entistä laajempaan opiskeluun sekä luku- että käytännön aineissa.¹ Kansalaisopistojen hienous oli, ettei enää tarvinnut yksin opetella omia kiinnostuksen kohteita, vaan niitä oli mahdollisuus opiskella hyvän opettajan ja muiden samasta asiasta innostuneiden henkilöiden kanssa. Tällainen opiskelu toi ihmisten elämään arvokasta sisältöä. Se oli myös yhteiskunnallisesti merkittävää, kun opiskelujen ansiosta työelämään saatiin entistä pätevämpiä tekijöitä.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ajamaan opistoa

Nurmijärvellä näkyi sotien jälkeen sama kehitys kuin yleensä Suomessa: halu sivistyä ja oppia uutta. Käytännön toimiin päästiin 1950-luvun Nurmijärven väkiluvultaan ja toimeliaisuudeltaan ykköskylässä Rajamäellä. 1960-luvun alussa Nurmijärvellä asui vajaat 13 500 henkilöä, joista Rajamäellä 2 400, Klaukkalassa

runsaat 1 500 ja Kirkonkylässä 1 350. Rajamäen asemaan paikkakunnan tärkeimpänä kylänä vaikutti ensisijaisesti Alkon tehtaat, jonka vaikutusvalta oli laajaa. Rajamäellä ei aloitettu mitään suurempaa hanketta ottamatta yhteyttä paikkakunnan suurimpaan teollisuuslaitokseen. Rajamäen asema säilyi aina 1970-luvun alkuun saakka, jolloin Klaukkala meni väkimäärällään Rajamäen ohitse.

Alkon Rajamäen tehtaan johto ei suoraan toiminut opiston perustajana, vaan se vaikutti taustalla. Tehtaan tuoma taloudellinen hyvinvointi oli kasvattanut myös kylän sivistyspääomaa. Kylässä alettiin keskustella lasten ja nuorison kasvatuksellisista haasteista. Foorumina oli Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rajamäen osaston kasvatuskerho. Kyseistä kerhoa veti opettaja Uno Miettinen. Kerho kokoontui Rajamäen kirkon seurakuntasalissa toukokuussa 1955 yhteensä 34 henkilön voimin keskustelemaan etukäteen sovitusta aiheesta: *kasvavien harrastuksia*. Ikään kuin alustuksena pieni koululainen Mikko Nummela esitti Kantelettaren *Lintujen kärejät* ”antaen oivan näytteen saavutuksesta lausuntaharrastuksen alalla”. Varsinaisen alustuksen esitti insinöörin rouva Anna Luokola aiheesta *Nuorten vapaa-aikojen harrastukset*. Luokola arvioi nuorisoa hukkaaviksi harrastuksiksi seurustelun, tanssin, elokuvat, sarjakuvat ja esimerkiksi filmitähtien kuvien keräämisen. Vanhempien velvollisuutena oli ohjata lapsensa järkevämpään tekemiseen, jolloin pojat ja tytöt voivat seurustella hyvien harrastusten parissa. Luokola jaotteli tällaiset hyvät harrastukset tietopuolisiin, taiteellisiin, liikunnallisiin ja käytännöllisiin.

Seuraavaksi puhui rajamäkeläinen pankinjohtaja Heikki Veharanta kehottamaan vanhempia tarkkailemaan lapsiaan. ”Olisi taisteltava sitä massahenkeä vastaan, joka kaikkialla pyrkii vetämään nuorison pyörteisiinsä ja ehkäisee ja kahlitsee vapaan, yksilöllisen kasvun. Monia nykyajan huvituksia vastaan on turha taistella, mutta niiden taso on saatava nousemaan, esim. elokuvat ja tanssilavat.” Kasvatuskerhon kokouksen kirjurin mukaan alustaja Veharannan ”lämmin esitys huokui laajakatseista, rakastavaa ymmärrystä nuorisoa kohtaan”.

Luokolan ja Veharannan alustusten jälkeen virisi opettaja Uno Miettisen johdolla vilkas keskustelu, jonka lopputulemaksi saatiin: yhteiskunnan mullistavat muutokset olivat haastavia kodeille. Lasten harrastustoimintaan ei ollut aina mahdollisuuksia kiinnittää riittävää huomiota. Lisäksi kodit olivat aivan liian pieniä esimerkiksi poikien harrastustoiminnalle, mikä ajoi heidät ”kujille ja teille”. Siellä epäilemättä vaarana oli ajautua vääränlaiseen seuraan ja huonoihin harrastuksiin. Tähän tarpeeseen, lasten ohjaamiseen kasvatuksellisesti järkevien harrastusten pariin, tuli opettaja Uno Miettisen ehdotus perustaa Rajamäen eri nuorisopiirejä yhdistävä kansalaisopisto. ”Tämä ajatus sai heti niin voimakkaan kannatuksen, että tämän jälkeen kaikki keskustelu kiteytyi vain tämän Kansalaisopistoasian ympärille.”

Puheenvuoroissa pohdittiin, millaisia mahdollisuuksia olisi opiston perustamiseen Rajamäelle. Niin tosissaan oltiin, että opiston perustamisajatusta alkoi jatkojalostaa toimikunta, johon Mannerheimin Lastensuojeluliiton kasvatuskerho valitsi puheenjohtajaksi Uno Miettisen ja jäseneksi pankinjohtaja Heikki Veharannan, kaupanhoitaja Usko Lumpeen sekä rouvat Elise Mäkisen ja Maila Mäkelän. Evästyksenä kokous toivoi, että toimikunta jo kesän 1955 aikana hankkisi tarvittavat tiedot ja pohtisi mahdollisuudet kansalaisopiston perustamiseen. Ja sitten tuli se odotettu kohta: ”Keskusteltiin myös mahdollisuudesta saada Rajamäen Tehtaan johdon kannatus asialle.”²

Aivan toivotulla nopeudella ei toimikunta lähtenyt hanketta ajamaan. Se ei kokoontunut vielä kesän 1955 aikana vaan vasta syyskuun loppupuolella, mutta toimikunnan puheenjohtaja Uno Miettinen ahkeroi alustavia valmisteluja. Toimikunta kokoontui syyskuussa 1955. Kokouksessa oli paikalla nimetyn toimikunnan lisäksi kutsuttuna Rajamäen tehtaiden sosiaalijohtaja Ilmari Haarni ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rajamäen osaston puheenjohtaja opettaja Anna Kalliokoski, joka oli osallistunut jo kasvatuskerhossa toukokuussa käytyihin keskusteluihin. Ulkopuolisin silmin katsottuna alkoholijuomia valmistavan Rajamäen tehtaan ja lapsista huolehtivan Mannerheimin Lastensuojeluliiton yhteistyö vaikutti oudolta, mutta rajamäkeläisille siinä ei ollut mitään ihmeellistä. Tehdas huolehti omistaan ja samalla koko kylästä.

Toimikunnan puheenjohtaja Uno Miettinen oli tehnyt tarvittavan taustatyön jakaen kirjalliset muistiinpanonsa opiston perustamisesta toimikunnan jäsenille ja paikalle kutsutuille. Edelleen ei ollut kahta sanaa, etteikö isoon hankkeeseen ryhdyttäisi. Alettiin keskustella jo opiston ohjelman hahmottelemisesta.

Toimikunta halusi laajat kansalaispiirit hankkeen taakse, ja siksi tehtiin päätös yhteydenotoista eri järjestöihin ja harrastuspiireihin, jotta voitaisiin tiedustella niiden mielipiteitä opiston kannatusyhdistyksen perustamisesta. Lisäksi oli saatava kunnan ja lähikylien kannatus. Sen vuoksi toimikunta kutsui laajennettuun kokoukseen kunnanvaltuuston puheenjohtajan Uno Laakson, kunnanhallituksen puheenjohtajan Tapio Palhon, laitospastori Mauno Tenhvirran, rakennusmestari Arvo Unholan, terveysasiantuntija Helmi Raunistolan, nuoriso-ohjaaja Eino Aaltosen, pastori Artturi Marttisen ja opettaja Otto Hakulisen. Laajennetun toimikunnan kokous pidettiin vielä syyskuun aikana. Sen pääasiana oli keskustella, pitävätkö osallistujat mahdollisena opiston perustamista. Toinen laajennetun ryhmän tapaaminen toteutui marraskuun alussa, kun kysymyksen opiston tarpeellisuudesta oli saatu myöntävät vastaukset. Tämän kokouksen tärkein tehtävä oli valmistella opiston kannatusyhdistyksen perustamiskokousta ja sen taloutta. Nurmijärven kunta oli lupautunut avusta-

maan toimintaa. Alko ei ollut vielä tehnyt lopullista päätöstä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rajamäen osasto oli ilmoittanut huolehtivansa alkuvaiheen rahoituksesta. Miettinen, Haarni ja Lumme saivat tehtäväksi perustamiskouksen järjestelyt. Yhdistyksen nimeksi ehdotettiin Jukolaa. Pöytäkirjasta ei selviä, kuka nimeä ehdotti. Joka tapauksessa nimi tietysti sopi erinomaisesti Kiven Nurmijärvelle. Nimi oli kehitelty jo ennen kokousta. Todennäköisimmät jäljet johtivat opettaja Uno Miettiseen, joka oli vastannut monista muistakin alustavista valmisteluista. Aivan ensimmäisissä kaavailuissa opistosta oli toki käytetty nimeä Rajamäen Kansalaisopisto, välillä myös tehtaan opisto, koska perustaminen ja toiminnot keskittyivät nimenomaan Rajamäelle opiston alkuvaiheessa, ja Alko oli tässäkin hankkeessa voimakkaasti mukana. Toimikunta kävi lävitse myös mallisäännöt.³ Oli aika rohkeaan ratkaisuun; perustaa Nurmijärven Rajamäelle kansalaisopisto.

Uno Miettinen kannusti lehtikirjoituksessaan kansalaisopistosta kiinnostuneita tulemaan perustamiskokoukseen paikalle. ”Varttunut nuoriso ja vanhemmatkin ihmiset kaipaavat vapaa-aikojensa arvokkaaksi täytteeksi erilaisia joko henkisiä tai käytännöllisiä harrastuksia.” Miettinen painotti, miten vaikeaa oli opiskella yksin. Kansalaisopistot tarjosivat palvelujaan. Siellä opiskelu sujui pätevien opettajien ja muiden samasta harrastuksesta kiinnostuneiden kanssa. Lisäksi opistolla oli kotia paljon paremmat tilat opiskelulle. Miettinen oli varma, että tuleva kansalaisopisto toisi nurmijärveläisten elämään uutta sisältöä.⁴

Perustava kokous

Kansalaisopisto Jukolan kannatusyhdistys ry:n perustava kokous pidettiin Rajamäen kansakoulun juhlasalissa 20. marraskuuta 1955. Paikalle kutsuttiin kaikki vähintään 16 vuotta täyttäneet kansalaisopistoasiasta sen kannattajina tai opiskelijoina kiinnostuneet Nurmijärven kuntalaiset sekä yhdistysten, taloudellisten yhtymien ja säätiöiden edustajat.

Aktiivinen perustaja oli kokousta valmistellut ja sen koolle kutsunut Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rajamäen osasto. Sen asettama toimikunta sai opiston perustamiselle laajan kannatuksen. Perustamiskokoukseen osallistui noin 300 kiinnostunutta. Itseoikeutetusti opettaja Uno Miettinen avasi kokouksen. Paikalle asiantuntijaksi oli saatu kouluneuvos Paavo Kuosmanen pitämään esitelmän kansalaisopistoista. Lisäksi ennen varsinaiseen asiaan siirtymistä esitti Ilmari Mustonen yksinlaulua ja pianonsoittoa.

Kokousväki päätti yksimielisesti vilkkaan keskustelun jälkeen perustaa Kansalaisopisto Jukolan kannatusyhdistyksen ylläpitämään ”Rajamäen asema-



seudulle” työväenopistolain alaista kansalaisopistoa, joka liittyi myöhemmin, maaliskuussa 1956, Työväenopistojen liittoon.

Kansalaisopisto Jukolan toiminta-alueena piti olla koko Nurmijärvi, mutta käytännössä lähes kaikki liittyi aluksi vain Rajamäkeen. Joka tapauksessa toimikunta oli tehnyt hyvää etukäteistyötä, sillä se oli saanut liittymislupaukset jo 111 yksityiseltä henkilöltä ja viideltätoista nurmijärveläiseltä järjestöltä, joista heti perustamiskokouksessa kannatusyhdistykseen liittyi kolmetoista. Niistä kymmenen yhteisöä toimi Rajamäellä.⁵

”Rajamäen tehdasseutu paalutti hengenviljelykselleen viime sunnuntaina uuden, merkittävän peltoalan. Paikkakunnalle perustettiin vapaaopisto, Kansalaisopisto Jukola. Rajamäen paikkakunnallisen luonteen huomioiden tällaisella vapaaopistolla on siellä hyvät mahdollisuudet menestyä ja kehittyä.” Näin uutisoi Hyvinkään Sanomat historiallisen päätöksen perustaa Nurmijärvelle kansalaisopisto.⁶

KANSALAIPOISTO JUKOLAN KANNATUSYHDISTYKSEEN YHTEISÖJÄSENINÄ PERUSTAMISKOKOUKSESSA LIITTYNEET

- Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rajamäen paikallisosasto
- Marttayhdistyksen Kirkonkylän osasto
- Rajamäen Työväenyhdistys
- Rajamäen Kehitys
- Nurmijärven Kunto
- Rajamäen Uudenkylän Martat
- Nurmijärven Kirkonkylän Päivän Nuoret
- Rajamäen Päivän Nuoret
- Rajamäen Rykmentti
- Kaatuneiden Omaiset ry:n Rajamäen osasto
- Rajamäen Naisvoimistelijat
- Rajamäen SKDL:n yhdistys
- Kansanpuolueen Rajamäen paikallisosasto

Lähde: Keski-Uusimaa 22.11.1955

Uuno Miettinen puhui Kansalaisopisto Jukolan perustavassa kokouksessa marraskuussa 1955. Miettinen oli yksi keskeisimmistä opiston perustajista ja sen ensimmäinen rehtori vuosina 1956–1959. **NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.**

Ensimmäinen johtokunta

Perustavan kokouksen hyväksymien ja 9. tammikuuta 1956 oikeusministeriön vahvistamien sääntöjen mukaan johtokuntaan tuli valita puheenjohtaja ja kahdeksan jäsentä varajäsenineen. Perustamiskokous valitsi valiokunnan valmistelemaan ehdokaslistaa. Toki johtokuntaan tulevia henkilöitä oli ehditty jo pohtia pitkin syksyä 1955 opistoa perustamista valmistelevan toimikunnan kokouksissa. Kokouksesta hetkeksi aikaa vetäytyneessä valiokunnassa nimiä pähkäilivät pastori Artturi Marttinen, sosiaalitarkkailija Esko Harju, rouva Helli Koskinen, rakennusmestari Arvo Unhola, agronomi Matti Myllylä, insinöörin rouva Anna Luokola, urakoitsija Sulo Pesonen ja myymälänhoitaja Usko Lumme. Heistä ainoastaan Lumme oli ollut mukana valmistelevan toimikunnan työssä, joten varsin hyvin uudella ryhmällä vielä kerran pohdittiin eri henkilöiden sopivuutta opiston tulevan toiminnan kannalta tärkeän kannatusyhdistyksen johtokuntaan.

Valiokunnan ehdotukset johtokunnan jäsenistä Rajamäen kansakoulun juhlasaliin kokoontunut perustamista ajava kokousväki hyväksyi yksimielisesti. Johtokunta oli rajamäkeläinen. Lisäksi Nurmijärven kunta ja Oy Alkoholiliike Ab saivat nimetä johtokuntaan kumpikin yhden varsinaisen ja tälle yhden varajäsenen. Johtokunnan puheenjohtajaksi kokoukseen tulleet noin 300 nurmijärveläistä valitsivat opettaja Uno Miettisen. Jäseniksi nimettiin rajamäkeläinen kunnanvaltuuston puheenjohtaja, muurari Uno Laakso, laitospäällikkö Mauno Tenhoviirta Rajamäeltä, maisteri Else Mattila Rönkästä, opettaja Yrjö Lehtimäki Rajamäeltä, konttorinhoitaja Heikki Veharanta Rajamäeltä ja tislaaja Toivo Kallio Rajamäeltä. Nurmijärven kunta valitsi johtokuntaan ei enempää eikä vähempää kuin kunnanhallituksen puheenjohtajansa agronomi Tapio Palhon Raalasta. Alkon mandaatilla ääntä alkoi käyttää kauppatieteiden maisteri, konttoripäällikkö Toivo Marttinen.

Johtokunta kokoontui heti opiston perustamisen jälkeen järjestäytymiskokoukseen puheenjohtajansa Uno Miettisen johdolla. Varapuheenjohtajaksi valittiin Uno Laakso, sihteeriksi Yrjö Lehtimäki ja rahastonhoitajaksi Nurmijärven Säästöpankin Rajamäen konttoria johtava Heikki Veharanta. Lisäksi sovittiin, että kolmikko puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri valmistelevat asiat seuraavaan kokoukseen.

Ensimmäisen johtokunnan jäsenet olivat varsin koulutettuja. Puhetta johti opettaja. Jäseninä oli maistereita, opettaja ja agronomi. Yhtään väheksymättä muita jäseniä johtokunnan jäsenten hyvä koulutus varmasti antoi vankan pohjan kehittää juuri perustettua opistoa. Kun puheenjohtaja, Rajamäen jatkokoulun kaupallisten ja yleisten aineiden opettaja Uno Miettinen nimettiin

tammikuussa 1956 opiston väliaikaiseksi johtajaksi kevätlukukauden ajaksi 20 000 markan kuukausipalkalla, uudeksi puheenjohtajaksi nousi muurari Uuno Laakso. Hänen tilalleen johtokuntaan tuli varajäseneksi aiemmin nimetty myymälänhoitaja Usko Lumme. Miettisen ovi johtokunnan kokouksiin ei kuitenkaan sulkeutunut, sillä sääntöjen mukaan johtokuntaan kuului ”itse-oikeutettuna jäsenenä” myös opiston johtaja, joka hoiti sihteerin tehtäviä. Tilintarkastuksesta huolehtivat merkonomi Pauli Kiljunen ja Nurmijärven kunnansihteeri Aarne Ylä-Tuuhonen.

Opiston alkua voi luonnehtia rajamäkikeskeiseksi, ammattimaiseksi ja hyvin hoidetuksi pätevien toimijoiden ansiosta. Kaikille uusille opistoille ei ollut suinkaan itsestäänselvyys se, että ne saisivat toimintansa pyörittämiseen takautuvasti valtionapua. Hyvään alkuun päässeen Kansalaisopisto Jukolan ei tarvinnut odotella elintärkeää päätöstä valtion tuesta pitkään. Perustamisesta aikaa ehti kulua alle viisi kuukautta, kun kannatusyhdistys sai mieluista postia huhtikuun puolivälissä 1956. Opetusministeriö myönsi yhdistyksen ylläpitämälle opistolle oikeuden saada lainmukaista valtionapua takautuvasti vuoden 1956 alusta alkaen. Sitä aiemmin helmikuun lopulla 1956 kouluhallituksessa oli lyöty leimat opiston ohjesääntöihin. Näin kaikki perustamiseen liittyvät viralliset päätökset oli saatu aikaan lyhyessä ajassa.⁷ Asioiden nopea hoitaminen on osoitus siitä, miten tärkeänä pidettiin opiston toiminnan rivakkaa alkua. Opistolle oli selvä tilaus Rajamäellä.

Ensimmäinen toimintavuosi 1956 yllättää kaikki

Johtaja Uuno Miettisen ja johtokunnan aikaa veivät loppuvuodesta 1955 ja alkuvuodesta 1956 perustamiseen liittyvät valmistelut. Marras-joulukuussa 1955 johtokunta kokoontui kolme ja ensimmäisen toimintavuoden 1956 aikana yhdeksän kertaa. Opiston ohjesääntö, opetussuunnitelma, lukujärjestysten tarkastaminen ja hyväksyminen, talousarviot, ja yleensäkin taloudesta huolehtiminen, kuuluivat johtokunnan pitkän työlistan tehtäviin. Ilman opettajia ja luennoitsijoita opisto ei olisi voinut tietenkään toimia, joten heidän rekrytointinsa oli tärkein alkukuukausien tehtävistä kuten myös opetuspaikkojen ja opetusvälineiden hankinta.

Alkuvaiheet olivat rajamäkikeskeistä toimintaa, sillä yhtä lukuun ottamatta kaikki toimitilat sijaitsivat Rajamäellä. Rajamäen kansakoululta käytössä olivat kaksi käsityöluokkaa ja metallityösali, tyttöjen käsityösali, koulun luokkahuoneita sekä juhlasali ja kansliahuone tarpeen mukaan. Opisto sai tiloja myös Rajamäellä sijaitsevasta Työtehoseurasta. Opiskelijat menivät koneopetuskeskuksen luentosaliin ja -huoneistoon. Tarpeen mukaan opetusta oli mahdollista

järjestää Rajamäen tehtaiden seuraintalon juhlasalissa, kirjastossa ja seurakuntasalissa. Neljäs paikka oli Rajamäen Työväenyhdistyksen talo, jota voitiin käyttää erilaisissa opiston juhlatilaisuuksissa. Ainoa Rajamäen ulkopuolella ollut tila oli Nurmijärven Yhteiskoulun opetuskeittiö. Parhaat tilat opistolle tarjosi nimenomaan Rajamäen kansakoulu, joka oli opiston perustamisen aikoihin juuri valmistunut. Kansakoulun avara ja kaunis juhlasali toimi erinomaisena juhlapaikkana näyttämöineen ja pianoineen. Rajamäen kansakoulun johtajan kansliahuoneessa pidettiin myös opiston kansliaa. Koulun tiloja käytettiin koulupäivien jälkeen yleensä klo 18–21 välillä.

Jo ensimmäisen toimintavuoden jälkeen Kansalaisopisto Jukolan johtokunta sai tyytyväisenä todeta: ”Paikkakuntamme rientoja tarkastellessa ei voi olla huomaamatta, että opisto on lyhyessä ajassa kehittynyt tämän seudun vapaiden yleissivistyksellisten ja käytännöllisten harrastusten keskuiseksi.” Opiston 10-vuotishistoriikin kirjoittaneen Yrjö Lehtimäen mukaan alussa oli useita vaikeuksia voitettavana, mutta niistä selvitettiin. Lehtimäki antoi näiden haastavien alkuvaiheiden selättämisestä suuren ansion kannatusyhdistyksen johtokunnan puheenjohtajalle Uuno Laaksolle, jonka toiminta oli konkreettinen osoitus siitä, miten ”sydämen sivistys” korvasi opintojen puuttumista. Muurari Laakso osoittautui erinomaiseksi puheenjohtajaksi, joka kokeneena kunnallispolitiikkona osasi neuvotella ja tarvittaessa sovittaa.

Yksi jännitysmomentti aluksi oli, miten laajasti uusi opisto kiinnostaisi opiskelijoita. Opiskelijoiden haku opintopiireihin aloitettiin heti marraskuun 1955 aikana. Kansakouluille, kauppa- ja liikelaitoksiin jätettiin ilmoittautumislistoja. Opistoa perustavat olivat arvioineet, että toiminta voisi aluksi kiinnostaa noin sataa opiskelijaa. Opiskelijamääräennuste jäi pahasti alakanttiin. Heti kevätlukukaudella 1956 opiskelijoita osallistui eri kursseille yhteensä 318. Nousu jatkui myös syyslukukaudella 1956, jolloin opiskelijoita oli 369. Ennakoitua suurempi opiskelijamäärä asetti yhdistyksen talouden ahtaalle, mutta opiston alusta oltiin aiheellisesti ylpeitä. Haaste oli kuitenkin taloudellisesti kova, ja siksi samalla toivottiin, että opiskelijamäärät hieman tasaantuisivat: ”On luonnollista, että mainitut luvut ovat aivan liian suuria opiston vaikutuspiiriin kuuluvaan väkilukuun verraten ja että niitä onkin pidettävä poikkeuksellisina, vielä alkunnostukseen kuuluvina.” Johtokunnan uusi valistunut arvio oli, että jatkossa opiskelijoita olisi noin 200.⁸ Alku sujui hyvin, vaikka Suomessa oli yleislakko maaliskuussa 1956, ja sen vuoksi jäi pitämättä opintopiirien tunnit maaliskuun alusta kuun puoliväliin saakka.⁹

Opisto heti tunnetuksi

Kansalaisopistot, myös Jukola, osasivat alusta saakka tuoda rohkeasti esille omaa toimintaansa, kuten yhteiskunnallista vaikuttavuutta, kun lukuvuosien alkamis- ja päättymisjuhlisiin panostettiin sekä järjestettiin yleisluentoja. Opiston historian ensimmäisen lukukauden avajaisjuhlat pidettiin 18. tammikuuta 1956, jolloin vain alle kaksi kuukautta oli ehtinyt kulua perustamiskokouksesta. Juhlaan kutsuttavista on nähtävissä se sidosryhmä, johon opisto alkuvaiheessa tukeutui. Kutsun saivat Alkon pääjohtaja tohtori Manne Nurmia, Rajamäen tehtaiden isännöitsijä tohtori Heikki Suomalainen ja insinööri Ola Martola. Kun Nurmia ei paikalle ehtinyt, pääjohtajaa tuurasi Alkon tekninen johtaja Hubert Ingman. Kunnasta paikalle toivottiin valtuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajat sekä kunnansihteeri. Lisäksi kutsuttiin Kiljavan ammattiyhdistysopiston opettajat, Hyvinkään kansalaisopiston johtaja, Nurmijärven yhteiskoulun opettajat, professori Yrjö Larmola Kiljavalta, kouluneuvos Paavo Kuosmanen, pastori Artturi Marttinen, rouva Anna Luokola ja opettaja Anna Kalliokoski.

Avajaisjuhlassa kuultiin Uno Miettisen avauspuhe ja professori T.I. Vuorenrinteen esitelmä *Ihminen tekniikan uhrina*. Lisäksi Rajamäen tehtaiden yhteislaulu esitti musiikkia Ilmari Mustosen johtamana. Opiston tuleva opiskelija Reijo Takanen esiintyi lausuen runon. Juhla päättyi isänmaallisesti Maamme lauluun, mikä tapa jatkui vastaavanlaisissa muissakin juhlatilaisuuksissa.

Ensimmäinen lukukausi päättyi huhtikuun 1956 loppupuolella päättäjäisjuhlaan. Juhlan aloittivat alkusoitolla Ilmari Mustonen ja Tauno Ronimus. Uno Miettinen antoi katsauksen opiston ensimmäisestä keväästä. Sen jälkeen kuultiin Terttu Malkamäen yksinlaulua ja Ester Lehtimäen lausuntaa. Ensimmäisen lukukauden aikana oli ehditty perustaa jo opiston kuoro, joka esiintyi päättäjäisjuhlassa Mustosen johdolla. Kouluneuvos Paavo Kuosmanen oli jälleen paikalla puhumassa. Sen jälkeen juhlayleisö sai vielä nauttia Helli Koskisen lausunnasta, Pirkko Pesosen ja Ilmari Mustosen duetosta sekä opiston kannatusyhdistyksen puheenjohtajan Uno Laakson päätössanoista.

Laadukkaat lukukausien avajais- ja päättäjäisjuhlat nousivat Rajamäellä odotetuiksi tapahtumiksi, jotka keräsivät hyvin yleisöä. Pääsymaksua ei peritty, ja kaikki olivat tervetulleita. Opiston historian ensimmäiset avajaisjuhlat tammikuussa 1956 eivät olleet poikkeus. Kansakoulun juhlasali pullisteli väkeä. Paikalla oli runsaasti myös opistossa opintonsa aloittavia opiskelijoita.

Opistossa vieraili ensimmäisen toimintavuoden aikana yli kaksikymmentä eri tieteen- ja yhteiskunta-alan arvostettua asiantuntijaa pitämässä kaikille nurmijärveläisille avoimia luentoja. Tämä oli erittäin tärkeää vasta ensimmäisiä as-

keleita ottavalle opistolle. Uskottavuus nousi heti alusta korkealle. Laadukkaan opettajakunnan saamisessa opiston johtaja Uno Miettinen teki erinomaista työtä. Nimelistä läpikäydessä voi todeta, että Kansalaisopisto Jukola onnistui järjestämään heti kiinnostavia yleisluentoja. Nurmijärvellä asiantuntemustaan kävivät jakamassa kouluhallituksen pääjohtaja Reino Oittinen, kouluneuvos Paavo Kuosmanen sekä professorit L. A. Puntila, Salonen, Vilho Pöntynen, T.I. Vuorenrinne, Osmo Tiililä, Lauri Kalaja, Arvo Lehtovaara, Heikki Waris, Leo Noro ja Niilo Söyrinki. Mieleenpainuva oli myös paikallisen kansanedustajan, agronomi Matti Mattilan luento. Opiston johtokunta onnitteli aiheellisesti itseään erinomaisesta alusta: ”Kaikkien näiden vierailijoiden pitämät esitelmät ja luennot ovat tehneet opistoa tunnetuksi sekä muodostuneet merkittäväksi sivistyspanokseksi paikkakunnallemme.”¹⁰ Kansalaisopisto Jukolan alkua tasoitti se, että vierailijoita oli kohtuullisen helppo saada matalalla kynnyksellä, kun opisto ei toiminut missään periferiassa, vaan Helsingistä porhalsi autolla Nurmijärvelle silloisia heikohkojakin teitä kulkien alle tunnissa.

Pääkaupunkiseudun luennoitsijat myös antoivat laajasti kuulua, miten hyvään opistotoiminnan alkuun Rajamäellä oli päästy. Opettaja Yrjö Lehtimäki totesi 10-vuotishistoriikissa: ”Heti alun alkaen meni opistosta mm. kouluhallitukseen sellainen käsitys, että Jukola on erittäin vireästi toimiva opisto.” Tämä käsitys tuli Lehtimäen mukaan esille virallisissa opiston tarkastuksissa.¹¹ Opisto otti vastuuta muustakin sivistyksellisestä toiminnasta. Se oli mukana järjestämässä maaliskuussa 1956 kristillisiä kulttuuripäiviä, joiden ohjelmassa oli puheita, esitelmia ja musiikkia.¹²

Opintopiirit ja ensimmäinen opintosuunnitelma

Opiston toiminnassa tärkeintä ei tietenkään ollut näyttää ulospäin hyvältä. Pääasiallinen työ, arkinen aherrus, tehtiin opintopiireissä. Ensimmäisen lukukauden aikana keväällä 1956 toimi kahdeksantoista opintopiiriä sekä yksi luento- ja keskustelupiiri. Toiminta vilkastui edelleen, ja syyslukukaudella 1956 piirejä oli jo 24. Heti alusta alkaen saatiin hämmäntävän laaja kattaus luku-, käytännön-, taide- ja muita aineita. Ilmoittautuneiden opiskelijoiden vähimmäismäärä valtionavun oikeuttaviin opintoihin oli kymmenen. Liian vähäisen opiskelijamäärän vuoksi keväällä 1956 ei käynnistynyt valokuvauksen, sähköopin, kirjanpidon, konekirjoituksen, yhdistystoimitsijain, liikunnan ja kansantanssin opintopiirit. Niiden aika oli myöhemmin.

Opettajina toimi paikallisia ja Helsingistä palkattuja ”päteviä voimia”. Suosituin opintopiiri oli naisten käsityöt, jonka neljään eri ryhmään ilmoittautui 75 opiskelijaa. Toiseksi eniten, 48, saatiin ruotsin kielen kahteen opintoryhmään.

Haastavinta oli opiskella kieliä, mutta niissäkin opintonsa keskeytti vain muutamia opiskelijoita.

Lähteistä ei selviä, paljonko opiskelijoista oli rajamäkeläisiä ja paljonko muualta Nurmijärveltä, mutta mitä ilmeisemmin suurin osa ensimmäisen toimintavuoden opiskelijoista oli Rajamäeltä tai aivan sen lähialueilta. Opintopiirit järjestettiin työpäivän jälkeen iltaisin, ja silloin oli kauempaa suuri kynnys lähteä, kun henkilöautojakaan ei vielä ollut läheskään jokaisella perheellä. Toki oli mahdollisuus tulla paikalle linja-autolla, mutta siihen oli varattava aikaa, kun autot eivät useinkaan kulkeneet oman kotipihan vierestä, vaan oli mentävä polkupyörällä isomman tien varteen.

Opiskelijoiden opintoja tuki ja yhteenkuuluvuutta rakensi oppilaskunnan toverikunta, jonka kuraattorina toimi opiston virkaatekevä johtaja Uno Miettinen. Toverikunta ei toiminut aluksi mitenkään aktiivisesti. Ainoastaan perustamisesta sovittiin. Opettajakunta toivoi opiskelijoilta suurempaa sitoutumista toverikunnan toimintaan. Suunnitteilla oli myös kesätoimintaa. Johtokunnassa keskusteltiin mahdollisuuksista järjestää opiskelijoille kesän aikana retkiä. Toverikunnan toimintaa alkoi syyslukukaudesta 1956 vetää johtokunta, johon kuuluivat opettaja Silvo Rapeli, sihteeri ja neiti Sinikka Jokinen, Aleksanteri Hytti, Anna Kalliokoski, Pertti Karinen, Kalevi Lindqvist, Aira Lumme ja Mauno Tenhoviirta. Oppilaskunta järjesti yhden yleisöjuhlan lukuvuoden aikana. Sen rahastoon saatiin varoja runsaat 4 800 markkaa (v. 2024 rahassa 177 €).

Jo kevättalven 1956 aikana opiston johtokunnalla oli selvästi haluja laajentaa koko paikkakunnan opistoksi. Johtokunta halusi syyslukukauden 1956 alkuun mennessä selvittää, olisiko muista Nurmijärven kylistä tulossa innokkaita opiskelijoita opintopiireihin. Selvitystä varten pyydettiin apua Kirkonkylästä kunnan nuorisiohjaajalta Eino Aaltoselta ja Perttulan opettajalta Arvo Meliniltä. Tiedossa ei ole, tehtiinkö selvitystä. Ainakaan sitä ei ole säilynyt arkistoon saakka.

Opiston johtajan Uno Miettisen vetämä yhteiskunnallinen luento- ja keskustelupiiri sisälsi useita mielenkiintoisia luentoja kuten filosofian tohtori, dosentti Jorma K. Miettisen Atomien energian rauhanomaisista sovellutuksista ja FT, dosentti Uno Saarnion luennon sivistyksestä ja ihmisestä. Nämä luennot jo ensimmäisenä vuotena vakuuttivat laajat kansalaispiirit Kansalaisopisto Jukolan tarpeellisuudesta. Epäileviä tuomaita ei ollut pienen jononkaan vertaa: ”Tähänastisen kokemuksen valossa asioita katsellen tulee vakuuttuneeksi siitä, että pitäjässämme on jatkuvasti aitoa sivistysharrastusta ja että löytyy vielä monia harrastusaloja, jotka ovat odottamassa vuoroaan päästääkseen opiston ohjelmaan. Eikä liene olemassa enää kovinkaan paljon sellaisia henkilöitä, jotka

KANSALAIISOPISTO JUKOLAN OPINTOPIIRIT KEVÄTLUKUKAUSI 1956

Lukuaineet: ruotsin kieli (kaksi opintopiiriä), englannin kieli (kaksi opintopiiriä) opettaja maisteri Jorma Seitamo. Yhteiskunnallinen luento- ja keskustelupiiri ohjaajana Uno Miettinen.

Käytännön aineet: naisten käsityöt (neljä opintopiiriä) opettaja rouva Raili Kosonen. Miesten käsityöt (kaksi opintopiiriä) opettaja Yrjö Lehtimäki. Kotitalousopettaja Katri Leisiö. Moottorioppi ja maatalousopettaja agronomi Matti Myllylä.

Taideaineet: posliinimaalaus (kaksi opintopiiriä) opettaja rouva Kaija Saariaho. Kirjallisuus ja suomen kieli opettaja maisteri Else Mattila, musiikki-
piiri (kolme ryhmää): pianonsoitto, viulunsoitto ja yksinlaulu sekä Kaikki yhdessä -kuoro opettaja Ilmari Mustonen.

Lähde: NOa johtokunnan pöytäkirjat, toimintakertomukset ja lehtileikkeet.

epäilisivät opiston jatkuvan elämisen mahdollisuuksia harrastuksien ja harrastajien puutteen vuoksi.”

Ensimmäisen toimintavuoden kokemusten perusteella johtokunta kirjasi huoneentauluunsa tärkeimmiksi periaatteikseen. 1) Puolueeton ja todellisuustajuinen opinto- ja harrastustoiminnan ylläpito. 2) Paikkakunnan sivistystarpeissa kaikkien eri väestöryhmien huomioonottaminen.¹³

Ensimmäinen virallinen ja hyväksytty opetussuunnitelma ei vielä valmistunut kevääksi 1956. Kouluhallitus antoi hyväksynnän opiston johtokunnan laatimalle opetussuunnitelmalle maaliskuussa 1957. Suunnitelma kattoi lukuvuoden 1956–1957. Kevätlukukauden 1956 oppiaineet jatkuivat syksyllä 1956 kuten opiston väliaikaisen johtajan, opettaja Uno Miettisen vetämänä yhteiskuntatieto, jossa käsiteltiin ajankohtaisia kunnallisen ja valtiollisen elämän kysymyksiä asiantuntijoiden alustusten pohjalta. Vierailevat luennoitsijat olivat kirkkikaartia professoreiden Heikki Wariksen ja L.A. Puntilan johdolla.

Uusia oppiaineita olivat kuvaamataito, kansantanssi ja näytelmätaide. Kuvaamataidossa opettajana toimi arkkitehti, teollisuusneuvos Toivo Salervo. Hänen opastuksellaan opiskeltiin hiilipiirustusta, vesivärimaalausta ja tekstiilimaalausta sekä asetelmajärjestelyä ja koristekomposiittia, maisemamaalausta ja elävän mallin maalaamista. Kansantanssin opettajana toimi valvoja ylioppilas Toivo Haarni.

Näytelmätaidetta opetti filosofian maisteri Else Mattila. Opetussuunnitelmassa luvattiin: ”Harjoitellaan ehdinnän mukaan kaksi tai kolme pienoisenäytelmää, jotka esitetään opiston ja oppilaskunnan juhlissa.” Else Mattila, kansanedustaja Matti Mattilan vaimo, opetti opistossa edelleen myös kirjallisuutta ja suomen kielen esitystaitoa. Muita useampia oppiaineita opettavia oli kevätlukukauden tavoin Jorma Seitamo, joka vastasi edelleen englannin ja ruotsin kielen opetuksesta. Musiikkia opetti Ilmari Mustonen. Aiheina olivat musiikin teoria, äänenmuodostus, kuorolaulu, viulun- ja pianonsoitto. Suunnitelmassa täsmennettiin: ”Opetus tapahtuu osaksi ryhmä- ja osittain henkilökohtaisena opetuksena. Esiintymisharjoituksia, Soolo- ja yleisesityksiä opiston juhlissa.” Opettajille maksettavista palkoista todettiin syyslukukautta 1956 suunniteltaessa, että alin palkkio tuli olla vähintään 500 markkaa (v. 2024 rahassa 18,40 €).¹⁴

Talous tasapainossa ensimmäisen toimintavuoden jälkeen

Kansalaisopisto Jukolan johtaja ja johtokunta olivat aivan varmasti iloisia ja innostuneita loistavasta alusta. Opiskelijoita oli runsaasti. Opintopiirien opettajavalinnat vaikuttivat onnistuneilta. Ainoa murhe oli talous. Vilkas toiminta vaati erityisen tarkkaa taloudenpitoa. Tässäkin johtokunta haasteista huolimatta onnistui.

KANSALAIPOISTO JUKOLAN TULOT 1956

Tulokohde	Markkoina
Valtionapu	305 000
Opintomaksut	67 500
Kunnan avustus	450 000
Kannatusyhdistykseltä	39 800
Lahjoituksia ja korkoja	483 000
Tulot yhteensä	1 345 600 (v. 2024 rahassa 49 600 €)

Tuloista silmiinpistävin on lahjoitusten suuri osuus. Kun opisto perustettiin Rajamäellä ja sen ensimmäisen vuoden toiminta tapahtui pääosin Rajamäellä, ei tarvitse olla suuri arvioitsija, kun toteaa, että kyllähän se kylässä toimiva Alkon tehdas oli näiden suurten lahjoitusten takana. Talousarvio vahvistaa tätä käsitystä. Siihen on kirjattu Oy Alkoholiliike Ab:lta 450 000 markkaa.

Seuraavaksi suurin lahjoittaja oli opiston perustamista ajanut Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rajamäen osasto, mutta lahjoitussumma oli marginaalinen Alkoon verrattuna, 20 000 markkaa. Edellä mainittuja lukuja esitettäessä on otettava huomioon, että ne olivat talousarvioon laitettuja summia. Niihin on turvauduttava, koska tilinpäätösasiakirjoissa lahjoittajia ei ole eritelty. Alkon lahjoituksen kanssa yhtä merkittävää oli Nurmijärven kunnan tuki. Selvästikin kunta ja Alkon tehdas olivat sopineet, että molemmat tukevat opiston ensimmäistä toimintavuotta samalla summalla. Alkon ja kunnan lisäksi toiminnan rahoittamisessa oli elintärkeää 305 000 markan valtionapu. Opintomaksut 67 500 markkaa olivat näiden kolmen päärahoittajan rinnalla toki tärkeä mutta vähäpätöisempi tulonlähde. Yhdeltä lukukaudelta opintomaksu oli nimellinen sata markkaa (v. 2024 rahassa 3,70 €). Voi siis todeta, että opiskelijat saivat sivistystä yhteiskunnan ja Rajamäen Alkon tehtaasta tuella. Oma kukkaroa ei tarvinnut kaivaa kuin mitättömän murto-osan siitä, mitä opintojen järjestämisen opistolle maksoi.

KANSALAIISOPISTO JUKOLAN MENOT 1956

Menokohde	Markkoina
Palkat	956 519
Valaistus ja siivous	11 200
Opetusvälineet	28 350
Ilmoitukset	36 580
Painatuskulut	12 160
Sekalaiset menot	61 298
Muut menot	74 267

Menot yhteensä **1 180 374** (v. 2024 rahassa 43 500 €)

(Muut menot: kansaneläke- ja lapsilisämaksut, kansliamenot, matka-, posti- ja puhelin kulut. Sekalaisia menoja ei eritelty tilinpäätöksessä.)

Muista menoista ja sekalaisista menoista valtionapuun oikeuttavia todellisia menoja olivat ainoastaan maksetut lapsilisät. Valtionapu kattoi 25 prosenttia menoista, joten opisto palautti ennakkona maksetusta valtionavusta runsaat 18 000 markkaa jääden silti lähes 150 000 markalla (v. 2024 rahassa 5 500 €) tilinpäätöksessään voitolle, mitä voidaan pitää todella erinomaisena tuloksena.

Ratkaisevaa tälle talouden tasapainolle oli se, että opiston saamat tilat olivat ilmaisia. Nurmijärven kunta, Työtehoseura, Alkon tehtaas ja Rajamäen Työväenyhdistys eivät ottaneet opistolta vuokraa. Opisto vastasi tilojen siivouksesta, mikä maksoi 200 markkaa (v. 2024 rahassa 7 €) per tila jokaisen illan jälkeen. Lisäksi opisto kuittasi sähkökuluja. Suurin menoerä, runsaat 956 000 markkaa, olivat palkat, joista johtajalle maksettiin ensimmäisen toimintavuoden aikana 160 000 markkaa (v. 2024 rahassa 5 900 €), tuntiopettajille yhteensä runsaat 674 000, luennoitsijoille vajaat 72 300 ja muita palkkoja lähes 50 000 markkaa. Summat eivät ole suuria, koska opiston opetustyö oli opettajille sivutoiminen tehtävä. Miettisen välikaista johtajuutta jatkettiin koko lukuvuodeksi 1956–1957. Palkka säilyi samana 20 000 markkana kuukaudessa. Sitä maksettiin kahdeksan kuukauden ajalta.¹⁵ Näin hyvällä talouden hallinnalla opiston johtokunta saattoi luottavaisin mielin jatkaa opiston kehittämistä ja panostaa edelleen sen kasvuun. ■

Toiminta vakiintuu ja laajenee

1957–1973

Suomessa oli ollut opistotoimintaa yli 50 vuotta ennen Kansalaisopisto Jukolan perustamista. Toisaalta Nurmijärvellä oltiin etuajassa, sillä vasta vuoden 1963 uusi valtionapulaki antoi aiempaa paremmat mahdollisuudet opistojen perustamiseen valtionapuosuuden kasvaessa jo 70 prosenttiin menoista. Nurmijärvelle opisto saatiin Rajamäen Alkon tehtaiden ja kunnan taloudellisen tuen ansiosta. Vuosina 1960–1974 Suomeen perustettiin 150 uutta kansalaisopistoa, joista suurin osa aloitti toimintansa nimenomaan maaseudulla.¹⁶

Kansalaisopisto Jukolan toiminta käynnistettiin vuoden 1956 aikana erinomaisesti. Tätä kiiteltiin kannatusyhdistyksen toisen toimintavuoden päätyttyä: ”Yhdistyksen toiminta ennätti jo ensimmäisenä vuotenaan hakeutua sääntöjen mukaisiin vakiintuneisiin muotoihinsa. Kuluneena vuonna (1957) sen ainoana tehtävänä on ollut huolehtiminen ylläpitämänsä kansalaisopiston hallinnosta, taloudesta ja käynnissäpidosta.”¹⁷

Opiston kannatusyhdistyksen johtokunnan jäsenistö pysyi alkuvuosina samoina. Ainoa muutos oli kunnan edustajan, Tapio Palhon, vaihtuminen toiseen kunnanhallituksen jäseneseen diplomi-insinööri V.J. Luokolaan 1958.¹⁸

Opiston historian ensimmäinen johtaja Uno Miettinen toimi tehtävässä kevätlukukauteen 1959 saakka. Kun Miettinen ei enää syystä tai toisesta voinut

jatkaa, opiston puheenjohtaja Uuno Laakso keskusteli seuraajasta kouluneuvos Paavo Kuosmasen kanssa. Keskustelujen jälkeen uusi johtaja löytyi johtokunnasta ja opiston opettajakunnasta. Opiston aineenopettajana toiminut filosofian maisteri Else Mattila otti seuraavaksi vastuullisen ja tärkeän tehtävän syyslukukaudesta 1959 alkaen. Miettinen jatkoi apulaisjohtajana. Järjestely oli mielenkiintoinen, sillä käytännössä Miettinen edelleen hoiti kaikki keskeiset asiat. ”Virallisten asiakirjojen nimellään varmentamisen tekee maisteri Mattila.” Heidän erilainen painoarvonsa näkyi palkassa. Apulaisjohtaja Miettiselle maksettiin kuukaudessa 25 000 markkaa (v. 2024 rahassa 730 €) ja johtaja Mattilalle vain 5 000 markkaa. Molemmat summat olivat varsin pieniä korvauksia, vaikkakin tehtävä oli sivutoiminen. Asiakirjoista ei selviä, miksi Mattila piti nostaa nimelliseksi johtajaksi. Mahdollista on, että opiston johtajan pätevyysvaatimukset muuttuivat, eikä Miettinen enää niitä täyttänyt. Joka tapauksessa tämä ratkaisu oli lyhytaikainen, sillä vuoden päästä, syyskuun alusta 1960 uutena johtajana aloitti filosofian kandidaatti, Rajamäen Yhteiskoulun rehtori Aarne Aulis Aarno eli A.A.A. Aaltonen, joka hänkään ei lopulta ollut tehtävässä kuin vuoden, vaikka sai 10 000 markkaa parempaa palkkaa kuin Miettinen. Lisäksi opisto maksoi Aaltosen yli 50 000 markan (v. 2024 rahassa 1 400 €) opintomatkan Saksaan. Opiston asioiden hoidon jatkuvuutta nakersi se, että johtajat vaihtuivat tiheään.

Johtajan paikan tuulusuus johtui siitä, että tointa ei ollut virallisesti perustettu. Johtajat hoitivat sitä väliaikaisina. Vihdoin toukokuussa 1961 opiston johtokunta perusti johtajan päätoimisen toimen. ”Koska on käynyt yhä ilmeisemmäksi, että Kansalaisopiston johtoon olisi saatava johtajan tehtäviä päätömisesti hoitava pätevä henkilö.” Kuudesta hakijasta valittiin yksimielisesti uudeksi johtajaksi syyslukukaudesta 1961 alkaen filosofian maisteri Leo Tiainen kahden vuoden koeajalla. Ratkaisu tuli huomattavasti kalliimmaksi kuin aiempi järjestely, kun vakinaisen johtajan palkka nousi 67 000 markkaan (v. 2024 rahassa 1 870 €) kuukaudessa. Rahaa säästettiin palkkaamalla mahdollisimman monta tuntiopettajaa omasta kunnasta tai lähialueelta, kun aikaisemmin heitä oli palkattu enemmän Helsingistä.

Tiainen viihtyi tehtävässä kolme vuotta, minkä jälkeen syyskuussa 1964 uutena johtajana aloitti filosofian maisteri Kalevi Hentilä, joka opistossa vastasi ”jokamiehen” suomen ja ruotsin kielen opettamisesta. Hentilän asuinpaikasta käytiin johtokunnassa keskustelua, ja lopulta hänelle annettiin lupa asua Helsingissä, kunhan se ei häirinnyt opiston toimintaa. Syksystä 1964 lähtien johtajaa nimitettiin rehtoriksi opiston uusien ohjesääntöjen mukaisesti. Entinen johtaja Leo Tiainen jatkoi edelleen aineopettajana. Hän veti vajaalle kymmenelle opiskelijalle kynnäilijäpiiriä. Heidän kirjoituksiaan oli Nurmijärven Sanomien joulunumerossa.

Kalevi Hentilä toimi rehtorina Kansalaisopisto Jukolassa vain vuoden. Tilalle tuli syyskuun 1965 alusta opistossa opettanut ja johtokunnassakin istunut kansakoulun opettaja Yrjö Lehtimäki. Rehtorin toimi palautettiin uudelleen sivutoimiseksi. Johtokunnan pöytäkirjassa ratkaisua ei mitenkään perusteltu, mutta kyseessä oli mitä ilmeisemmin taloudesta johtuvat syyt. Opetusvelvollisuudeksi rehtorille määriteltiin vähintään kaksi tuntia viikossa. Rehtori Lehtimäki ylitti tämän tuntimäärän. Hän opetti konekirjoitusta sekä veti luento- ja keskustelupiiriä.¹⁹

Johtajien vaihtuessa tärkeää jatkuvuutta toi se, että puheenjohtaja Uuno Laakso jatkoi vuodesta toiseen uskollisesti tärkeässä tehtävässään aina vuoteen 1965 saakka, jolloin johtokunnasta nostettiin uudeksi puheenjohtajaksi toinen keskeinen rajamäkeläinen demarivaikuttaja, Mauno Tenhovirta. Johtokunnan vaihtuvuus oli edelleen 1960-luvulla vähäistä. Ensimmäinen muutos jäsenistössä toteutui vasta kymmenen vuotta perustamisen jälkeen, jolloin Else Mattila jäi pois ja tilalle valittiin Irma Laakso. Puheenjohtajana toimineen Uuno Laakson tilalle johtokuntaan nimettiin nuoriso-ohjaaja Eino Aaltonen. Väistyvää puheenjohtajaa kiiteltiin vuolaasti: ”Opiston rehtori kiitti kunnallisneuvos Uuno Laaksoa pitkäaikaisesta ja uhrautuvasta työstä, jota hän on tehnyt toimiessaan puheenjohtajana koko opiston toiminta-ajan.” Lisäksi Nurmijärven kunnan edustaja vaihtui, kun Luokolan tilalle nousi 1967 pankinjohtaja Veijo Lehtoruusu.²⁰

Johtokunta sai viiden nopeasti vaihtuneen johtajan jälkeen Yrjö Lehtimäestä vihdoin pitkäaikaisen rehtorin. Talouskin alkoi olla niin hyvässä kunnossa, että rehtorin toimi voitiin palauttaa päätoimiseksi syyslukukaudesta 1971 alkaen. Rehtorilta edellytettiin viiden viikkotunnin opetusvelvollisuutta. Päätoimista tointa haki yhdeksän. Johtokunta valitsi yksimielisesti Yrjö Lehtimäen. ”Opettaja Lehtimäellä on ylivoimaisesti pisin kokemus rehtorin tehtävien hoitamisessa. Lisäksi hän on kehittänyt Kansalaisopisto Jukolan toimintaa erittäin tehokkaasti ja tuntee tarkkaan paikkakunnan olosuhteet.”²¹

Koko paikkakunnan opinahjo

1960-luvun alusta Kansalaisopisto Jukola alkoi olla yhä enemmän koko paikkakunnan opinahjo. Aikaisemmin oli Kirkonkylässä ollut yksi opintopiiri, mutta syksystä 1960 Kirkonkylässä oli kaksi opintopiiriä kahdessa kansakoulun luokahuoneessa. Lisäksi Klaukkalaan oli saatu tyttöjen käsityöpiiri, jolle löytyivät tilat Nurmijärven kotiteollisuuskoulusta. Vuoden kuluttua Kirkonkylässä oli jo kolme opintoryhmää, Perttulassa kaksi ja Klaukkalassa kolme.

Toiminnan laajentamiseen kyettiin, vaikka useamman opintopiirin kanssa oli vaikeuksia lukuvuonna 1961–1962. Liian vähän osallistujia saatiin yksinlau-

lun ja äänenmuodostuksen Rajamäen opintopiiriin, kuten myös naisten käsityöpiiriin Perttulassa. Kesken syyslukukauden 1961 keskeytettiin Rajamäellä sekakuoron toiminta, koska miehiä oli liian vähän. Miehiä puutteen vuoksi myös kansantanhujen alkeis- ja jatkoryhmät yhdistettiin. Lisäksi kevätlukukaudella 1962 lopetettiin Rajamäellä konekirjoituksen jatkoryhmä ja ranskan kielen alkeet sekä Klaukkalassa naisten käsityöpiiri osallistujien huvetessa liian pieneksi joukoksi. Opintopiirien lakkautukset olivat poikkeustapauksia. Useimmiten ne toimivat moitteetta koko lukukauden.

Kansalaisopisto Jukolan toimittua kymmenen vuotta se oli levittäytynyt jo viiteen eri kylään, joten enää ei voitu puhua pelkästään Rajamäen opistosta. Rajamäellä oli toki ylivoimaisesti eniten opintopiirejä, 19. Seuraavaksi eniten, seitsemän, toimi Kirkonkylällä. Nukarilla opiskeltiin neljässä, Klaukkalassa ja Palojoella kahdessa opintopiirissä. Näin Rajamäen ulkopuolella opintopiirejä oli jo viisitoista, joten niitä ei ollut vielä aivan yhtä paljon kuin Rajamäellä.

Opiston toiminnan laajeneminen viiteen eri kylään nostatti opintopiirien määrän jo 34:ään, mikä tiesi opiskelijamäärässä vihdoinkin aloitusvuotta suurempaa joukkoa yli 80 opiskelijalla. Vuonna 1967 opiskelijoita oli yhteensä jo yli 980, mikä oli lähes kolmesataa enemmän kuin perustamisvuonna. Nukarilaisia veti 1960-luvun puolivälissä opintopiireihin sekakuoro, ruotsin kielen alkeet, pukuompelu ja naisten voimistelu. Klaukkalassa opeteltiin englantia ja ruotsia. Palojoella saatiin opastusta sekakuoron laulantaan, naisten voimisteluun ja torvisoittoon. Nummenpäässä opistotoiminta alkoi 1966–1967. Perttulan nuorisoseurantalolla miehet voimistelivat opintopiirinä ja lisäksi oli tanhupiiri. Vuoden 1969 aikana toimintaa oli jo kymmenessä eri kylässä, kun mukaan tulivat Metsäkylä, Lepsämä ja Röykkä.²²

Opintopiirien tavoin myös opiston järjestämät juhlat laajenivat koskemaan koko paikkakuntaa. Suuri harppaus juhlien järjestämisaktiivisuudessa koettiin lukuvuonna 1967–1968, jolloin kunnostautuivat erityisesti nukarilaiset useilla eri opiston nimissä pidetyillä juhlilla. Aktiivisuushuipun syitä ei lähteistä noussut esille. Se saattoi olla vastareaktiota maaseudun 1960-luvun kokemalle rajulle muutokselle maan sisäisenä ja Ruotsiin suuntautuvana muuttoliikkeenä, vaikka Nurmijärveen rakennemuutos purikin pääkaupunkiseudun läheisyyden vuoksi lempeämmin kuin muuhun maaseutu-Suomeen. Joka tapauksessa suurempia juhlia pidettiin lukuvuonna 1967–1968 yhteensä peräti yksitoista ja niihin osallistumisia laskettiin 2 100. Tällainen aktiivisuus oli paikkakunnalla kokonaisuutena ja erikseen vielä kylien elämässä erittäin merkityksellistä. Toiminta toi vaihtelua sekä sivisti kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti nurmijärveläisiä.

KANSALAIISOPISTO JUKOLAN JÄRJESTÄMIEN JUHLIEN OSALLISTUJAMÄÄRÄT LUKUVUONNA 1967–1968

Kivijuhlat (mukana osajärjestäjänä)	150
Itsenäisyysjuhla	180
Joulujuhla	220
Joulukonsertti (orkesteri, mieskuoro)	200
Jääjuhla	350
Näytelmäilta Rajamäki	180
Näytelmäilta Nukari	130
Joulujuhla Nukari	150
Vappujuhla Nukari	140
Päättäjäiset	250
Orkesterin vappukonsertti	150
Yhteensä	2100

Lähde: Nurmijärven Opisto, Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1967–1968

Kansalaisopisto Jukolan toiminnalle löytyi yllättävän hyvin tiloja eri puolilta paikkakuntaa, ja ne annettiin opiston käyttöön ilmaiseksi ainoastaan siivousvaatimuksella. 1970-luvulla tiloja saatiin opiston käyttöön myös seurakunnalta ja Uudenmaan kotiteollisuusyhdistykseltä.²³

KANSALAIISOPISTO JUKOLAN TILAT LUKUVUONNA 1968–1969

- Rajamäen kansakoulu: kanslia, 5 luokkahuonetta, puutyöhuone, valokuvauslaboratorio, tyttöjen käsityöluokka, talousluokka ja juhlasali
- Tiloja Kirkonkylän, Klaukkalan, Palojoen ja Nummenpään kansakouluissa
- Tiloja Nurmijärven ammattikoulussa ja yhteiskoulussa
- Tiloja Perttulan ja Klaukkalan nuorisoseurataloissa

Lähde: Nurmijärven Opisto, Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1968–1969

Opistoa perustettaessa oli tärkeää, että sen kannatusyhdistyksen tueksi saatiin uskottava jäsenmäärä. Perustamisen aikoihin henkilöjäsenten määrä nousi yli sataan ja järjestöjen viiteentoista. Kymmenen toimintavuoden jälkeen tärkeintä oli, että kolmijalka – valtioapu, Rajamäen Alkon ja kunnan avustukset – pysyi horjumattomana. Jäsenmäärällä ei ollut enää samaa merkitystä. 1960-luvun puolivälissä jäsenmäärä oli romahtanut lähes puoleen perustamisajankohdasta. Henkilöjäseniä oli enää runsaat 60 ja yhteisöjäseniä yhdeksän. Vähenevän jäsenmäärän ongelma ratkaistiin näppärästi 1960-luvun lopulla, jolloin syyskokouksessa 1969 päätettiin, että opiskelijoiksi ilmoittautuvat oppilaat olivat kannatusyhdistyksen jäseniä.²⁴ Ratkaisu oli myös demokraattinen. Opiskelijoilla oli mahdollisuus vaikuttaa Kansalaisopisto Jukolan toimintaa osallistumalla sen kannatusyhdistyksen kokouksiin. Toki jo aiemmin 1960-luvulla oppilaskunta oli saanut yhden paikan opiston johtokuntaan.

Opiskelijamäärät kasvavat

Johtokunta oli ensimmäisenä vuotena arvioinut, että reippaasti yli 300:aan nousseet opiskelijamäärät tulisivat tasoittumaan. Arvio oli noin 200. Opistoa johtavat olivat osin oikeassa. Opiston uutuudenviehätys hieman haalistui, ja opiskelijamäärät alenivat. Mistään romahduksesta ei kuitenkaan ollut kyse, sillä opiskelijoita riitti reippaasti enemmän kuin mitä johtokunta oletti. Kevätlukukaudella 1957 opistolle kiiruhti illalla opiskelemaan 266 innokasta ja syyslukukaudella 278.²⁵

Kouluhallitukselle eriteltiin kevätlukukauden 1958 yhteensä 279 oppilaasta heidän sosioekonominen taustansa. Heistä selvästi eniten, 225, oli yli 21-vuotiaita opiskelijoita, 16–17-vuotiaita oli ainoastaan kuusitoista. Kyse oli nimenomaan aikuisopiskelusta. Opintomaksu säilyi edelleen nimellisenä, 200 markkana (v. 2024 rahassa 6 €). Kenelläkään opiskelijoista ei ollut tarvetta anoa siihen vapautusta.²⁶

Opiskelijoiden syksyllä 1956 aloittama toverikunnan toiminta aktivoitui lukuvuosi lukuvuodelta. Lukuvuonna 1958–1959 mallia toimintaan haettiin myös vierailamalla naapuriopistoissa. Jukolaiset olivat toki itsekin hyvänä esikuvana monille muille opistoille kuten opiston johto heitä kehaisi: ”Järjestänyt syyslukukaudella (1958) tanhujuhlan ja kevätlukukaudella kalevalaisen illan, molemmat hyvällä taidollisella ja yleisömenestyksellä.” Seuraavana lukuvuonna jukolaiset esiintyivät Uudenmaan ja Etelä-Hämeen työväenopistopiirin Kevät-Maaria juhlilla Järvenpäässä. Opiskelijoiden korkeatasoiset esiintymiset nostivat Kansalaisopisto Jukolan avajais- ja päättäjäisjuhlissa tunnelman korkealle. Opiston johto myhäili: ”Opiston työkauden avajais- ja päättäjäisjuhlallat sekä

opiston kevätkauden juhla ovat muodostuneet koko paikkakunnan kaikkia kansalaispiirejä yhdistäviksi huomattaviksi tapauksiksi.”²⁷

Toveri- eli oppilaskunnan toiminta entisestään vain vilkastui 1960-luvun puolivälissä, jolloin oppilaskuntaa vetivät Kari Wuinberg ja Soili Uronen. Parhaimmillaan sen järjestämiin tilaisuuksiin yleisöä tuli noin kolmesataa.²⁸ Oppilaskunnan toimintaa arvostettiin. Se näkyi lukuvuodesta 1969–1970 konkreettisesti niin, että kolmen markan opintomaksusta luovutettiin 20 penniä (v. 2024 rahassa 0,35 €) oppilaskunnan käyttöön.²⁹

OPISKELIJAT SOSIOEKONOMISESTI 1.2.1958

Ruumiillisen työn tekijät	65
Liikealalla ja työn johdossa olevia	55
Virka- ja palvelusmiehiä	32
Kotitehtävissä olevia	87
Muita	40
Yhteensä	279

Lähde: NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1957–1958.

OPPILAIEN REKRYTOINTI 1960-LUVULLA

Lukukaudelle 1965–1966 ennakoilmoituslomakkeita jätettiin Rajamäen kaikkiin liikkeisiin ja pankkeihin, jotka niitä vain huolivat. Kirkonkylässä lomakepino vietiin Elannon kauppaan, Karppalaan, Kiven ja Vallinkosken liikkeisiin, pankkeihin ja Nurmijärven Sanomien toimitukseen. Klaukkalassa opiskelijat täyttivät lomakkeita Elannossa sekä Kiven ja Narisen liikkeissä. Vastaavasti Perttulassa tärkeä ennakoilmoittautuminen toteutettiin Elannon, Kairian ja Kiven liikkeissä. Lomakkeet piti palauttaa opistolle syyskuun puoliväliin mennessä.

Ennakoilmoittautumisen yhteydessä tiedusteltiin keskikoulun suorittamisen halukkuudesta. Mikäli opiskelijoita ilmoittautuisi riittävästi, rehtori Yrjö Lehtimäki neuvottelisi Rajamäen yhteiskoulun rehtorin A.A.A. Aaltonen kanssa kurssien järjestämisestä.³⁰

Tuhannen opiskelijan raja rikkoontui reippaasti vuoden 1968 aikana. Kun syyslukukaudella opiskeli peräti 743, kokonaismäärä nousi yli 1 300:aan. Opiskelijoiden runsautta selitettiin vain yleisluonteisesti suosituilla kursseilla mainitsematta niistä yhtään.³¹ Opiskelijamääriin vaikutti voimakkaasti se, että uusien opintopiirien perustamisessa kuunneltiin aikaisempaa herkemällä korvalla sidosryhmien toiveita. Näin piirit tulivat todelliseen tarpeeseen ja keräsivät runsaasti opiskelijoita.

Uusi rajapyykki, 1 500 opiskelijaa, rikkoontui vuoden 1970 aikana, kun kevätlukukaudella opiskelijoita oli ennätysmäisen paljon, 925 opinhaluista nurmijärveläistä.³² Menestyksen salaisuutena oli edelleen 1960-luvun loppupuolelta lähtien otettu suunnanmuutos reagoida yhteiskunnan muutoksiin antamalla sen taitekohdissa opintopiireissä opiskelijoille monipuolista teorian ja käytännön evästystä selvitä uusissa olosuhteissa. Vilkas toiminta jatkui 1970-luvun alkuvuosina. Kansalaisopisto Jukola ei ollut ainoa opisto, jonka toiminta oli merkittävästi vilkastunut. ”Kuluneen syyslukukauden aikana on ilmennyt koko maassa, että opistotyötä kohtaan tunnetaan yhä suurempaa kiinnostusta.” Näin raportoi rehtori Yrjö Lehtimäki joulukuussa 1971 syyslukukauden päättyessä pohtiessaan, miten opiston kirjoihin ja kansiin oli merkitty syksyn aikana ensimmäisen kerran sen historiassa yli tuhat opiskelijaa, ja koko vuoden osalta päästiin jo yli 2 000 opiskelijan.³³ Määrässä on huomioitava, että useammat opiskelijat laskettiin kahdesti, koska keväällä opiskelleet osallistuivat myös syksyllä. Joka tapauksessa opiskelijamäärät olivat kasvussa. Lukuvuoden 1972–1973 päättyessä yksittäisten opiskelijoiden määräksi ilmoitettiin jo 1 551, mikä oli 8,6 prosenttia kunnan asukasluvusta.³⁴ Nurmijärven ulkopuolisille oli annettu mahdollisuus osallistua kursseille syyslukukaudesta 1972 lähtien. Tiedossa ei ole minkä verran opistossa oli oppilaita Nurmijärven ulkopuolelta.³⁵

Opintopiirit ja opettajat

Opiskelijamäärät korreloivat suoraan opintopiirien sisältöön ja opettajien pätevytyteen. Nurmijärvellä molempien osalta nähtiin reipasta kehitystä 1960-lvuun lopulta lähtien. Ennen sitä toiminta oli alkuvuosina vielä hieman hapuilevaa. Opintopiirien määrä väheni vuodelle 1957 lähes samalle tasolle kuin Kansalaisopisto Jukolan ensimmäisen kevään aikana. Piirejä oli seitsemäntoista, kun opiskelijoiden määrän vähetessä ei tarvittu samalle aineelle useita eri opintoryhmiä. Opiston hyvä alkua oli kiirinyt myös opettajien korviin, minkä ansiosta oli kohtuullisen helppoa saada päteviä opettajia. Useampi ensimmäisenä lukuvuonna opettajaksi rekrytoitu jatkoi, mutta uusiakin saatiin kuten pukuom-



*Vuonna 1959 perustetun Jukolan orkesterin taidokkaasta soitosta oli iloa vuosikymmenten ajan. Orkesteri musisoi vuoden 1972 kokoonpanossa. **NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.***

peluopettajat Nina Kuopiola ja Raili Kosonen. Opintopiirien opettajien ohella yksittäisiin luentoihin saatiin edelleen korkeatasoisia luennoitsijoita aina professoritasoon saakka.³⁶

Opistolle tärkeä musiikin opettaja vaihtui 1958, kun Ilmari Mustosen tilalle tuli kapellimestari Heikki Kotila ja laulunopettaja Heikki Teittinen. Yhteensä tuntiopettajia opisto oli palkannut eri opintopiireihin 23, kun mukaan lasetaan itseoikeutetusti myös vahtimestari Tauno Ronimus, joka säesti kansantanhupiiriä. Kansantanhuja opetti Toini Haarni. Vankka opiston tukija alusta saakka, opetusneuvos Yrjö Kallinen, jatkoi luennoitsijana ja juhlapuhujana vuoden 1958 aikana. Kansalaisopisto Jukolalla oli hyvä maine ja valtakunnallisesti tunnettuja henkilöitä saatiin puhujiksi kuten eduskunnan puhemies K.A. Fagerholm. Opiston johto ymmärsi hyvin, millaista merkitystä näillä merkittävillä luennoitsijoilla oli sen maineelle: ”Opisto tuntee suurta kiitollisuutta näitä arvovaltaisia vierailijoita kohtaan. Heidän esitelmätilaisuutensa ovat luoneet opiston toiminnalle vahvan kulttuuritaustan.”³⁷

Yksi tärkeä esitelmä pidettiin aina perinteisesti opiston kannatusyhdistyksen vuosikokouksissa. Esimerkiksi syyskokouksessa marraskuussa 1959 kirkkoherra Voitto Viro esitelmöi aiheesta *Raamatun ihmeet parapsykologian valossa*. Eri juhlissa korkeatasoisia olivat myös taitelijoiden esitykset. Vuonna 1959 esille nostettiin taitelija Marjatta Puupposen kantele-esitykset ja taitelija Else Tantun esiintymiset.³⁸

Yksi 1950-luvun lopun Kansalaisopisto Jukolan merkittävimmistä uudistuksista oli kuitenkin oman orkesterin perustaminen 1959. Ensimmäisenä orkesterin johtajana toimi opettaja Ilmo Sutela. Opiston johto oli mielissään myös siitä, kun saatiin koottua pelimannikvartetti Tauno Ronimuksen johtamana. Heidän esiintymisiään arvostettiin, sillä kaikissa yleisöjuhlissa oli vuoden 1959 aikana salintäyteinen yleisö. Erikseen mainittiin kalevalainen ilta, kevät- ja syyslukukausien päättäjäistilaisuudet sekä syyslukukauden avajaiset, jotka onnistuivat erinomaisesti. Yksi vuoden kohokohdista oli tanhupiirin aikaansaama ”tanhutempaus”; opiston tanhupiirin ja Rajamäen naisvoimistelijoiden yhteinen kevätjuhla Rajamäen urheilukentällä.³⁹

Opintopiirien määrä kääntyi nousuun 1960-luvun alkuvuosina. Piirejä oli syyskaudella 1961 jo 26. Opiston maine tasokkaana opinahjona oli vakaa. Tuntiopettajia oli helppo saada, ja luennoitsijat olivat edelleen kansallisesti merkittäviä ja aiheetkin olivat välillä varsin radikaalin kuulioisia. Opetusneuvos Yrjö Kallinen jatkoi Kansalaisopisto Jukolan tukijana luennoiden *Intialaisesta hengenelämästä*. Filosofian tohtori Reino Tuokko piti luennon aiheesta *Elämme säteilykentässä*. Opettaja Alvar Dejler vakuutteli kuulijoitaan partiotyön merkityksellisyydestä nuorison kasvattajana. Lakitieteen tohtori Ensio Hiltu-

AINEOPETTAJIEN PALKKAUS MK / TUNTI

TYÖKAUDELLA 1963–1964 (1 mk v. 2024 rahassa 2,55 €)

Puutyöpiirien opettajat	7,00
Rajamäen Tanhupiirin säestäjä Tauno Ronimus	6,00
Mieskuoron johtaja Veikko Miettinen	7,50
Rajamäen näytelmäpiirin ohjaaja Aili Montonen-Rinne	8,75
Rajamäen posliinimaalauksen opettaja Laura Marsalo	7,00
Kirkonkylän posliinimaalauksen opettaja Terttu-Maija Tarjanne	8,75

Lähde: NOa Jukolan johtok. pk. 12.9.1963.

nen pohti: *Olisiko presidentinvaalitapaamme muutettava?* Klaukkalan kasvun myötä ajankohtaisesta aiheesta yleisölle esiintyi valtiotieteen kandidaatti Jussi Arvola luennoimalla Suur-Helsingin ylinopeasta kasvusta ja siten yhteiskuntaamme uhkaavasta tasapainohäiriöstä. Luennoille oli vapaa pääsy, ja niitä oli kuuntelemissa keskimäärin 18 henkilöä.⁴⁰

Kolmenkymmenen opintopiirin raja meni rikki 1963, jolloin niitä oli 33. Johtaja Leo Tiaisen ehdotuksesta vuoden aikana perustettuja uusia opintopiirejä olivat Rajamäellä konekirjoitus, kauppaoppi ja kirjanpito, keskikouluasteen matematiikka ja kotitalous. Kirkonkylässä alkoi uutena posliinimaalaus ja saksan kielen alkeet.⁴¹

Tuntiopettajien palkkoihin oli sisällytetty myös matkakorvaus. Palkkio nousi aina sitä mukaan, miten pitkä oli matka opetustunnille. Esimeriksi näyttelijä Aili Montonen-Rinteen muita korkeampi tuntipalkka perustui juuri tähän. Hän tuli Rajamäelle Tapiolasta. Kirkonkylän posliinimaalauksen opettaja Terttu-Marja Tarjanne kulki töihin puolestaan Helsingistä, kun 1,75 markkaa pienempää palkkaa samasta tehtävästä saava Laura Marsalo matkasi Rajamäelle lähempää Hyvinkäältä.

Taideaineiden opetus oli laadukasta ja oppilaat lahjakkaita. Opiston näytelmäpiiri osallistui 1965 Hangossa pidettyihin näytelmäkilpailuihin. Rehtori Yrjö Lehtimäen vaimo Ester Lehtimäki sai I palkinnon naisosan esittäjänä, ja Seppo Jäntti oli paras miesosan esittäjä. Koko näytelmä tuli toiselle sijalle. Revanssi otettiin heti seuraavana vuonna, jolloin nurmijärveläiset voittivat. Menestystä tuli myös 1970-luvulla. Esimerkiksi piirin kulttuurikilpailuissa Karjaalla näytelmäkilpailu voitettiin, ja naispääosien ensimmäisen palkinnon sai jälleen Ester Lehtimäki ja kolmospalkinnon Elvi Viitanen. Myös miespääosien voitto tuli Nurmijärvelle, kun Esko Vuorion näytteleminen arvioitiin parhaaksi. Samaten naissivuosien ykkönen oli Kansalaisopisto Jukolan Irja Honkanen. Menestys ei tullut yllätyksenä. Nurmijärvi oli tunnettu näytelmäharrastuksesta, ja se heijastui myös opiston toimintaan. Ester Lehtimäki kunnostautui myös ohjaajana. Nukarilla näytelmäryhmää ohjasi Alpo Vuolle. Klaukkalassa opistoteatterina tunnettua näytelmäryhmää veti pitkään Aili Montonen-Rinne aina 1990-luvulle asti. Häntä seurasivat Pirkko Railo sekä 2000-luvulla Merja Linko ja Lea Hirvasniemi-Haverinen. Teatteriharrastus jatkui Teatteri Jukolana.

Näyttämöharrastus laajeni vuodesta 1970 alkaen, jolloin operettiapiiri aloitti toimintansa. Laulajat, tanssijat ja näyttelijät saivat vaivannäölleen palkinnon, kun yleisö tuli paikalle esitys toisensa perään runsaslukuisesti. Ensimmäinen operettiapiirin esitys oli laulunäytelmä Laulava hotelli vuonna 1970. Seuraavien vuosikymmenten aikana uusia esityksiä valmistui lähes vuosittain. Ohjaajiksi operettiapiiri sai alan ammattilaisia. Erityisesti Tuire Grönthal jätti vuosikym-



Operettiopiiri esiintyi ahkerasti vuosikymmenten ajan. Värikäs operetti vuodelta 1987.

NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

menten aikana merkittävän jäljen nurmijärveläiseen musiikkiin ja musiikki-teatteriin.⁴²

Monipuolinen musiikkiopetus laajeni vuodesta 1966 torvisoittoon, jota vetivät alkuvaiheessa Osmo Helenius ja hänen jälkeensä Martti Ronimus. Nurmijärvelle alettiin pohjustaa tanssikulttuuria Kansalaisopisto Jukolan toimesta jo 1967. Modernin liikunnan opintopiiri aloitti kevätlukukaudella 1968 Rajamäellä. Opettajaksi haluttiin modernin tanssin liikuntakoulusta palkattava tanssija.⁴³

Musiikkiryhmien arvostus näkyi konkreettisesti siinä, että niiden jäsenten ei tarvinnut maksaa opintomaksuja. Orkesterin ja viulupiirin soittoniekkujen lisäksi opintomaksusta vapautettiin myös näytelmäpiirien opiskelijat. Tällä kompensoitiin sitä, että he joutuivat omalla kustannuksellaan kulkemaan esiintymässä opiston tilaisuuksissa. Lisäksi vanhusväestölle järjestetyt kurssit pidettiin ilman opintomaksuja.⁴⁴

Kuten todettua suomalaiset opistot elivät 1960-luvun lopulta lähtien entistä tiiviimmin mukana yhteiskunnan muutoksissa. 1960-luvun lopulla alkoi näyttää siltä, että koulumaailmaa järjestyttävä peruskoulu-uudistus oli tulossa.

Nurmijärven opettajakunta pyysi virallisesti opistoa tarjoamaan tarvittavaa koulutusta. Peruskoulupedagogiikan seminaari pidettiin syyslukukaudella 1968 Rajamäellä filosofian lisensiaatti Esko Korpijärven johdolla. Seminaariin osallistui noin kolmekymmentä opettajaa. Muita uusia opintopiirejä olivat maatalouden yleiskurssi, kotitalouskurssit Rajamäellä ja Nukarilla sekä vapaa-aikatoiminnan ohjaajakurssi Klaukkalassa. Kotitalouskurssilla opetti kotitalousteknikko Helena Eskelinen.

Uusista opintopiireistä erityisen hyvin opiskelijoita veti agronomi, johtaja Kyösti Kaskirinteen ja agronomi Leena Loihdun maatalouskurssit. Kirkonkylässä ja Perttulassa opiskelijoita oli yhteensä peräti 278. Maatalouden kirjanpito- ja verotuskysymykset avautuivat isolle joukolle maanviljelijöitä. Kevätlukukaudella 1969 oli alkamassa uusina opintopiireinä Jokamiehen avaruustietoutta käsittelevä piiri opettajanaan maisteri Matti Kivinen, joka toimi Röykän observatorion johtajana. Kirkonkylässä alkoi valmistua tulevia valokuvaajia, kun nuorten kamerapiiri saatiin aikaiseksi opettajanaan herra Kalevi Österberg. Syyslukukaudelle 1969 oli jälleen tulossa opintopiirejä vastaamaan kysyntään. Näistä toinen oli kotiaivustajakurssi ja toinen opaskurssi. Niiden aloittamisesta keskusteltiin vielä sosiaali- ja matkailulautakuntien kanssa. Lisäksi pohdittiin Nurmijärven kunnan teollistamislautakunnan johdolla yrittäjien kurssin järjestämisestä, mikä toteutuikin lukuvuonna 1969–1970.

Kansalaisopisto Jukolan johtokunta halusi olla ajan hermolla: ”Mikäli yleisön taholta tulee vielä hyviä esityksiä uusista opintopiireistä tai kursseista, ne toteutetaan siinä laajuudessa kuin myönnettyt varat sallivat.” Kevätlukukaudelle 1970 suunniteltiin yrittäjä- ja maatalousyrittäjäeläkkeeseen liittyviä kursseja. Mikään ei tuntunut olevan opistolle vierasta. Lukuvuonna 1970–1971 rehtori Yrjö Lehtimäki haki liikenneministeriöstä luvan ja etsi pätevät opettajat jopa yksityislentäjäkurssille. Ilmaan ei sentään noustu, vaan opetus painottui teoriapuoleen peräti seitsemän opettajan voimin. Vastaus polttavaan tarpeeseen annettiin erityisesti perhepäivähoitokurssilla. Laajaa kirjoa osoittaa se, että samaan aikaan Nukarilla keskityttiin kurkkuihin erityisellä kurkunviljelykurssilla, johon panostettiin neljän asiantuntijan voimin.⁴⁵ Nämä kaikki ovat esimerkkejä siitä, miten uusia opintopiirejä perustettiin. Niitä ei syntynyt ainoastaan opiston rehtorin tai johtokunnan päähänpistosta vaan vuorovaikutuksella ja verkostoitumisella. Toki uusia opintopiirejä perustettaessa ja vanhoja lakkautettaessa katsottiin, millaisen suosion ne saivat. Joka tapauksessa rehtori Yrjö Lehtimäen kaudella opisto alkoi suuntautua yhä enemmän yhteiskunnallisesti ajankohtaisten kurssien järjestämiseen.

Kaikki hankkeet eivät suinkaan heti onnistuneet. Opisto pyrki pitkään kehittämään laajaa kielten opiskelua. Siinä tärkeimmäksi kehityskohteeksi nostettiin

syksyllä 1971 kielistudion saaminen. Yhtenä vaihtoehtona oli studion lisääminen Kirkonkylään suunnitteilla olleeseen kirjastorakennukseen. Kouluhallitus oli valmis tukemaan hanketta ainoastaan siinä tapauksessa, että paikkakunnan muut oppilaitokset sitoutuisivat käyttämään kielistudiota.⁴⁶

Aktiivinen toiminta näkyi opintopiirien määrässä. Niitä oli vuonna 1969 jo yli 40. Opiston alla opintopiirissä toimiminen koettiin eri harrastusryhmissä hyväksi vaihtoehdoksi. Rajamäen Palloilijat tiedusteli helmikuussa 1969 mahdollisuutta ottaa opiston opintopiiriksi koripalloilu. Johtokunnassa käytiin laaja keskustelu, minkä tulos oli yhteydenoton tarpeellisuus kouluhallitukseen. Ennen yhteydenottoa johtokunta kuitenkin arvioi, että yhden urheilumuodon ottaminen opintopiiriksi voisi aiheuttaa muilta urheiluseuroilta vastaavanlaisia pyyntöjä. Näin koripalloa ei alettu harjoitella ja pelata opiston piirinä. Urheilu ei ollut kokonaan rajattu ulos opiston toiminnasta, sillä useampia miesten ja naisten voimistelu- ja kuntoryhmiä toimi eri kylissä. Rajamäellä alkoi kokonaan uutena lajina judo syksyllä 1972, joka keräsi heti runsaasti opiskelijoita.⁴⁷

Opintopiirit lisääntyivät edelleen ennätysmäisellä tahdilla 1970-luvun alussa, jolloin Kansalaisopisto Jukola oli lopullisesti karistanut Rajamäki-leiman harteiltaan. Opisto oli aidosti ja laajasti koko Nurmijärven opinahjo 64 opintopiirillä. Luvuvuonna 1970–1971 uutena kylänä mukaan tuli Kiljava ja kevät-

KANSALAI SOPISTO JUKOLAN OPINTOPIIRIT LUKUKAUTENA 1970

Rajamäki	24
Kirkonkylä	18
Klaukkala	7
Nukari	4
Palojoki	3
Metsäkylä	1
Nummenpää	2
Lepsämä	2
Raala	3

Yhteensä: 64

Lähde: NOa, Rehtori Yrjö Lehtimäen selvitys syyslukukauden 1970 opiston toiminnasta.

kaudella 1972 Suomies,⁴⁸ jolloin Kansalaisopisto Jukolan opetuksesta oli päästy nauttimaan jo kolmessatoista nurmijärveläisessä kylässä.

Kansalaisopiston Jukolan yleisluennoitsijat oli otettu pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulta. Heistä monilla oli professoritasoinen positio Helsingin yliopistossa. 1970-luvulla käytäntö alkoi hieman muuttua, kun alettiin tukeutua aikaisempaa enemmän paikallisiin asiantuntijoihin. Esimerkiksi lukuvuonna 1970–1971 kirkkoherra luennoi seurakuntavaalien uudistuksesta ja kansakoulun opettaja Onni Honkala koulu-uudistuksesta Nurmijärvellä. Kolmella paikallisella luennoitsijalla oli aiheena kaavatiet. Diplomi-insinööri Paavo Häkkinen puhui kaavateistä yleensä, insinööri Mikko Ketonen niiden rakentamisesta ja kunnanjohtaja Kaino Salminen korvausten perimisestä kaavateitä rakennettaessa. Taitelija Vilho Askola opetti luennollaan taidegrafiikan työtapoja.⁴⁹

Opiston alkuvuosina tuntiopettajia ja luennoitsijoita oli 30–40. Opiston kehittymistä konkreettisesti kuvaa se, että opettajien määrä oli yli 80 lukuvuonna 1971–1972.⁵⁰

Eniten opintopiireistä suosiota opiskelijoiden keskuudessa saivat määrällisesti Rajamäellä englannin alkeispiiri, pukuompelu, posliinimaalaus, konekirjoitus, ikääntyvien askartelu, valokuvaus, judopiiri, mies- ja viihdekuoro sekä elokuvapiiri. Kirkonkylässä opintojen pariin kiiruhti opiskelijoita erityisesti operettipiiriin, naisten ja miesten kuntoiluun, joogaan, pukuompeluun, puutöihin, posliinimaalaukseen, ikääntyvien askarteluun, kudontaan ja taidepiiriin. Niistä operettipiiri järjesti esityksiä eri puolilla Nurmijärveä ja myös sen ulkopuolella kuten Helsingin Työväenopistossa, jossa esitettiin *Valkoinen Hevonen* lokakuussa 1972. Klaukkalassakin veti kuntoilu, posliinimaalaus, kudonta ja viihdekuoron toiminta. Eniten opiskelijoita oli matematiikan kurssilla, 45. Kokonaan uutta oli ATK:n opettaminen. Se kiinnosti 38 opiskelijaa.⁵¹

Rehtori Yrjö Lehtimäki avasi erinomaisella tavalla lukuvuoden 1972–1973 päätteeksi, mihin perustui opiston suosio. Lehtimäki puolusti erityisesti harrastuspiirien tärkeää tehtävää. ”Aivan selvästi tulee monien esim. harrasteluontoisten opintopiirien työssä näkyviin myös se, että ihmiset pyrkivät löytämään tällaisten opintopiirien toiminnasta itselleen virkistystä ja vaihtelua työn ja stressin vastapainoksi. Käsitykseni mukaan tämä näkemys lisää suuresti tällaisten opintopiirien työn arvoa. Tätä ei läheskään aina esim. ylempien kouluviranomaisten taholla ole haluttu myöntää, vaan on ajoittain jopa pyritty ohjailemaan tämäntapaisten piirien vähentämiseen. Omasta puolestani pidän erilaisia harrastepiirejä jopa hyvin tärkeinä. Esim. monilla perheenäideillä käynnit tällaisissa piireissä muodostuvat melkein ainoiksi kosketuksiksi ulkomaailmaan.”⁵² Uusia opintopiirejä perustettiin edelleen 1970-luvulla rohkeasti vailla ennakkoluuloja. Lukuvuonna 1972–1973 merkantti Pirjo Nurmi alkoi ohjata mannekiinikurssia.⁵³

Tarkkaa taloudenhoitoa

Kansalaisopisto Jukola nojasi edelleen vahvasti Nurmijärven kunnan ja Alkon tukeen, joiden molempien osuus oli 675 000 markkaa (v. 2024 rahassa 22 000 €). Valtionavustus oli kolmas talouden kulmakivi. Vuoden 1957 aikana valtio tuki runsaalla 443 000 markalla opiston toimintaa, kun avustus kattoi 25 prosenttia kaikista siihen oikeuttavista menoista.

Talous mahdollisti toisena toimintavuonna pieniä hankintoja, lähinnä opetusvälineitä. Ne kertovat konkreettisesti, millaiseen toimintaan panostettiin. Opistolle ostettiin 1957 kaksi konekirjoituskonetta, monistuskone, valokuvien suurennuskone ja valokuvalaboratorioon tarvittavia välineitä. Valokuvausta opetti filosofian maisteri Jukka Niemi. Lisäksi hankittiin kuusi kappaletta Nurmijärven miesten kansallispukuja. Vuoden 1960 aikana hankittiin kolme kirjoituskonetta lisää, sähköompelukone ja magnetofoni eli nauhuri. Keramiikkauuni nousi vuoden 1961 aikana merkittävimmäksi opetusvälineostoksi. Lisäksi opisto sai toiminnan järjestämisen ja hallinnoinnin kannalta tärkeän puhelimen, kun talous mahdollisti puhelinosakkeen hankinnan.⁵⁴

Vuoden 1958 lukuja ynnäillessä tilinpäätös osoitti lähes 238 000 markan tappiota (v. 2024 rahassa 7 100 €). Ylitys oli varsin merkittävä, kun sitä vertaa tukisummiin. Toisaalta menojen kasvua korvasi entistä suurempi valtionapu vuoden 1959 aikana. Ylitystä selitettiin opettajien palkkauksen nousulla ja talousarviossa ennakoitua lukuisimmilla opintoryhmillä. Se jätettiin kohteliaasti avaamatta, että eniten taloutta horjutti kunnan ja Alkon pienentynyt tuki verrattuna edellisvuoteen. Vähennystä oli yhteensä 475 000 markkaa. Vajetta paikkaamaan yritettiin saada Nurmijärven seurakunnalta 200 000 markan avustus, jota seurakunta ei maksanut. Toisaalta valtionapua oli saatu selvästi nostettua ylöspäin lähes 795 000 markkaan, mikä oli runsaat 350 000 enemmän kuin opiston alkuvuosina. Joka tapauksessa tilinpäätöksen tappiosukelluksesta 125 000 selittyi avustusten vähentymisenä. Hätä taloudesta ei ollut pitkäaikainen, sillä vuoden 1958 tappio kuitattiin jo seuraavana vuonna samansuuruisena voittona, jonka selitettiin johtuvan säästöistä palkoissa. Opiston taloudenhoito oli jatkossakin haasteellista. Lukuvuodelle 1958–1959 oltiin pakotettuja ottamaan ensimmäistä kertaa lainaa kassatilanteen parantamiseksi. Toisaalta lainan saaminen osoitti, että opistoon luotettiin. Kyse ei ollut mistään valtavan isoista summista, sillä Nurmijärven Säästöpankilta lainattiin 200 000 markkaa, mikä kattoi noin kymmenen prosenttia kaikista menoista. Kun tilanne normalisoitui, laina maksettiin kerralla kokonaan pois jo helmikuussa 1959.⁵⁵

Opiston taloudenhoitajana perustamisesta saakka toiminut Heikki Veharanta vaihtui vuoden 1963 alusta merkonomi Jorma Hankaan. Taloudenhoitajalle maksettiin pientä korvausta.⁵⁶

Talouden kulmakivinä vuonna 1962 olivat edelleen Alkon 700 000 markan ja Nurmijärven kunnan 750 000 markan avustukset. Valtionapu oli samaa luokkaa 723 000 markalla. Opintomaksuista saatiin vajaat 100 000 markkaa. Palkat olivat edelleen suurin menoerä, kun niihin kului runsaat 2,3 miljoonaa markkaa. Uusi laki kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta tuli voimaan heinäkuussa 1963. Sen mukaan valtionapu nousi 50 prosentista 70 prosenttiin ”todellisista menoista”. Lisääntyneen valtion tuen ansiosta opistot saattoivat huohtaa helpotuksesta. Kansalaisopisto Jukolan johto iloitsi muiden mukana talouden perustan vakautumisesta: ”Kohonnut valtionapu merkitsee varsinkin kannatusyhdistyksen omistamien opistojen taloudellisten edellytysten turvaamista.” Lukuina tämä merkitsi rahauudistuksen jälkeen tilinpäätöksessä 1963 valtionavun kattavuutta menoista 28 000 markan edestä, kun kunnan ja Alkon tuen tarve oli enää 7 000 markkaa molemmilta. Valtionavun noususta huolimatta opiston taloudenpito oli jatkossakin tarkkaa. Esimerkiksi vuoden 1969 aikana luovuttiin jo sovitusta hankinnasta: ”Suurimpana kalustohankintana oli arvioon merkitty sähkömpelukone, jota kuluvana vuonna ei voida hankkia kireän rahatilanteen vuoksi.”⁵⁷

Opiston toiminnan voimakas laajentuminen vei talouden ahtaalle. Suurempi määrä opintopiirejä ja kursseja kasvatti palkkamenoja, kun vielä haluttiin muiden opistojen tavoin maksaa opettajille palkkaa valtionavun mukainen enimmäismäärä. Näiden haasteiden vuoksi syksyllä 1971 opisto anoi Nurmijärven kunnalta 5 000 markan lisäavusta. Valtionapu nousi työkaudella 1972–1973 lähes 119 000 markkaan, mikä kattoi reippaasti yli puolet 181 000 tuloista. Kunnan tuki alkoi nousta selvästi ohi Alkon, kun kunta avusti lähes 33 000 markalla. Alkon tehtaiden osuus oli noin 22 000 markkaa. Opintomaksujen merkitys oli edelleen vähäinen, vajaat 4 000 markkaa. Rahoista suurin osa, 140 000 markkaa, meni edelleen palkkoihin.⁵⁸ ■

Musiikkiosasto osaksi Kansalaisopisto Jukolaa

1973–1989

Jokaissa Suomen kunnassa oli 1980-luvulla opistotoimintaa, kun osa toimi useamman kunnan alueella. Opistojen kokonaismäärä oli yli 270, mutta määrällinen kasvu alkoi olla ohi.⁵⁹ Entistä enemmän alettiin kehittää ja laajentaa opistojen toimintaa. Nurmijärvellä opiston toiminta laajentui merkittävällä tavalla jo 1970-luvulla.

Nurmijärvellä keskusteltiin 1970-luvun alussa musiikin opetuksesta. Ke-väällä 1973 tiedusteltiin nurmijärveläisten halukkuutta opiskella musiikkia. Innostuneita ilmoittautui lähes kaksisataa. Kesän aikana selvitettiin eri vaihtoehtoja, joista parhaimmaksi nousi opetuksen järjestäminen Kansalaisopisto Jukolassa. Hanke eteni nopeasti. Kunnan nuorisotoimistossa neuvoteltiin käytännön järjestelyistä elokuussa 1973. Neuvotteluihin osallistuivat Terttu Vuorensola, Jorma Mikkola, Yrjö Lehtimäki, Ilmo Sutela, Kari Pettinen ja Eino Aaltonen. ”Kokous katsoi, että jos opetus voitaisiin järjestää tätä kautta, välttäisiin uudelta organisaatiolta ja siten säästettäisiin myös kustannuksia.”⁶⁰

Tarve oli todettu ja Kansalaisopisto Jukola valmis ottamaan haasteen vastaan nopealla aikataululla. Syyslukukaudesta 1973 alkaen opiston toiminta muuttui merkittävällä tavalla. Musiikkiosasto perustettiin osaksi opistoa, vaikka sen toiminta oli valtionavun ulkopuolella. Musiikkiosaston ylläpito edellytti riittävää kunnan avustusta. Musiikkia alettiin opettaa yksilöllisesti ilman ikärajoituksia.

Opiskelijoilta perittiin 70 markkaa (v. 2024 rahassa 97 €) syyslukukaudelta 1973 ja sata markkaa kevätlukukaudelta 1974. Toiminta oli menestys. Opiskelijoita oli syksyllä 1973 yli 140 ja keväällä 1974 jo runsaat 170. Alennuksia lukukausimaksuihin tuli, jos samasta perheestä opiskeli useampia.⁶¹

Muutos otettiin Kansalaisopisto Jukolassa mielihyvin vastaan, sillä opistossa oli pidempään keskusteltu, miten nuorten musiikkiopetus voitaisiin järjestää. Musiikkiosaston hallinnollisesta työstä vastasi kanttori-urkuri Kari Pettinen, jonka työtehtäviin kuului huolehtia musiikkiosaston kortistosta, suunnitelmista, kertomuksista, opetustiloista, opettajista ja muista juoksevista asioista.⁶²

Kahden toimintavuoden jälkeen musiikkiosasto järjesti toukokuussa 1975 Rajamäen kansakoululla oppilasnäytteen, jossa mukana oli kolmisenkymmentä opiskelijaa. Toinen oppilasnäyte järjestettiin neljä päivää myöhemmin Nurmijärven Yhteiskoululla. Oppilasnäytteiden esiintyjät oli valittu kevättutkintojen perusteella. Opettajia oli kevätlukukaudella 1974 kaksikymmentä. Loppupäätelmä musiikkiosaston kahden lukuvuoden toiminnasta keväällä 1975 oli kehuja täynnä: ”Tämä oloissamme ainutlaatuinen musiikkiopisto-toiminta on osoittanut elinvoimaisuutensa musiikkioppilaitoksena.” Suurin osa opiskelijoista harrasti musiikkia, mutta musiikkiosaston tavoitteena oli kantaa vastuunsa myös lahjakkaimmista opiskelijoista. Erityisesti iloittiin siitä, miten kustannustehokkaasti musiikkiosasto toimi osana Kansalaisopisto Jukolaa, kun sitä vertasi muihin musiikkioppilaitoksiin. Musiikkiosasto oli saanut alkuvaiheissaan asiantuntija-apua Hyvinkään musiikkiopiston johtajalta Pentti Raitiolta. Oppilasorkesteri toimi yhteistyössä Nurmijärven Yhteiskoulun kanssa.⁶³

Musiikkiosasto oli tarkoitettu koulunuorisolle peruskurssitutkintojen suorittamiseen, joita olivat solistisen aineen, säveltapailun ja musiikin teorian tutkinnot. Opiskeluaikaa oli 18-ikävuoteen saakka. Opiskelijoilla oli toisena lukuvuonna 1974–1975 mahdollisuus valita yhdeksästä eri soittimesta. Aikuisilla vaihtoehtoja oli kahdeksan eri soitinta. Musiikkileikkikoulu oli alle kouluikäisiä varten. Tämä toiminta oli vasta alkamassa, sillä opiskelijoita oli toisena lukuvuonna vasta kaksi. Kouluikäisiä oppilaista oli ylivoimaisesti eniten, 169. Yli 20-vuotiaita aikuisia opiskeli 40. Musiikkiosaston kolmannen lukuvuoden alkaessa syksyllä 1975 kouluhallitus ilmoitti virallisesti hyväksyneensä, että opistossa saa antaa musiikin opetusta myös 16 vuotta nuoremille. Suurimpana taloudellisena haasteena oli, ettei valtionapua saatu yksityisopetukseen. Keväällä 1976 johtokunta päätti lisätä musiikkiosaston ryhmäopetusta, jotta toimintaa saataisiin aiempaa enemmän valtionavun piiriin. Samalla alkoi kauan suunniteltu musiikkileikkikoulu yhdellä ryhmällä kussakin päätaajamassa.⁶⁴

Kanttori-urkuri Kari Pettisen jäädessä sivuun musiikkiosaston johtajan tehtävistä rehtori Yrjö Lehtimäki vastasi musiikkiosaston hallinnosta. Pettinen ei enää halunnut jatkaa, koska kouluhallitus ei suostunut valtionapuun oikeuttavan päätoimisen musiikin opettajan toimen perustamiseen.⁶⁵

Musiikkiosasto oli suosittu Nurmijärvellä. Kymmenen vuoden toiminnan jälkeen opiskelijoita oli 368. Musiikkiosastolla oli 50 opettajaa. Musiikkiosaston johtajan Tarja Pietikäisen mukaan opettajien saamisessa oli kova työ. Sitä lisäsi se, että osa opettajista pystyi ottamaan vain vähän tunteja. Vuodesta 1981 lähtien kunnan kanssa yhteisiä olivat Leena Vähämäki-Widell ja Tarja Pietikäinen sekä myöhemmin vielä Helena Sipilä. Jos koulun tunnit eivät riittäneet, sai siihen yhdistää kansalaisopiston opetustunteja. Tätä ei kestänyt montaa vuotta, sillä kouluissa alkoivat musiikin opettajan tunnit tulla täyteen. Kansalaisopisto Jukolan päätoimisena musiikin opettajana aloitti 1988 musiikinopettaja-diplomilaulaja Kari Kaarna ja toimen sijaisena jatkoi syksystä 1989 Tarja Pietikäinen, jonka päätoimipaikaksi määriteltiin Klaukkala. Pietikäinen valittiin vakinaisen musiikkiopettajan toimeen toukokuussa 1990. Hakijoita oli kolme. Pietikäisen valintaa perusteltiin pitkäaikaisella kokemuksella opiston sivutoimisena pianonsoitonopettajana ja useamman vuoden kokemuksella musiikkiosaston johtajana.⁶⁶

Musiikkiosastolle eivät kaikki halukkaat päässeet opiskelemaan. Esimerkiksi syksyllä 1982 uusia opiskelijoita ilmoittautui 120. Heistä hyväksyttiin 80. Opiskelemaan pääsi 60, ja loput joutuivat odottamaan opiskelupaikkaa. Enempää ei voitu ottaa taloushaasteiden vuoksi. Vuonna 1983 Musiikkikouluikäisiä oppilaista oli runsaat 380 ja musiikkileikkikoululaisia noin 150.⁶⁷

Yhteistyö Nurmijärven Musiikkikoulun kanssa

Kun Kansalaisopisto Jukola oli vastannut musiikin koulutuksesta kymmenen vuotta, Nurmijärvellä alettiin keskustella musiikkiopetuksen uudelleen järjestämisestä. Pohdinta oli ajankohtaista, koska paikkakunnalle oli perustettu Nurmijärven Musiikkikoulu. Lähinnä kyse oli siitä, miten musiikin opetus jatkossa järjestettäisiin hyvässä yhteistyössä vältellen päällekkäisyyksiä. Opisto ja Musiikkikoulu saivat aikaan maaliskuussa 1983 yhteistyösopimuksen. Kansalaisopisto Jukola oli valmis hoitamaan aikuis- ja ryhmäopetuksen sekä yksityisopetuksen sellaisten oppilaiden osalta, joita ei pääsykokeiden perusteella otettu Musiikkikouluun. Oppilaiden määrä olisi noin 250. Musiikkikoulu hoitaisi tavoitteellisen musiikkiopetuksen yksilöopetuksena. Koulun oppilasmääräksi arvioitiin noin 150. Pääsykokeet olisivat yhteiset, ja soitinvalinnoissa oppilaita ohjattiin orkesterisoittimiin. Nurmijärven Musiikkikoulu järjesti opetuksen

ensin hallinnollisesti Kansalaisopisto Jukolan yhteyteen ja vasta myöhemmin itsenäisenä yksikkönä. Molemmat vetosivat Nurmijärven kuntaan, että se tukisi riittävästi musiikin opetusta. Vastaavanlaisia musiikkioppilaitoksia toimi Suomen kunnissa vajaa sata. Kunta myönsi uudelle Musiikkikoululle avustuksen. Ensimmäisenä aloitettiin musiikkileikkikoulu. Vuonna 1989 sovittiin, että kevyen musiikin opetus keskitetään Kansalaisopisto Jukolaan. Opettajiksi saatiin opiskelijoita ja paikallisia muusikoita.⁶⁸

Musiikkiosaston oppilaat olivat yleensä opiskeluun sitoutuneita. Oppilaalla oli pieni kotitehtävä, joka käytiin ensin lävitse harjoittelemalla sitä tarvittaessa vielä lisää. Sen jälkeen annettiin uusi tehtävä. Keväällä teoriasta oli kokeet ja jokainen opettaja piti oppilailleen kevätsoittajaiset. Yleensä niissä olivat kunkin instrumentin omat oppilaat; ei sen enempää yleisöä. Tarja Pietikäisen mukaan esitystilanteesta tehtiin leppoisa. Konsertteihin valikoituivat sellaiset oppilaat, jotka olivat vähän pidemmällä ja joista näki, että he haluavat esiintyä. Syyslukukaudella 1987 Kansalaisopisto Jukolan hallitus joutui keskustelemaan oppilaista, jotka olivat olleet liikaa poissa tunneilta. Runsaat poissaolot todettiin erottamisen perusteeksi. Heikosti edistyneiden oppilaiden osalta annettiin musiikkiosaston johtajalle valtuudet neuvotella jatkosta opettajan, oppilaan ja tämän vanhempien kanssa. Sen jälkeen johtajalla oli lupa tehdä päätös erottamisesta tai opintojen jatkamisoikeudesta.⁶⁹

Opiston toiminta laajenee uudistusten keskellä

Kansalaisopisto Jukolan toiminta alkoi laajentua aiempaa nopeammin 1960-luvun lopulta, kun opiston johto alkoi herkällä korvalla kuunnella, millaisia kursseja ja opintopiirejä siltä haluttiin. Niistä monet tulivat todelliseen tarpeeseen yhteiskunnan muuttuessa. Lukukauteen 1973–1974 mennessä opistolla oli toimintaa jo 15 kylässä. Uusina kylinä mukaan tulivat Karhunkorpi ja Valkjärvi. Opintopiirejä oli jo 88 ja erilaisia kursseja 24. Niistä huolehti yli sata opettajaa. Syyslukukaudella 1974 opintopiirien määrä ylitti jo sadan.⁷⁰

Kansalaisopisto Jukolan rehtori Yrjö Lehtimäki arvosteli lukuvuoden 1973–1974 päätteeksi kouluhallituksen toimintaa. Opintoryhmien työtä, niiden säännöllisyyttä ja jatkuvuutta, oli kiristetty Lehtimäen mielestä kohtuuttomasti. Ensin kouluhallitus määräsi, etteivät kansalaisopistot olleet oikeutettuja saamaan valtionapua opintoryhmistä, mikäli niiden osallistujien määrä työkaudella jää alle seitsemän tai jatkoryhmässä alle viiden enemmän kuin kolme kertaa. Ankaraa kritiikkiä saanutta uutta linjausta lievennettiin niin, että kolme kertaa koski koko lukuvuoden sijasta yhtä lukukautta. Lehtimäki selvitti: ”Näiden kirjelmien, varsinkin ensimmäisen johdosta nousi opistoväen keskuudessa ankara



*Ester "Essi" Lehtimäki aloitti Kansalaisopisto Jukolan päätoimisena tuntiopettajana ja apulaisrehtorina vuonna 1974. Hänen miehensä Yrjö Lehtimäki oli toiminut rehtorina vuodesta 1965 alkaen. **NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.***

meteli. Ohjeet olivat nimittäin huomattavasti ankarammat aikaisemmin annettuihin verrattuna. Katsottiin, että uusien ohjeiden mukaan joudutaan lakkautamaan monia hyviäkin piirejä." Uusi käytäntö oli selvästi tiukempi, kun aiempien ohjeiden mukaan opintopiiri putosi valtionavun piiristä, jos osallistujia oli kolmesti perättäin alle seitsemän. Toisaalta Lehtimäki näki tiukentuneiden määräysten lisänsen opiskelijoiden aktiivisuutta. Opintopiireistä ei jääty pois, koska pelkona oli niiden päätyminen.⁷¹

Toinen merkittävä uudistus oli opistojen tuntiopettajien koulutus. Suomen kansalais- ja työväenopistoista valittiin yksitoista opistoa, jotka alkoivat järjestää opettajille koulutuskursseja. Kansalaisopisto Jukola oli yksi näistä eturivin opistoista, jotka saivat koulutusosoikeuden. Rehtori Yrjö Lehtimäki arvioi uudistuksen toimineen hyvin. Saatujen kokemusten perusteella alettiin suunnitella koko Suomen opistokentässä toimivien opettajien koulutusta. Lehtimäki oli mukana toimikunnassa, joka vastasi koulutuksen suunnittelemisesta.⁷²

Musiikkiosaston siirto osaksi Kansalaisopisto Jukolaa ja koko ajan lisääntyvä opiston muu toiminta tarvitsi uusia resursseja. Opiston johto oli lähettänyt

kouluhallitukselle ennakkolupahakemuksen päätoimisen opettajan toimesta. Rehtori Yrjö Lehtimäki perusteli anomusta: ”Vuosien mittaan opistotyö on laajentunut Nurmijärvelläkin niin suuriin mittasuhteisiin, että yksi päätoiminen työntekijä ei enää ehdi pitämään kaikkia lankoja tiukasti käsissään.” Päätoiminen opettaja toimisi myös apulaisrehtorina. Hyvin tehty anomus tuotti tulosta. Uusi toimi saatiin avata hakijoille, joita kertyi kaksitoista. Johtokunta valitsi tehtävään kansalaiskoulun opettajan Essi Lehtimäen, joka oli opistossa tuntiopettajana saanut hyvän kokemuksen. Ansiona luettiin myös hänen hyvä paikallistuntemuksensa. Ester ”Essi” Lehtimäki, Yrjö Lehtimäen vaimo, aloitti elokuusta 1974 lähtien apulaisrehtorina vastaten myös yhteiskunnallisten asiain neiden ja äidinkielen opetuksesta.

Apulaisrehtorin palkkaaminen ei riittänyt lisääntyneiden hallinto- ja taloustöiden hoitamiseen. Kevätlukukaudesta 1975 taloudenhoitaja Leea Hankan työaika lisättiin puolipäiväisestä 80 prosenttiin, minkä jälkeenkin panostus hallintoon oli liian vähäistä. Tätä mieltä oli talvella 1977 Kansalaisopisto Jukolan toimintaan tutustunut koulutoimentarkastaja Sven Gladh, jonka mielestä opiston olisi syytä palkata kansliaan osapäivätoiminen työntekijä. ”Näkemystään hän perusteli sillä, että opisto on melko suuri ja että opiston kehittämis- ja suunnittelutyö vie paljon rehtorin ja apulaisrehtorin ajasta.” Tarkastaja piti tärkeänä, että kansliasta saisi tietoa silloinkin, kun rehtori ja apulaisrehtori eivät olleet paikalla. Opiston johtokunta päätyi antamaan rehtorille valtuudet tarvittaessa palkata tuntityöntekijöinä kansliaan taloudenhoitaja Leea Hanka tai johtokunnan jäsen Saini Taipale. Leea Hankan 80 prosenttinen työaika muutettiin hänen pyynnöstään kokoaikaiseksi 1982. Hanka perusteli muutosta työnsä runsaalla lisääntymisellä. Opettajien määrän kasvun vuoksi palkanmaksuun meni aiempaa enemmän aikaa. Myös oppilaita oli huomattavasti enemmän, mikä tuotti taloudenhoitajalle lisätyötä. Viranomaisten vaatimat lukuisat eri tilastot olivat työläitä. Musiikkiosaston kasvu lisäsi lukukausimaksujen perintää.⁷³

Kansalaisopisto Jukolan kielten opetus oli ollut laajaa toiminnan alkuvuosista lähtien. Päätoiminen vieraiden kielten opettajan toimi saatiin kuitenkin perustettua vasta syyslukukaudesta 1985 lähtien. Tehtävään valittiin Liisa Salojärvi. Päätoimisena tekstiiliaineiden opettajana aloitti 1988 Maija Nemlander.⁷⁴

Rehtori Yrjö Lehtimäen 20 vuotinen työsaika päättyi sairauslomaan 1985 ja vuoden kuluttua eläköitymiseen. Lehtimäestä maalasi muotokuvan Marianne Vesanto-Tierman. Tilalle valittiin ensin 1985 viran sijaiseksi ja sitten 1986 vakinaiseksi Pirkko Savolainen, jonka vahvuutena pidettiin hakijoista kaikkien pitkäaikaisinta kokemusta kansalaisopistotyöstä. Hän oli ollut Keravan kansalaisopiston palveluksessa vuodesta 1972 ensin tuntiopettajana ja sitten muutaman vuoden päästä jo apulaisrehtorina. Samalla myös Lehtimäen vaimo, vararehtori



Rehtori Yrjö Lehtimäestä paljastettiin Marianne Vesanto-Tierman maalama muotokuva vuonna 1985. NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

.....

Essi Lehtimäki jäi sivuun ja hänen tilalleen valittiin Eira Rämä. Essi Lehtimäki oli vahvana mielipiteenään myös ilmoittanut, että oli aika valita rehtoriksi nainen. Opiston kasvu toi tehtävään vaativuutta. Tuntipalkkaisia opiston opettajia oli 1990-luvun alussa 120. 1980-luvun aikana henkilökunta oli kasvanut kahdeksaan. Uusi rehtori Pirkko Savolainen kantoi huolta sen viihtyvyydestä. Savolainen järjesti syksyllä 1988 työpaikkakokouksen ja illanvieron ravintolassa, koska koskaan aikaisemmin henkilökunnalle ei ollut tarjottu minkäänlaisia virkistymismahdollisuuksia kuten joulujuhlaa, teatteriretkiä tai vastaavia. Myöhemmin järjestettiin vielä työkauden alkajaistilaisuus.⁷⁵ Lisääntyvää työtä opiston kansliassa helpottamaan rehtori Pirkko Savolainen palkkasi vuoden 1990 alusta osapäivätoimiseksi toimistovirkailijaksi Ritva Laurikaisen.⁷⁶

Rehtori Yrjö Lehtimäki oli aina välillä tuskailnut, miten opiston työtä valvoivat kouluhallituksen ja lääninhallituksen virkamiehet eivät arvostaneet taide- ja harrastusopintopiirejä, joita taidepainotteinen apulaisrehtori Essi Lehtimäki oli ajanut opiston toimintaan. Arvostuksen puutteesta ei ollut merkkejä, kun Uudenmaan lääninhallituksen kouluosaston koulutoimentarkastaja Hannu Rauhala teki seuranta- ja ohjauskäynnin Kansalaisopisto Jukolaan syksyllä 1989. Opiston tärkeimmiksi kulmakiviksi Rauhala arvioi aikuisväestölle mahdollisuuden kehittää itseään, parantaa ammatillisia valmiuksia, täydentää peruskoulutusta ja ylläpitää harrastustoimintaa. Rauhala korosti opiston erityistä merkitystä voimakkaasti väestöään kasvattavassa kunnassa: ”Sen lisäksi, että nurmijärveläisen perinteen säilyttämiseen ja elvyttämiseen kiinnitetään opiston opetussuunnitelmissa huomiota, pyritään myös muuttovoittoisen kunnan uusille asukkaille tarjoamaan sellaisia opinto- ja harrastusmahdollisuuksia, jotka tukisivat heidän asettumistaan ja viihtymistään kunnassa.” Musiikkiopetuksessa tärkeää oli yhteistyö musiikkiopiston kanssa, jotta välttyttäisiin järjestämästä päällekkäistä toimintaa.⁷⁷

Rauhalan mukaan haasteita opettajakunnalle ja keskinäiselle yhteydenpidolle asetti laaja toiminta-alue. Tuntiopettajat olivat pääosin onnistuneet opetustehtävissään. ”Henkilösuhteissa on jouduttu vaikeuksiin muutaman sellaisen päätoimisen tai tuntiopettajan kohdalla, jotka selvästikään eivät henkilökohtaisten ominaisuuksiensa puolesta ole soveltuneet työskentelemään aikuistenkasvatuksen alueella.” Tällaisten opettajien työsuhteet olivat jääneet lyhytaikaisiksi.⁷⁸

Monipuolinen kurssitarjonta

1960-luvun lopulta lähtien jatkunut ennakoluuloton uusien opintopiirien perustaminen jatkui edelleen 1970-luvulla. Luentotoiminnassa avautui samaten kenttä, jonka laajuutta ja aiheiden monipuolisuutta ei kyseenalaistettu. Kevät-

lukukaudelle 1974 saatiin aikaiseksi peräti yksitoista uutta piiriä tai kurssia. Lukuvuonna 1974–1975 kampaaja Viola Grönqvist luennoi hiusten hoidosta. Kampaajat Ebba Laaksonen ja Eeva Salola puhuivat hiusten leikkaamisesta. Kolmas ikinuorten opintopiirin aihe oli jalkojen hoito, josta tiesivät kertoa pedikyristit Maarit Leikoski ja Eeva Salola. Oikeustieteen kandidaatti Jouko Ilola puolestaan jakoi tietämystään kesähuviloiden ja muiden asuntojen verotuksesta. Työsuojelupäällikkö Jorma Jokinen luennoi siitä, mitä työsuojelussa on tehty ja mitä oli yhä tekemättä. Konstaapeli Olavi Karivainio otti aiheekseen eläkeläiset liikenteessä. Kirkonkylässä alkoi taiteilija Seija Hamarilan vetämänä jazztanssi, joka liittyi Nurmijärven vahvaan tanssikulttuuriin.⁷⁹

KANSALAIPOISTO JUKOLAN UUDET PIIRIT JA KURSSIT KEVÄTLUKUKAUDELLA 1974

- Kokoustekniikan kurssi
- Opaskurssi
- Uuden matematiikan kurssit kolmessa taajamassa
- Ensiapukurssi
- Nopean lukemisen kurssi
- Kennelkurssin jatko
- Talouskurssi
- Tanssikurssi
- Soitinyhtye musiikkiosaston opiskelijoille opistoikärajan täyttävänä piirinä
- Kitaransoiton opetus musiikkiosastolle
- Metallityökurssi

Lähde: NOa johtok. pk. 10.12.1973.

Opiston johtokunta piti tarkkaa huolta siitä, että opintopiireissä ei esiinny ”poliittista väritystä opetuksessa”. Johtokunta keskusteli syksyllä 1978 perusteellisesti Veikko Vängren ehdotuksesta perustaa työväen- ja kansanlaulun opintopiiri. Lupa sille annettiin, mutta painotettiin opetuksen epäpoliittisuutta. Piirin ohjaajaksi palkattiin teatterimuusikko Reino Bäckström.⁸⁰

1980-luvulla opisto jatkoi edelleen uusien opintopiirien perustamista. Toivomuksia opintopiireistä otettiin vastaan vuosittain elokuun puoliväliin saakka. ”Näitä opistotyön kannalta tärkeitä opintopiirejä, joita opiskelijat itse esittävät toivomuksinaan, ei voida perustaa ellei jotakin entistä jätetä pois.” Vuonna



Innokkaita opiskelijoita Rajamäen valokuvauspiirissä vuonna 1975. NURMIJÄRVEN

OPISTON KOK.

1982 ongelmaksi koettiin opintopiireinä toimivat itsenäiset ryhmät Rajamäen Mieslaulajat, Klaukkalan Naiskuoro, Nurmijärven Työväenlaulajat, Nurmijärven Puhallinorkesteri ja Klaukkalan Nuorisoseuran tanhuryhmä. Opisto halusi siirtää ne kunnan kulttuurilautakunnan avustettavaksi. Ryhmät eivät olleet ohjeiden mukaan luovuttaneet esiintymispalkkioitaan opiston tilille. Ryhmät olivat hakeneet itsenäisesti myös avustuksia muualta, vaikka toimivat opiston opintopiirinä. Lehtimäki poisti kuorot opiston toiminnasta. Pirkko Savolaisen aikana ne palautettiin takaisin, koska itsenäisten ryhmien toimintaa ei koettu ongelmaksi, vaan kuorot ja muut ryhmät nähtiin mielellään osana opiston kursseja. Kuorot vastasivat osasta kuluista. Opisto maksoi kuorojen vetäjille palkkaa aivan kuten muillekin kurssien opettajille. Osin sen ansiosta kuorot saivat ammattitaitoiset vetäjät. Hyvänä pidettiin sitäkin, että kuorojen ansiosta saatiin opistojen juhliin laadukasta ohjelmaa. Kuoroja saatiin opiston piiriin myöhemmin vielä lisää: Rajamäen Seniorilaulajat, Amadeus-kuro, Klaukkalan Naiskuoro Mystica, Kamarikuoro Cantica ja Nurmijärven Karjala-kuoro. Lisäksi Tarja Pietikäinen ohjasi eläkeläisten laulupiirejä Rajamäellä, Kirkonkylällä ja Klaukkalassa.⁸¹

Opintomaksujen osuus kasvaa – Rajamäen Alkon tehtaiden avustus loppuu

Opiskelijoilta perittävien opintomaksujen merkitys Kansalaisopisto Jukolan taloudessa lisääntyi syksystä 1973, jolloin musiikkiosasto tuli mukaan. Vuoden 1973 tuloista merkittävin oli edelleen 128 000 markan valtionavustus (v. 2024 rahassa 177 000 €). Kunnan osuus oli edelleen kasvanut verrattuna Alkoon. Kunta avusti opistoa vajaalla 48 000 ja Alko 30 000 markalla. Nämä tulot eivät kuitenkaan olleet riittävät, kun opettajien tuntipalkat 1970-luvun puolivälissä nousivat. Syyslukukauden 1974 opetusohjelmaa oli karsittava. Lisäksi kunnalta pyydettiin 10 000 ja Alkolta 5 000 markan lisäavustukset. Toimintaa piti karsia myös työkaudella 1975–1976, vaikka opiskelijoilta perittiin opintomaksuja jo lähes 51 000 markkaa, kun kunnalta saatiin vajaat 96 000 ja Alkolta 66 000 markkaa. Opintomaksuja korotettiin syyslukukaudesta 1976 viidestä markasta kymmeneen markkaan. Säästöjä etsittiin siirtymällä musiikkiopetuksessa aiempaa enemmän yksilöopetuksesta ryhmäopetukseen. Säästäväisyys oli tarpeen muissakin toiminnoissa. Muutoksia piti tehdä, koska valtio uhkasi vähentää avustuksiaan.⁸²



Jukolan mieskuoro esiintymässä vuonna 1981 johtajanaan Lauri Ranta. NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.



Opetusneuvos T.O. Kivimäki puhui Kansalaisopisto Jukolan 20-vuotisjuhlilla vuonna 1975.

JUKKA MERILÄINEN / NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

Opisto oli saanut toimia yli 20 vuotta ilmaisissa tiloissa, jotka olivat lähinnä Nurmijärven kunnan eri koulujen opetustiloja. Käytäntö päättyi vuoden 1977 alusta, jolloin kunta alkoi periä vuokraa.⁸³ Toisaalta kunta kompensoi vuokrien perimistä kohonneilla avustuksilla. Vuoden 1979 aikana kunnan osuus oli 210 000 (v. 2024 rahassa 141 000 €) ja Alkon enää 97 000 markkaa. Valtioapua saatiin vajaat 313 000 markkaa. Opintomaksuja perittiin 95 000 markkaa.⁸⁴ Talous horjui silti edelleen. Opisto pyysi talvella 1981 kunnalta 50 000 markan lisääavustusta. Sitä perusteltiin tuntimäärien rajoittamisella, josta olivat eniten kärsineet eri kielipiirit. Opiston johdon mielestä tällaisista rajoituksista pitäisi päästä eroon. Lisäksi tuntiopettajien palkat olivat nousseet. Musiikin opiskelijoiden opintomaksut haluttiin kohtuullistaa. Ne olivat valtakunnallisesti verrattuna keskitason yläpuolella. Myös varattomia musiikinopiskelijoita haluttiin tukea ostamalla opistolle omia instrumentteja.⁸⁵

Alko alkoi 1980-luvulla selvästi vähentää avustuksiaan. Syytä tähän eivät asiakirjat kerro. Vuodelle 1984 Alkon avustus väheni 80 000 markasta 40 000 markkaan. Alkon lopetti Kansalaisopisto Jukolan avustamisen vuoteen 1986, jolloin sen osuus oli laskenut jo 20 000 markkaan.⁸⁶

Usko Lummen ja Toivo Kallion pitkät toimikaudet päättyvät

Kansalaisopisto Jukolan kannatusyhdistyksen syyskokouksessa 1974 oli aihetta suruun. Johtokunnassa opistoa vuodesta 1956 alkaen palvellut kauppias Usko Lumme oli kuollut. Hänen tilalleen valittiin Saini Taipale. Toinen suuri muutos oli opiston alusta saakka johtokunnassa toimineen Toivo Kallion siirtyminen sivuun vuonna 1975. Hän sai KTOL:n kultaisen ansiomerkin kuten myös edelleen puheenjohtajana toimiva Mauno Tenhovirta ja jäsenenä palveleva Eino Aaltonen. Kultaisen merkin sai myös rehtori Yrjö Lehtimäki.⁸⁷

Kannatusyhdistyksen jäsenmaksua ei edelleenkään kannettu. Yhdistyksen jäseniksi merkittiin kaikki opistoon ilmoittautuneet. Kannatusyhdistyksen syyskokouksessa 1980 toivottiin jäsenistön aktivointia. Tiedotusta opiston omistussuhteista, hallinnosta ja kokouksista parannettiin. Opiskelijoille painotettiin, että opintokortti on samalla myös kannatusyhdistyksen jäsenkortti.⁸⁸

Kansalaisopisto Jukola sai kunnassa hyvin äänensä kuuluville, kun sen puheenjohtajalla Mauno Tenhovirralla oli kunnan hallinnossa niin keskeinen merkitys. 1980-luvun alussa hän nousi kunnanhallituksen puheenjohtajaksi. Arvovaltaa lisäsi joulukuussa 1980 myönnetty pitäjänneuvoksen arvonimi. Tenhovirralla itselleen oli tärkeää, että hän oli saanut olla kehittämässä opiston toimintaa sen perustamisesta alkaen,⁸⁹ kunnes vuodesta 1966 opiston kannatusyhdistystä johtanut Mauno Tenhovirta jäi johtokunnasta pois syksyllä 1988. Rehtori Pirkko Savolaisella oli Tenhovirrasta oikein hyvät muistot: ”Tenhovirta piti opiston puolia joka asiassa. Herrasmies, joka arvosti minua erittäin paljon. Tenhovirta yleensä sanoi johtokunnan jäsenille keskustelujen yhteydessä, että kyllä rehtori tietää tämän. Me puhalsimme yhteen hiileen.” Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Kirsti Handolin. Lisäksi Eila Mahlavuo-Leivo ilmoitti jäävänsä sivuun ja Harri Nemlander oli kuollut. Tilalle valittiin Seppo Tilander, Raili Leivo ja Kaisa Suominen.⁹⁰

Kansalaisopisto Jukolan hallitus ehdotti syksyllä 1990 syyskokoukselle, että hallituksen jäsenten valinnassa noudatettaisiin tasapuolisuutta poliittisten puolueiden osalta. Kokoomuksesta ja SDP:stä valittaisiin kaksi ja keskustasta yksi. Lisäksi yksi paikka varattaisiin opistolaiskunnan edustajalle. Nurmijärven kunta opiston rahoittajana halusi näin, ja tätä noudatettiin tarkasti varsinkin Handolinin puheenjohtajakaudella. Käytännön asioiden hoidossa poliittisuus ei kuitenkaan tullut esille.⁹¹ ■

Muutto Rajamäeltä Kirkonkylään ja Klaukkalaan

1990–2011

Kansalaisopistolaki säädettiin 1992 osana koululakien uudistusprosessia. Kansalaisopistosta tuli koko oppilaitosmuodon kattava hallinnollinen termi ja sanasta työväenopisto luovuttiin lain-säädännössä. Merkittävää oli, että uusi laki mahdollisti kaikkien ikäluokkien opistotoiminnan eikä vain aikuisväestöä. Lapsille ja nuorille suunnatut kurssit käynnistyivät laajemmin. Nurmijärvellä lapsille oli annettu opetusta opistossa musiikin osalta jo 1970-luvulla.

Lakimuutos antoi myös entistä enemmän liikkumavaraa yksittäisten opistojen pohdintaan, miten hyvin niiden nimi vastasi opiston toimintaa ja sen hetkistä yhteiskuntaa. Opistojen lukumäärä oli suurimmillaan 1900- ja 2000-luvun vaihteessa, jolloin opistoja oli yhteensä 279. Sen jälkeen lisääntyvät kuntaliitokset ja muut yhdistymiset vähensivät niiden määrää.⁹²

Nurmijärvellä opiston tilat ja opetusajat olivat selkeä haaste toiminnalle. Kanslia sijaitsi Rajamäellä ja sieltä oli matkaa suurimpaan opetuspaikkaan Klaukkalaan. Opetusta oli mahdollista järjestää ainoastaan koulupäivien jälkeen iltaisin eikä taideaineiden opetusta voitu lisätä, vaikka sille olisi ollut kysyntää. Maaniitun koulun valmistuminen syksyllä 1990 Kirkonkylään toi opistolle uutta ja modernia opetustilaa mutta vain iltaisin. Rajamäen toimiston tilanahtaus hankaloitti henkilökunnan työskentelyä. Opiston rehtorin käyttöön

vuokrattiin toimistohuone kunnanvirastosta, ja sen lisäksi käyttöön otettiin vielä huone sekä varasto. Talvella 1991 kunnantalolta vapautui toimistotilaa. Opisto vuokrasi kaksi toimistohuonetta lisää, minkä ansiosta kanslia voitiin siirtää Rajamäeltä kunnantalolle. Kansalaisopisto Jukolaan oli pitkään yritetty saada tiloja, jotka mahdollistaisivat opetusta myös päiväaikaan. Opetustiloja oli vuonna 1993 yli 30:ssä paikassa, mutta yhdessäkään päiväkäyttö ei ollut mahdollista, kunnes yhdessä Nurmijärven Musiikkiopiston kanssa vuokrattiin elokuusta 1993 kolme huonetta Klaukkalan Aitohelmi kiinteistöstä lähinnä musiikin opetustiloiksi mutta myös päivä- ja viikonloppuopetukselle.⁹³

Rehtori Pirkko Savolaisen mukaan tilojen saaminen laajaan toimintaan oli haaste, vaikka yleensä rehtorit olivat suopeita antamaan koulun tiloja opiston käyttöön. ”Varsinkin liikuntakursseja oli jokaisella pikku koululla. Koulujen rehtorit halusivat palvella kylän asukkaita lupaamalla tilat opistolle. Joskus tuli sanomista tilojen siisteydestä, että on huonekalut väärissä paikoissa ja sotkua, josta minulle heti aamulla soitettiin. Otin sitten sellaisen tyylin, että lupasin lähteä heti tulemaan ja siivoamaan tilat. Kävinikin muutamassa paikassa, minkä jälkeen sana kiersi, että rehtori tulisi itse siivoamaan. Niin se soiteltu loppui siihen.”⁹⁴

Puute Klaukkalan opetustiloista jatkui edelleen. Kurssilaisia oli runsaasti, ja erityisesti päiväopetuksen suosio lisääntyi, mikä oli suoraa seurausta Klaukkalan vahvasta kasvusta. Nurmijärvellä asui 1990-luvun alussa 28 000 henkilöä, joista lähes 11 000:n kotitaajama oli Klaukkala. Ero oli revennyt kahteen muuhun isoon taajamaan selvästi: Kirkonkylä vajaat 5 850 ja Rajamäki runsaat 5 100 asukasta. Rehtori Pirkko Savolaisen mukaan opetus oli ollut liian Rajamäki painotteista. Siihen oli osaltaan vaikuttanut rehtoripariskunta Essi ja Yrjö Lehtimäki. Savolainen näki tärkeänä, että koko kunta täytyy huomioida. Kursseja piti olla riittävästi kaikissa kolmessa suurimmassa taajamassa ja erityisesti kasvavassa Klaukkalassa. Hän aloitti neuvottelut Klaukkalan lisätiloista. Merkittävästi tilanne parani vuodesta 1997, jolloin opistolla oli käytössään Aitohelmessä noin 350 neliön suuruinen sali liikunta-, musiikki-, taide-, tekstiili- ja tanssinopetukseen sekä näyttelytilaksi. Klaukkalan Aitohelmi, huoneistoala kokonaisuudessaan noin 2 000 neliötä, siirtyi vuonna 1999 kunnan omistukseen. Opiston tiloista alakerran teoriaopetustila otettiin kunnan päiväkotikäyttöön. Tilalle opisto sai yläkerrasta kolme huonetta ja neuvotteluhuoneen. Huoneita käytettiin opetuksessa ja opettajien taukotilana. Rehtori Savolaisen mukaan Aitohelmen tilojen saaminen oli kullannarvoinen muutos opiston toimintaan. ”Iso sali oli koko ajan käytössä. Siellä oli paljon kursseja, kaikkea musiikkiin liittyvää ja liikuntaa.”

Vuoden 2000 päätteeksi rehtori Pirkko Savolainen totesi opiston johtokunnalle, että oli ilmennyt selvä tarve Klaukkalan asiakaspalveluun. Savolainen

ehdotti asiakaspalvelun avaamista arkipäivisin Aitohelmeen. Lisäksi päätoimisten opettajien ja apulaisrehtorin asemapaikaksi otettaisiin Klaukkala. Rehtorin kanslia säilyisi edelleen Kirkonkylän kunnanvirastotalolla. Johtokunta hylkäsi asiakaspalvelun avaamisen Aitohelmeen. Pöytäkirjan päälle on liimattu keltainen lappu, jossa lukee: ”Tämä oli Kirstin (Handolin) kaatama ehdotus.” Opiston siihenastisessa historiassa oli täysin poikkeuksellista, että rehtori ja puheenjohtaja ajautuivat näinkin keskeisessä asiassa eri puolille pöytää. Ehdotus päätoimisten opettajien ja apulaisrehtorin siirtymisestä Klaukkalaan meni lävitse.⁹⁵

Klaukkalasta tarvittiin entistä kipeämmin tiloja vuodesta 2001, koska kunta halusi omaan käyttöönsä osan Kirkonkylän kunnanvirastolta opistolle vuokrausta huoneista. Kunta oli valmis vuokraamaan opistolle enää toimistohuoneen ja lisäksi kokoukset oli mahdollista pitää neuvotteluhuoneessa. Opiston rehtori Pirkko Savolainen halusi edelleen avata asiakaspalvelutilan Klaukkalaan, jotta opisto palvelisi mahdollisimman hyvin asiakkaitaan. Lisäksi henkilöstö oli todennut, että Kirkonkylän asiakaspalvelun käyttö oli vähentynyt. Klaukkalan Aitohelmessä toimivat jo ennestään Nurmijärven Musiikkiopiston Klaukkalan toimisto ja Tanssiopiston toimisto. Kirkonkylä säilyisi rehtorin asemapaikkana, jossa hoituisivat palvelut vanhaan malliin. Rehtori Savolainen korosti hoitavansa kaikki Kirkonkylän ja Rajamäen opistoasiat eikä suunnitteilla ollut asiakaspalvelun avaaminen Klaukkalaan heikentäisi niiden palveluja. Savolainen huomautti vielä, mitenkä opiston henkilökunta oli venynyt hyvään asiakaspalveluun, vaikka päätoimisen henkilöstön määrä oli vain viisi. Lähiopistoissa henkilökuntaa oli keskimäärin kaksinkertainen määrä.

Henkilökunta kannatti Klaukkalan asiakaspalvelua. Rehtori esitti toistamiseen johtokunnalle opistopalvelupisteen avaamista Klaukkalan Aitohelmeen. Se avattaisiin maaliskuun 2001 aikana. Ehdotus hyväksyttiin, mutta päätös sai jälleen päälleen keltaisen tarralapun: ”Tämä on se virheellinen päätös, joka täytyy korjata.” Mitään muutosta päätökseen ei kuitenkaan tehty.

Henkilökunta halusi edelleen lisätä Klaukkalan asiakaspalvelun aukioloja syksyllä 2001, jotta opiskelijoiden henkilökohtainen palvelu onnistuisi mahdollisimman hyvin. Hyvinkään Kansalaisopistossa palvelut olivat auki kelloympäri aamukahdeksasta iltakahdeksaan. Aitohelmeen rehtori Savolainen esitti klo 9–16 poikkeuksina maanantaina klo 18 ja perjantaina klo 14 saakka. Muutos herätti tunteita puolesta ja vastaan. Historiallisesti johtokunta äänesti ensimmäistä kertaa 45 vuotisen toimintansa aikana. Rehtorin esitystä kannattivat Kaisa Suominen, Elvi Viitanen ja Saini Taipale. Asian siirron seuraavaan kokoukseen saivat yhden äänen enemmistöllä Kirsti Handolin, Juhani Laru, Seppo Tilander ja Ilpo Pölönen. Kaisa Suominen jätti eriävän mielipiteen. Hänen mukaansa rehtori ja muu henkilökunta tietävät parhaiten, kuinka toi-

miston aukioloajat tulee toteuttaa. Rehtorin perusteellisen selvityksen jälkeen seuraavassa kokouksessa laajennetut aukioloajat hyväksyttiin yksimielisesti. Erimielisyys kuitenkin jatkui. Rehtori oli vastoin johtokunnan ensimmäistä päätöstä laittanut jo käytäntöön laajennetut aukioloajat. Siitä hän sai johtokunnalta huomautuksen. Johtokunta päätti, että aukioloaikojen toimivuutta tulee seurata. Savolainen oli toiminut itsenäisesti, koska hänen mielestään aukioloajoista päättäminen kuului operatiivisella johdolla ja opiston henkilökunnalle, ei johtokunnalle.⁹⁶

Johtokunnassa osalla oli selvä huoli siitä, miten opiston palvelut jatkossa hoidettaisiin Rajamäellä ja Kirkonkylällä, kun toiminnan painopiste oli siirtymässä Klaukkalaan. Vastaavanlaista keskustelua käytiin kunnassa muidenkin palveluiden osalta samaan aikaan. Osa arvioi, että Klaukkalaa suositaan liikaa. Rehtori Pirkko Savolainen korosti Rajamäen palveluiden säilyvän. Siellä olivat syksyllä 2001 alkamassa kaikki pyydetty kurssit. Kirkonkylällä päätoimiset opettajat olivat tavattavissa opetuspaikoissaan tai Kirkonkylän toimistossa omina päivystysaikoinaan. Rehtori Savolaisen mukaan päivystysajat ja paikat olivat ennenkin muuttuneet. Rajamäen kautta kesti aina vuoteen 1989 saakka. Sitä seurasi Kirkonkylän kausi vuoteen 2001 saakka. ”Nyt näyttäisi olevan Klaukkalan vuoro saada opistopalvelut lähemmäksi käyttäjiä.” Savolainen toivoi riittäisään tilanteeseen työrauhaa opistolle. Toimistojen aukioloajasta äänestettiin kuitenkin jälleen joulukuun kokouksessa. Johtokunta halusi äänin 4–3 Kirkonkylään rehtorin esittämiä aikoja laajemmat aukioloajat niin, että asiakaspalvelu olisi auki myös perjantaisin. Klaukkalan aukioloajoista äänestettäessä rehtorin kanta voitti. Puheenjohtaja Handolin olisi halunnut rajata aukiolon 20:een tuntiin.⁹⁷

Kirkonkylän aikakausi loppui opiston hallinnon osalta helmikuussa 2003, jolloin kunnan irtisanoma vuokrasopimus päättyi. Opisto toimintaa alettiin hallinnoida pelkästään Klaukkalassa. Suurempiin toimistotiloihin siirryttiin Aitohelmen talossa elokuussa 2005. Uutena tilana vuokrattiin vuodesta 2010 alkaen 55 neliön luokkatila talon toisesta kerroksesta.⁹⁸

Yhteistyö Nurmijärven Musiikkiopiston kanssa ja Jukolan musiikkikoulun toiminta

Lukukaudelle 1990–1991 Nurmijärven Musiikkiopistoksi nimensä vaihtaneeseen Nurmijärven Musiikkikouluun ja Kansalaisopisto Jukolaan pyrki yhteisissä pääsykokeissa 146. Heistä Jukolaan otettiin 28 ja Musiikkiopistoon 33. Jonossa oli 88. Jukolan musiikkiosastossa opetettiin pianon, viulun, huilun, klarinetin, saksofonin, kitaran, basson ja rumpujen soittoa sekä laulua. Lisäksi

koulutusta sai musiikin teoriaan ja säveltapailuun. Oppilaita oli yhteensä lähes 250. Opettajia oli 27. Tuntiopettajiksi Jukolan musiikkiosastolle saatiin myös Musiikkiopiston päteviä opettajia.⁹⁹

Musiikkiosaston toiminnassa paineita aiheutti se, että jonossa odotti satakunta oppilasta. Sen vuoksi elokuussa 1991 tehtiin päätös, ettei oppilaille voida myöntää lupaa sivuaineeseen. Vapautuneet opetuspaikat haluttiin antaa nimenomaan jonossa oleville oppilaille. Sivuaineen opiskelun estäminen herätti tyytymättömyyttä. Sivuaineoikeutta toivoi noin 30 oppilasta. Uusi linjaus tehtiin tammikuussa 1992. Musiikkiosaston johtaja sai luvan antaa sivuaineen oppilaspaikan anomuksesta hyvin menestyneelle oppilaalle, joka oli pääaineessaan jo suorittanut ensimmäisen kurssitutkinnon. Pianonsoitto sivuaineeksi oli mahdollista antaa lauluoppilaille, joilla arvioitiin olleen siitä merkittävää hyötyä. Lisäksi joustettiin niiden oppilaiden yksityistuntien kestossa, jotka valmistautuvat kolmanteen kurssitutkintoon. Opetusta oli mahdollista pidentää 30 minuutista 45 minuuttiin.¹⁰⁰

Pirkko Savolaisen mukaan ennen hänen tuloaan rehtoriksi oli ollut yhteistoiminnassa Nurmijärven Musiikkiopiston kanssa aaltoliikettä. Aaltoja nostattivat väännöt siitä, mitä Kansalaisopisto Jukola voisi tarjota ja mitä musiikkiopisto. ”Jälkeenpäin ajatellen se oli aika turhaa. Musiikkiopiston rehtori Kari Karjalainen oli aika kipakkakin. Kansalaisopisto Jukola halusi palvella kautta linjan niitäkin, jotka eivät suorittaneet musiikkioppilaitosten arvosanoja. Ei tarvinnut olla mikään huippumusikaalinen lapsi. Me halusimme palvella perheitä. Ihan kaikki vääntö loppui, kun Urpo Rauhalasta tuli musiikkiopiston rehtori.” Musiikin opiskelu oli Kansalaisopisto Jukolan puolella perheille halvempaa kuin Musiikkiopistossa. Tarja Pietikäisen mukaan Kari Karjalaisella oli kovat laatuvaatimukset oppilaiden pärjäämisen ja nopean etenemisen suhteen.¹⁰¹

Yhteistoiminta Nurmijärven Musiikkiopiston kanssa tuotti 1994 konkreettista tulosta. Kansalaisopisto Jukolan musiikkikouluksi nimensä vaihtanut oppilaitos ja Nurmijärven Musiikkiopisto palkkasivat yhteisen viulunsoitonopettajan, jonka ensisijaisena oppilaitoksena oli Musiikkiopisto. Opiston musiikkikoulussa oli vuoden 1994 aikana 72 opintoryhmää, joissa oli yli 750 opiskelijaa. Tuntiopettajia oli lukuvuotena 1995–1996 yhteensä 25.¹⁰²

Musiikkikouluun oli voinut pyrkiä niin nuoret kuin aikuisetkin ilman ikärajoituksia. Lukuvuodesta 1996–1997 Kansalaisopisto Jukolalla oli mahdollisuus lisätä kurssitarjontaa erityisesti aikuisille, kun soitin- ja yksinlauluryhmiä saatiin lisää. Vuodesta 1997 yläikärajaksi määriteltiin 40 vuotta.¹⁰³

Musiikkikoulun toiminta vakiintui 2000-luvulla ja yhteistyö Musiikkiopiston kanssa sujui hyvin. 2010-luvulla musiikkikoulua laajennettiin. Opisto anoi rytmimusiikin ja laulun taiteen perusopetusoikeutta.¹⁰⁴



Koulukonserttikiertueet olivat suosittuja. Razorblade esiintyi vuonna 2010 teemana Pink Floyd. MIKA SIPURA / NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

Vuonna 1959 perustetun Jukolan orkesterin viimeinen toimikausi opiston piirissä koettiin vuonna 2000. Orkesteria 40 vuotta johtanut Ilmo Sutela luopui tehtävästään. Orkesteritoiminnan perinteitä piti 1990-luvulla yllä Jukola Swing Band. Sitä johti opiston puhallinopettaja Erkki Lehtimäki. 2000-luvun alussa aloitti toimintansa Musicista-orkesteri, jota johti viulusti Valeri Nordberg. Anneli Ahokkaan johdolla koottiin lauluryhmä Too Many Sisters. Lisäksi opiston popjazz-musiikissa toimi nuorten orkestereita ja bändejä. Näiden kaikkien esiintymisistä saatiin nauttia paikkakunnan eri juhlissa.¹⁰⁵

Kursseja uudistetaan

Uudistushalukkuus kurssien suhteen jatkui 1990-luvulla. Esimerkiksi kevät-lukukaudeksi 1990 opetusohjelmaan tulivat järjestysmieskurssi ja taulukkolaskenta Kirkonkylällä, korukivien hionta Nukarissa ja elävän ravinnon valmistuskurssi Klaukkalassa. Näitä yksittäisiä erikoiskursseja luettaessa on pidettävä mielessä, että Kansalaisopisto Jukolan suurin opetusaineryhmä tuntimäärän perusteella oli edelleen vieraat kielet, joita opetettiin luku-vuonna 1989–1990 yhteensä 2 339 tuntia kokonaistuntimäärän noustessa noin 9 000 tuntiin. Kielten opettajina oli yksi päätoiminen, Kristiina Tarkki,

ja kahdeksantoista sivutoimista opettajaa. Opetusohjelmassa oli kahdeksan vierasta kieltä.¹⁰⁶ Lama-aika lisäsi opiston opiskelijoiden määrää, kun työttömäksi jääneillä oli aikaa itsensä kehittämiseen. Historiallinen 3 000 oppilaan raja ylittyi työkaudella 1992–1993. Syyslukukaudella 1993 opiskelijoiden määrä ylitti atk-pohjaisen opiskelijarekisterin mukaan jo neljäntuhannen rajan.¹⁰⁷ Osittain tähän saattoi vaikuttaa laskentavan muutos, kun lukukauden sijaan palattiin vanhaan käytäntöön ilmoittaa opiskelijamäärä vuosittaisena lukuna.

Opiston johto keskusteli keväällä 1995 periaatteista, joilla tuntiopettajia palkattaisiin. Todettiin, että opiston kursseilla oli ollut muutamia 65 vuotta täyttäneitä opettajia. Toisaalta tarjolla oli päteviä työttömiä nuoria opettajia. Rehtori Savolaisen ehdotuksen mukaisesti päätettiin, että opetustehtäviin valitaan päteviä työikäisiä opettajia. 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun uudeksi haasteeksi nousi opettajien rekrytointi. Rehtori Pirkko Savolainen arvioi syksyllä 2000 opettajahankinnan onnistuneen kohtalaisesti. Opettajia ei enää kuitenkaan kiinnostanut opistossa opettaminen samalla tavoin kuin aiemmin. Opiston johtokunnassa Nurmijärven kuntaa edustaneen sivistyspalvelualueen hallintopäällikön Esko Sepän mukaan opiston kannattaisi tiedottaa koulutoimen palveluksessa olleille opettajille, jotta nämä innostuisivat hakeutumaan oman toimensa ohella Kansalaisopisto Jukolaan tuntiopettajiksi. Savolaisen mukaan aina pyrittiin tuntiopettajien pätevyyteen, ja palkkaus tuli sen mukaan. Osa palkattiin asiantuntijuuden perusteella, vaikka heillä ei ollut tehtävään liittyvää koulutusta. Yhdistyspohjalla toimivalla opistolla oli kunnallista väljemmät raamit tehdä opettajien kanssa sopimuksia niin palkan kuin matkakorvausten suhteen. Savolaisen mukaan tuntiopettajia ei ollut mitenkään hankala saada. Monet tarjoutuivat itse opettajaksi. Lisäksi Nurmijärvi oli niin lähellä Helsingin yliopistoa, että sen opiskelujen loppuvaiheessa olleita opiskelijoita tuli hyvin vetämään kursseja.¹⁰⁸

Opettajien määrä jatkoi kasvuaan. Tuntiopettajia ja luennoitsijoita oli vuonna 2006 yhteensä noin 150. Opiston palveluksessa oli useita pitkään palvelleita opettajia, joita muistettiin vuonna 2006 ansiomerkeillä 20 vuodesta. Pitkäaikaisia opettajia oli erityisesti musiikin opetuksessa. Heidän lisäksi Kansalaisopisto Jukolan 50-vuotisjuhlassa muistettiin ansiomerkein vuosina 1969–2001 luottamushenkilönä toiminutta Juhani Larua ja opistoa vuodesta 1985 johtanutta Pirkko Savolaista. Opisto muisti myös yli 40 vuotta opistossa toimineita Ilmo Sutelaa, Elvi Viitasta ja Pirjo Nuortilaa. Juhlavuoteen kuului myös Helena Kuosmasen suunnitteleman opiston logon käyttöönotto.¹⁰⁹

Tunti- ja opiskelijamäärien kasvun vuoksi opistolla oli tarve saada toinen päätoiminen musiikinopettajan toimi täytettäväksi uudelleen vuoden 2006



Kansalaisopisto Jukolan 50-vuotisjuhla pidettiin Klaukkalan kirkossa vuonna 2006.

NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

alusta. Tehtävään valittiin musiikin aineiden tuntiopettajana toiminut Taru Koivisto.¹¹⁰ Kansalaisopisto Jukolaan perustettiin päätoiminen taideaineiden opettajan toimi vuoden 2009 alusta. Tehtävään valittiin opiston taideaineiden tuntiopettaja Päivi Takala.¹¹¹

Kansalaisopisto Jukola eli ja hengitti 2000-luvullakin samaan tahtiin Nurmijärven väestönkasvun kanssa. 2000-luvun alussa kasvukäyrät osoittivat ylöspäin. Johtokunnassa keskusteltiin huolestuneena, miten uudet asukkaat ja erityisesti lapsiperheiden vanhemmat saataisiin tuntemaan itsensä tervetulleiksi. Tärkeänä pidettiin sosiaalisten kontaktien runsautta: ”Lisäksi käytiin keskustelu siitä, kuinka opisto voisi olla mukana järjestämässä lähinnä lapsiperheiden vanhemmille suunnattua luentokurssitoimintaa, jolla voitaisiin ehkäistä nuorten perheiden syrjäytymistä. Päätettiin, että opisto ottaa yhteyttä mm. koulutoimen ja sosiaalitoimen viranomaisiin sen selvittämiseksi, minkälaiset koulutus- ja luentotilaisuudet tulisivat kysymykseen opiston järjestäminä.” Perheille suunnattuja kursseja alettiin järjestää. Lisäksi lisättiin kielten opetusta, käytännön aineita ja liikuntaa. Kiinnostusta oli, sillä monet pääkaupunkiseudulta muuttavat olivat tottuneet käyttämään opistojen palveluja.¹¹²

Kevätkauden 2001 uusia kursseja olivat muun muassa: Anteeksiantokurssi ja Mielikuvaharjoittelu Kirkonkylässä opettajana Pekka Suominen, Yhdessä lasten kanssa puuhapaja (Viveka Haapio, Klaukkala), Helppoa hierontaa (Arja Ahonen, Klaukkala) ja useamman luennoitsijan voimin vapaaehtois- ja ystävätoiminnan kurssit Kirkonkylässä.¹¹³

Naiset olivat vuonna 1997 yli kolme kertaa aktiivisempia opiston opiskelijoita, kun naisia opiskelijoista oli yli 3 300 ja miehiä runsaat 900. Nurmijärven väestön jatkuva kasvu syötti lisää opiskelijoita opistolle. Vuoden 2008 päätteeksi oli aika juhlia opiskelijamäärän ylittäessä 5 000. Kaiken kaikkiaan 529 kurssilla oli yhteensä vajaat 9 300 kurssilaista eli keskimäärin joka toinen osallistui enemmän kuin yhdelle kurssille. Naiset olivat yli neljä kertaa miehiä aktiivisempia, sillä kursseille ilmoittautumisia tuli naisilta yhteensä vajaat 7 800 ja miehiltä lähes 1 900. Selvästi eniten kurssilaisia oli tanssissa ja liikunnassa, jossa erityisesti naisten osuus, 2 544, nousi korkealle, kun miehiä laskettiin kursseilla olleen vain 209. Heitä vetivät todennäköisesti opistoa enemmän paikkakunnalla toimivat lukuisat urheiluseurat. Eniten poikia ja miehiä opiskeli musiikkia, jossa heitä oli 428.¹¹⁴ Joka tapauksessa Kansalaisopisto Jukolan toiminta laajeni 2000-luvulla vuosi vuodelta. Opiston vuoden 2009 tuntimäärä oli jo lähes 20 000.¹¹⁵

Kuvataiteen opetus ja keväänäyttelyt

Laman keskellä Nurmijärvellä onnistuttiin jopa hetkeksi aikaa laajentamaan kuvataiteen perusopetukseen. Kulttuuritoimenjohtaja Riitta Manka ehdotti Kansalaisopisto Jukolalle keväällä 1993 taiteen perusopetuksen aloittamista. Opisto oli tähän valmis, mikäli tehtävää hoitamaan saataisiin tuntiopettaja syyslukukaudelle 1993 noin sadaksi tunniksi. Opetusryhmiä kaavailtiin kaikkiin kolmeen päätaajamaan peruskoulun ala-asteen oppilaille ikäryhmässä 9–11-vuotiaat. Oppilaisiksi otettiin ala-asteen 3–5 luokilta lapsia ilmoittautumisten perusteella. Opetustunnit oli tarkoitus pitää iltapäivällä koulutuntien jälkeen. Oppilaita oli syksyn aikana 48. Kuvataiteen perusopetusta kesti vain muutaman vuoden. Muussa kuvataiteen opetuksessa suosittuja kursseja olivat vuodesta toiseen posliinimaalaus, keramiikkataide ja öljyvärimaalaus. Kiinnostus jatkui 2000-luvullakin, jolloin esimerkiksi vuonna 2005 osallistujia oli noin 650.¹¹⁶

Kädentaitoihin liittyvät kurssit keräsivät nekin runsaasti nurmijärveläisiä, kuten esimerkiksi vuonna 2005 yhteensä noin 800 harrastajaa. Opistolaitten taideaineiden ja kädentaitojen töitä päästiin ihailemaan perinteisissä keväänäyttelyissä, joiden järjestelyissä suuren työn teki käsityönopettaja Maija

Nemlander. Hänen työtään jatkoi kotiteollisuusopettaja Elina Iisakkila. Rehtori Pirkko Savolainen kiitteli vuonna 2006 myös hänen panostaan: ”Näyttelyiden kokoaminen on ollut Elina Iisakkilan jokakeväinen työtehtävä, johon hän on paneutunut huolellisesti ja voimiaan säästämättä.” Aitohelmessä oli hyvät tilat näyttelylle. Esimerkiksi vuonna 2011 näyttely oli auki runsaan viikon. Esillä oli kuvataideryhmien eri tekniikoilla toteutettuja maalauksia, piirustuksia ja ikoneja. Keramiikkakurssilaisilta näyttelyssä oli taide- ja käyttökeramiikkaa. Lisäksi esillä oli runsaasti käsitöitä.¹¹⁷

Lama-ajasta selvittää

Opisto oli Alkon vetäytymisen jälkeen entistä enemmän valtionavun ja kunnanavustuksen varassa. 1980-luvun lopulla todettiin: ”Vaikka kunta on opiston toisen päärahoittajan asemassa, esitystä opiston kunnallistamisesta ei kuitenkaan toistaiseksi ole tehty. Asiaa koskevia keskusteluja on käyty.” Kansalaisopisto Jukolan ja Musiikkiopiston tulevaisuudesta neuvoteltiin kunnan kanssa tammikuussa 1992 kunnan koulutoimenjohtajan Pekka Laitisen johdolla. Jukolaa edustivat rehtori Pirkko Savolainen, apulaisrehtori Tarja Pietikäinen ja musiikkiosaston johtaja Jaakko Rättyä. Nurmijärven Musiikkiopistosta neuvotteluihin osallistuivat rehtori Urpo Rauhala ja lehtori Ritva Viitala-Aaltio. Keskustelut liittyivät opistojen tilakysymyksiin, taiteen perusopetuksen järjestämiseen ja opistojen omistuspohjaan. Kysymys opistojen kunnallistamisesta oli tuolloin ajankohtainen. Tarja Pietikäisen mukaan monella kunnallistetulla kansalaisopistolla taloudenpito muuttui, koska siihen saakka suoraan opistolle tullut valtionosuus maksettiinkin ensin kunnalle, josta opisto sai osansa kunnan päätöksen perusteella.

Kansalaisopisto Jukolan kannatusyhdistyksen hallitus oli puheenjohtajansa Kirsti Handolinin johdolla yksimielinen siitä, että omistus tulee säilyttää opiston kannatusyhdistyksellä. Rehtori Pirkko Savolainen arvioi, että Nurmijärven kunnalle sopi yhdistyspohjalla hyvin toimiva opisto, sillä olisi ollut työlästä lähteä rakentamaan kunnallista opistoa. Savolaisen mukaan keskeiset päättäjät ja viranhaltijat arvostivat opiston tekemää työtä. Samaa mieltä oli opiston kannatusyhdistyksen puheenjohtajana 2010-luvulla toiminut Leena Kaarni, jonka mukaan opiston tekemän työn merkitys ymmärrettiin kunnassa. Vuonna 2014 rehtorina aloittaneen Jenni Karemon mukaan kunnallistamiseen palattiin toisinaan. Kunnanjohtaja Kimmo Behmin kanssa asiasta puhuttiin ainakin kerran. ”Keskustelut eivät johtaneet mihinkään, ja joka kerta on päädytty siihen, että tämä järjestelytapa on paras ja ketterin.”¹¹⁸

Peräti 27 vuotta opiston taloutta hoitanut Leea Hanka irtisanoutui syksyllä 1990. Uudeksi vakinaiseksi taloudenhoitajaksi valittiin toimistoapulaisen tehtäviä hoitanut Ritva Laurikainen marraskuun alusta 1990 alkaen. Työtehtäviin kuului muun muassa vastaanottaa ilmoittautumisia kursseille, kirjanpito, laskujen ja palkkojen maksua sekä postitus. Kansalaisopiston työpaikkaa Ritva Laurikainen arvosti: ”Olin aina pitänyt kansalaisopistoista, joiden kursseilla olin käynyt. Kaikkein parasta työssäni oli opiston kursseille tulevien palveleminen, kun ilmoittautuminen tapahtui henkilökohtaisesti opiston toimistossa.”¹¹⁹

Työkaudelle 1992–1993 kurssimaksuja korotettiin laman keskellä, vaikka kaikin tavoin niitä edelleen yritettiin pitää maltillisina. Naapurikuntien opistot olivat jo nostaneet kurssimaksujaan. Lisäksi Nurmijärven kunnanhallitus oli kehottanut eri hallintokuntia selvittämään eri maksujen korotusmahdollisuudet. Opintomaksu nousi 50 markasta 100 markkaan. Eläkeläisille annettiin 50 prosentin alennus. Kuorojen, orkestereiden ja teatteriryhmien vapautus maksuista jatkui edelleen. Samaten vammaisten kurssit olivat maksuttomia.¹²⁰

Ennen lamaa kunnanavustus oli miljoona ja valtionosuus 1,23 miljoonaa markkaa. Vuodelle 1993 kunta alensi avustustaan 60 000 markalla. Opiston oli pakko säästää. Poissaolevan apulaiskanslisti Helena Kilpisen tilalle ei palkattu ketään. Tehtävät siirrettiin pitkälti taloudenhoitaja Ritva Laurikaiselle. Tarja Pietikäisen nimitys apulaisrehtoriksi päätettiin taloudellisista syistä väliaikaisesti 1993. Se palautettiin neljän vuoden kuluttua. Apulaisrehtorin töihin kuuluivat musiikkikoulun johto, muusta musiikin- ja kuvataideaineiden opetuksesta vastaaminen, opiston tilaisuuksien järjestäminen, rehtorin sijaistaminen ja muut opiston hallintoon liittyvät työt, joista tuli sopia rehtorin kanssa.¹²¹

Toiminnoissa säästettiin myös vuoden 1994 aikana, vaikka lama lisäsi opiskelijamääriä samoista syistä kuin kirjaston käyttöäkin. Lomautetuilla ja työttömillä oli aiempaa enemmän aikaa harrastaa ja sivistää itseään. Uusina kursseina tarjottiin henkiseen kasvuun ja jaksamiseen liittyviä aiheita, joista tuli suosittuja. Rehtori Pirkko Savolainen ja taloudenhoitaja Ritva Laurikainen keskittivät opetus- ja hallintotehtäviä entistä enemmän päätoimiselle henkilöstölle. Apulaiskanslistin toimi päättyi. Musiikkiosaston johtajan sivutoimeen ei ollut enää varaa. Se loppui syyslukukauden 1994 jälkeen. Tehtävistä alkoi vastata päätoiminen musiikinopettaja Tarja Pietikäinen.

Lama oli näkynyt musiikkiosaston toiminnassa. Lukukausimaksuja oli jäänyt aiempaa enemmän maksamatta. Mikäli maksukehotukset eivät tehoaisi, oppilaita uhkasi opiskeluoikeuden päättyminen. Tiukka taloudenpito jatkui myös vuoden 1995. Koulutilojen vuosisivuokra kunnalle oli 50 000 markkaa. Se kompensoitiin kuitenkin avustuksella. Taloustilannetta vaikeutti vuodesta 1993 uuden opistolain mukainen valtionosuusjärjestelmä, joka rehtori Pirk-

ko Savolaisen mukaan kohteli varsin tyyli Nurmijärveä. Opisto sai valtionosuutta vain 7 800 opetustunnin mukaan, vaikka vuotuinen tuntimäärä oli musiikkiosasto mukaan laskien yli 12 000 tuntia. Naapurikunnissa samankokoisten tai pienempien opistojen saama tuntimäärä oli noin 10 000. Rehtori Savolainen oli käynyt neuvotteluja Kansalaisopisto Jukolan alhaisen opetustuntimäärän nostamiseksi, mutta tuloksetta. Uusi valtionosuusjärjestelmä ja kunnan avustuksen pienentyminen olivat aiheuttaneet opiston tuloihin lähes 600 000 markan vähennyksen, jota oli paikattu vähentämällä henkilökuntaa, nostamalla kurssimaksuja, suurentamalla ryhmäkokoja ja leikkaamalla opetuksen tuntimääriä. Rehtori Savolaisen mukaan vaarana oli, että opiskelusta tulee hyvätuloisten etuoikeus. Työttömät, eläkeläiset ja muut pienituloiset joutuvat jäämään kotiin.¹²² Opisto selvisi karsimalla menojaan. Lyhyt- ja viikonloppukurssien osalta eläkeläisille ja työttömille annettiin edelleen 50 prosentin alennus.¹²³

Kansalaisopisto Jukola joutui 2000-luvullakin välillä kirjelmöimään kunnalle, kun kunta leikkasi sen avustuksia. Esimerkiksi vuodelle 2004 avustuksen määrä aleni 108 000 euroon, kun se edellisenä vuonna oli ollut runsaat 113 000 euroa. Avustussumma oli vähentynyt, vaikka opiston palvelujen kysyntä oli lisääntynyt. Opetustuntimäärä oli vuonna 2003 noussut kevät- ja syyslukukaudet yhteen laskien jo yli 15 000 tunnin. Toiminta oli laajentunut runsaassa kymmenessä vuodessa noin 6 000 tuntia. Lukuvuoden 2003–2004 aikana oli yhteensä yli kolmesataa kurssia tai opintopiiriä. Kansalaisopisto Jukola oli kasvanut Nurmijärven suurimmaksi oppilaitokseksi. Se oli myös Keski-Uudenmaan kansalais- ja työväenopistoista kaikkein suurin. Valtionosuus oli 836 000 euroa kattaen 55 prosenttia kaikista menoista. Kunnan avustuksen merkitys oli enää kolmetoista, kun kurssimaksuja kerättiin vajaa 32 prosenttia kaikista tuloista. Kurssimaksuja oli jouduttu korottamaan opiston talouden tasapainottamiseksi kunnan avustuksen vähentyessä vuosi vuodelta. Sama oli jälleen edessä. Opisto korosti sen yhteiskunnallista merkitystä vaatiessaan kunnalta riittävää avustusta: ”Kansalaisopistoja on perinteisesti pidetty yhtenä sivistyksellisen tasa-arvon ilmenemismuotona. Kuntalaiset ovat voineet hankkia itselleen lisäkoulutusta, nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa tarvittavia kansalaistaitoja sekä mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen riippumatta aiemmasta koulutustausta tai taloudellisesta statuksesta.” Opistoa oli pyöritetty kustannustehokkaasti. Keski-Uudenmaan opistojen tunti- ja opiskelumääriin verrattuna Kansalaisopisto Jukola oli iso opisto. Esimerkiksi Nurmijärveä pienemmässä Järvenpään työväenopistossa oli vuonna 2004 kymmenen päätoimista työntekijää, mikä oli puolet enemmän kuin Kansalaisopisto Jukolassa. Ritva Laurikainen ja Tarja Pietikäinen

korostivat Kansalaisopisto Jukolan vakinaisten työntekijöiden hyvää yhteishenkeä. ”Olimme pieni yhteisö, jossa tehtiin paljon työtä. Meillä toimi hommat.” Myös työaikajärjestelyt sujuivat rehtorin kanssa joustavasti. Ritva Laurikainen arvosti sitä, että eri tilaisuuksien järjestelyihin osallistui koko henkilökunta.¹²⁴

Lisää selkänojaa raha-anomuksilleen opisto sai 2008 valtakunnallisessa kuntapalveluiden tutkimuksessa, jossa yhtenä kohtana oli arvioida kansalaisopistotoimintaa. Kansalaisopisto Jukola ylsi arvioissa neljänneksi Valkeakosken, Kokkolan ja Kemian opistojen jälkeen. Kyselyyn vastasi Nurmijärvellä 258 kuntalaista, joista 75 prosenttia oli hyvin tyytyväinen siihen, miten Nurmijärvellä oli hoidettu opistoa.¹²⁵

Talouden haasteista huolimatta opiston toiminta kasvoi, mikä näkyi erityisesti opiskelijoiden, opettajien ja opiston kokonaistuntimäärän lisääntymisenä. Opiskelijoita oli vuonna 2010 vajaat 5 400, tuntiopettajia 190 ja kokonaistuntimäärä nousi yli 20 000 tunnin. Syksystä 2011 alkaen oli tarpeen vahvistaa henkilökuntaa opintosihteerin toimella. Tehtävään valittiin Anna-Maija Virtanen.¹²⁶

TIETOTEKNIIKAN KÄYTTÖ EDISTYKSELLISTÄ

Tilintarkastajat huomauttivat, että monia talous- ja opetushallinnon rutiininomaisia tehtäviä voitaisiin helpottaa ATK:n käytöllä. Tarvittavat laitteistot ja ohjelmistot hankittiin 1988, jolloin opistolla oli käytössä Mäntsälän ATK-palvelun toteuttama Halli opistohallinto-ohjelmisto. Monissa opistoissa ihmeteltiin, miten Nurmijärvellä oltiin edistyksellisiä. Vuonna 1997 Halli-ohjelmaa kehitettiin Mäntsälässä Windows-pohjaiseksi. Kansalaisopisto Jukola otti uuden ohjelman käyttöön 1998.¹²⁷

Kursseille ilmoitauduttiin opiston toimistolla tai opettajalle ensimmäisellä kurssikerralla. Pieni osa käytti mahdollisuuksiensa mukaan faksia tai sähköpostia. Keväällä 2005 yhdeksi ilmoittautumistavaksi annettiin internetlomake. Hellewi-järjestelmää alettiin ensimmäisen kerran ilmoittautumisissa käyttää syksyllä 2009. Ennakkoon ilmoittautumista toivottiin 2011. Keinoina olivat internet, soitto tai perinteinen käynti opiston toimistolla. Vanha käytäntö opettajalle ilmoittautumisesta ensimmäisellä kurssikerralla oli edelleen mahdollinen. Vuodesta 2012 kaikille kursseille ilmoitauduttiin ennakkoon.¹²⁸



*Rehtori Pirkko Savolainen puhui Kansalaisopisto Jukolan 30-vuotisjuhlassa vuonna 1985. Savolaisen kautta kesti vuoteen 2009 saakka. **NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.***

.....

Puheenjohtaja vaihtuu ja rehtori Savolainen jää eläkkeelle

Erimielisyys palveluiden avaamisesta Klaukkalaan tyhjensi vuoden 2001 lopulla jäsenistä Kansalaisopisto Jukolan kannatusyhdistyksen hallitusta ja opiston johtokuntaa. Puheenjohtajana vuodesta 1989 toiminut Kirsti Handolin jäi siivuun. Tilalle valittiin Matti Sauramo, joka oli rehtori Pirkko Savolaisen mukaan hyvin opistomyönteinen. Peräti vuodesta 1969 opiston johtokunnassa ja kannatusyhdistyksen hallituksessa toiminut Juhani Laru katsoi aikansa tulleen täyteen. Kolmas lähtijä oli vuodesta 1989 opiston luottamushenkilönä vastuuta kantanut Seppo Tilander. Heidän tilalleen valittiin Leena Kaarni ja Magnus Rögård. Vanhoista jäsenistä jatkoivat Kaisa Suominen, Saini Taipale, Elvi Viitanen ja kunnan edustaja Ilpo Pölönen.¹²⁹ Peräti 30 vuotta opiston luottamushenkilönä toiminut Saini Taipale ilmoitti 2004 eroavansa paikkakunnalta muuton vuoksi. Taipaleen tilalle valittiin luottamushenkilöksi uudelleen palaava Raili Leivo.¹³⁰

Rehtori Pirkko Savolainen jäi eläkkeelle elokuusta 2009. Opiston johto nimitti musiikin maisteri apulaisrehtori Tarja Pietikäisen hoitamaan rehtorin tehtäviä toukokuusta 2009 alkaen. Pietikäisen mukaan rehtoriksi siirtyminen ei ollut hänelle itsestäänselvyys. Työkaverit kannustivat häntä hakemaan tehtävään. Apulaisrehtoriksi nimettiin päätoiminen musiikin opettaja Jenni Vuorentausta. Rehtorin paikkaa haki viisi. Johtokunta valitsi yksimielisesti rehtorin toimeen pitkäaikaisen apulaisrehtorinsa ja tehtävää Savolaisen eläköitymisen jälkeen hoitaneen Tarja Pietikäisen vuoden 2010 alusta.¹³¹ ■

Uusi nimi – moderni opisto

2012–2025

Haasteita riitti opistoilla 2010-luvulla. Valtiontalouden ahdinko aiheutti myös opistojen toiminnalle leikkauksia kahdesti. Niiden oli sopeuduttava uuteen tilanteeseen. Kansalaisopistot kantoivat edelleen vahvaa vastuuta tarjoamalla tukeaan muuttuvassa yhteiskunnassa. Pakolaiskriisin aikaansaama maahanmuutto antoi opistoille jälleen kerran uusia tehtäviä. Lisäksi kasvava vanhusväestö vaati erityishuomiota. Opistoissa alettiin järjestää esimerkiksi kursseja, joilla parannettiin senioriväestön tietotekniikkataitoja. Nurmijärven Opiston vahvuutena oli ottaa tällaisia tehtäviä nopeasti ja ketterästi vastaan osaavan henkilökunnan ja laajan yhteistyön ansiosta, jota tehtiin kunnan useamman eri toimialan sekä Keski-Uudenmaan ja pääkaupunkiseudun kansalaisopistojen kanssa. Sen sijaan yhteistyö Nurmijärven Musiikkiopiston ja Nurmijärven Tanssiopiston suuntaan vähentyi.

Vuonna 2019 Suomessa toimi 181 kansalaisopistoa, mikä oli noin sata vähemmän kuin 1980- ja 1990-luvuilla. Lähinnä kuntaliitokset olivat leikanneet opistojen määrää. 2020-luvulla opistot alkoivat perustella olemassaoloon elinikäisellä oppimisella lähellä ihmistä. Opistot järjestivät opetustunteja vuosittain yli kaksi miljoonaa ja tavoittivat yli 650 000 suomalaista.¹³²

Nurmijärvellä opisto tavoitti yli kymmenen prosenttia kunnan väestöstä. Se oli opiskelijamäärän perusteella ylivoimaisesti suurin nurmijärveläinen



Kannettavien tietokoneiden ja Windowsin peruskäytön kurssit yleistyivät 2010-luvulla.

NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

opinahjo ja vuosikymmenten ajan monelle yksittäiselle opiskelijalle tärkeä. Ymmärrettävää oli, että opiston käytössä 57 vuotta olleen nimen, Kansalaisopisto Jukolan, vaihtaminen ei onnistunut helposti. Opettajakunta ehdotti kesäkuussa 2009 opiston uudeksi nimeksi: Nurmijärven Kansalaisopisto Jukola. Jukolan musiikkikoulu säilyisi nimenä edelleen. Nurmijärven lisäämistä nimeen pidettiin tärkeänä, koska Kansalaisopisto Jukola aiheutti hämmennystä. Ulkopaikkakuntalaiset eivät läheskään aina tienneet, millä paikkakunnalla tämän niminen opisto toimi. Kansalaisopisto Jukolan henkilökunta sai opistojen yhteisissä tilaisuuksissa selitellä mistä päin oltiin.

Opiston johtokunta ja kannatusyhdistyksen hallitus ei aluksi innostunut. Jukola-nimestä ei haluttu luopua sen paikallisen tunnettavuuden vuoksi. Luottamushenkilöiden mielestä uudessa logossa oleva Nurmijärvi-sana riittää. Opiston nimeä ”ei tässä vaiheessa” ollut tarvetta muuttaa. Uudelleen asiasta keskusteltiin opiston johtokunnassa vuoden kuluttua syksyllä 2010. Rehtori Tarja Pietikäinen huomautti, että Kansalaisopisto Jukola on nimenä pitkä eikä kerro opiston kotipaikkakuntaa. Nuorempi väki koki rehtorin mukaan kansa-

laisopisto nimen vanhahtavana. Rehtori ehdotti tilalle Nurmijärven Opistoa. Johtokunta oli saanut totuttautua nimenvaihdosehdotukseen puolitoista vuotta, eikä ollut enää vastaan. Puheenjohtaja Leena Kaarni totesi marraskuussa 2010, että myös kunnanjohtaja Kimmo Behm ja hallintojohtajana Jukka Anttila kannattivat Nurmijärven sanan käyttämistä opiston nimen yhteydessä. Johtokunta oli nimenmuutoksesta yksimielinen ja valtuutti rehtorin valmistelemaan muutosta. Puolen vuoden kuluttua Kansalaisopisto Jukolan kannatusyhdistyksen hallitus esitti vuosikokoukselle yksimielisesti nimen muuttamista Nurmijärven Opistoksi. Ehdotus meni vuosikokouksessa 18. huhtikuuta 2011 läpi ilman keskustelua. Paikalla oli vain kahdeksan yhdistyksen jäsentä, joista kuusi oli hallituksen jäseniä ja yksi päätoiminen opettaja sekä rehtori Tarja Pietikäinen, joka toimi historiallisen kokouksen sihteerinä. Myöhemmin nimen vaihdos kyllä herätti tunteita. Osa kuntalaisista olisi halunnut pitää edelleen vanhasta nimestä kiinni. Uuteen nimeen totuttiin vähitellen. Virallisesti se otettiin käyttöön vuoden 2012 alusta. Samalla muutettiin opiston logoa, jonka suunnitteli Päivi Takala.¹³³

Opiston uutta nimeä lanseerattiin sekä uusia kursseja ja yleistä tietoa opiston toiminnasta annettiin tapahtumailtapäivässä Klaukkalan City-Marketin aulassa elokuussa 2012. Lisäksi otettiin vastaan ilmoittautumisia. Aulaan järjestettiin työnäytöksiä ja musiikkiesityksiä.¹³⁴

Uusi nimi antoi opistolle vauhtia. 2010- ja 2020-luvulla sen toiminta laajeni. Uutta oli erityisesti taiteen perusopetus Jukolan musiikkikoulussa vuodesta 2012, kuvataidekoulussa vuodesta 2016 ja lopulta 2022 myös opiston yhteyteen perustetussa Nurmijärven käsityökoulussa. Perinteinenkin toiminta jatkui hyvässä hapessa, mitä paalutti opiston historian ensimmäinen strategia. 2020-luvun yllättävistä koronavuosista opisto selvisi venymällä muiden oppilaitosten tavoin etäopetukseen. Uudelle kentälle heittäydyttiin vuonna 2022, kun opistosta tehtiin ensimmäinen mainosvideo ja samalla alettiin rakentaa brändiuudistusta. Kaikki nämä osoittivat, ettei opisto ollut jäänyt 1900-luvulle vaan toimintaa kehitettiin ennakkoluulottomasti omaa aikaansa seuraavaksi moderniksi opistoksi. Tärkeää oli, että opiston toiminnan jatkuvuus säilyi, sillä henkilökunnassa ei tapahtunut muutoksia ja eivätkä luottamushenkilöt väistelleet vastuuta, vaan jatkoivat tehtävissään pitkään.

Kun koronasta oli selvitty, maailmaa odotti uusi järkytys; Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022. Opiston johtokunnan kokouksessa asiaa pohdittiin: ”Keskusteltiin siitä, millä tavalla opistona otetaan kantaa Ukrainan sotaan. Päädyttiin pysymään mahdollisimman neutraalina sekä somessa että opetustoiminnassa.”¹³⁵ Korona ja Ukrainan sota eivät vielä riittäneet. Seuraava kansalaisopistojen haaste oli aiempaa vielä laajemmat valtioavustusleikkaukset.



Tarja Pietikäinen toimi opiston rehtorina vuosien 2009–2013 ajan. JARI KOSKI/ NURMI-JÄRVEN OPISTON KOK.

Nurmijärven Opistoa pitkään palvellut Tarja Pietikäinen jäi eläkkeelle vuoden 2014 alusta alkaen. Pietikäinen oli hoitanut vuodesta 1989 päätoimisen musiikin opettajan tointa ja vastannut musiikkiosaston johtamisesta. Apulaisrehtoriksi hänet valittiin 1990 ja rehtoriksi 2009. Rehtorin tehtäviä siirtyi hoitamaan 2014 musiikin maisteri Jenni Karemo (o. s. Vuorentausta), ja tekstiiliaineiden päätoiminen opettaja Elina Iisakkila nimettiin apulaisrehtoriksi.¹³⁶ Toinen merkittävä henkilöstömuutos oli vuodesta 1990 opistoa palvelleeseen toimistopäällikkö Ritva Laurikaisen siirtyminen eläkkeelle syksyn 2016 aikana. Toimistopäällikön seuraajaksi valittiin opintosihteerinä toi-

miva Anna-Maija Virtanen ja uudeksi opintosihteeriksi Tiina Jaakola-Siimes. Henkilökunta oli edelleen 2010- ja 2020-luvulla pitkäaikaista ja hyvin sitoutunutta. Koko vakituinen henkilökunta kuului opiston johtoryhmään, jossa työskentely oli tiivistä ja hyvähenkistä.

Vakautta opiston toimintaan toivat edelleen myös pitkäaikaiset luottamushenkilöt, joita tänä ajanjaksona johtivat hyvät puheenjohtajat; ensin Leena Kaarni ja vuodesta 2017 Raili Leivo. Rehtori Jenni Karemon mukaan molemmat puheenjohtajat antoivat hänen ja opiston vakituisen henkilökunnan työhön vahvan tuen ison oppilaitoksen johtamiseen. ”Railin aikana olen saanut tukea puheenjohtajalta ja koko johtokunnalta siihen, että olemme voineet uudistaa opistoa rohkeasti tässä ajassa. Meillä on ollut hyvä keskusteluyhteys myös vaikeista asioista, joiden osalta on yhdessä voitu punnita, mitkä ovat oikeita ratkaisuja tai suuntia lähteä viemään opistoa eteenpäin.”¹³⁷

Yksi modernin toiminnan merkki oli toiminnan strateginen suunnittelu. Rehtori Jenni Karemo ja henkilökunta laativat Nurmijärven Opistolle sen ensimmäisen strategian vuosille 2016–2020. Opiston arvot aktiivinen, avoin ja monipuolinen kiteytyivät. Arvoja pohdittaessa luotiin tavaramerkiksi Ihmisten Opisto®, joka rekisteröitiin. Opiston missiona oli elinikäinen oppimisen edistäminen tasa-arvoon suuntautuvana opiskeluyhteisönä. Toimintasuunnitelmassa

vuodelle 2019 korostettiin: ”Opiston strateginen merkitys monipuolisena toimijana kuntalaisten palvelujen tuottamisessa nostetaan esille erityisesti kaiken ikäisten kuntalaisten hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa lisäävänä tekijänä.”¹³⁸

Strategiat olivat jatkossakin opiston toiminnan peruskiviä. Vuosien 2024–2026 strategian laadinnassa opisto teki yhteistyötä korkeakouluopiskelijoiden kanssa. Missioksi tuli: ”Nurmijärven Opisto on elinikäistä oppimista edistävä ja mahdollistava sivistykselliseen tasa-arvoon suuntautunut opiskeluyhteisö. Oppilaitos tarjoaa monipuolista kurssitoimintaa kaikille ikäryhmille sekä tukee koulutuksen palvelutoimintaa.”¹³⁹ Rehtori Jenni Karemon mukaan strategioilla saatiin opistolle lisää huomiota ja tunnettavuutta opiston toiminnasta. ”Opiston näkyminen ja sen mielikuva on erityisesti 2020-luvulla korostunut. Mielikuva kansalaisopistosta oli ollut aiemmin aika vanhahtava, eikä se vastannut todellisuutta. Strategiat ovat olleet yksi tapa tuoda esille, mitä kansalaisopistoissa nykyään oikeasti tehdään.”¹⁴⁰

Toinen modernin opiston perusta oli panostaminen viestintään ja markkinointiin. Nurmijärven Opistosta tehtiin mainosvideo 2022 ja markkinointiin soveltuvia lyhyempiä klippejä. Opiston brändiä kannattelevat logot ja kotisivut uudistettiin sekä some-viestintää lisättiin. Lisäksi otettiin käyttöön uutiskirje.¹⁴¹

Toiminta laajenee

Opistot joutuivat anomaan uudelleen opetus- ja kulttuuriministeriöltä ylläpitämislupaa vuonna 2012. Hakemukseen tulivat tiedot opiston taloudesta ja toiminnasta. Valtionosuus oli 880 000 euroa. Vertailtaessa sitä 2000-luvun alkuun

NURMIJÄRVEN OPISTON PAINOPISTEALUEET JA OPETUSTUNTIMÄÄRÄ 2013

Taide- taitoaineet	14 250
Terveyttä edistävä koulutus	2 950
Kielet	2 650
Koti ja ympäristö	950
Yhteiskunnalliset aineet	700
Yhteensä	21 500 / vuosi

Lähde: NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 20.6.2012 ja liitteenä kansalaisopiston ylläpitämislupaa koskeva hakemus.

se oli noussut 44 000 euroa. Seuraavaksi merkittävin oli toiminnan tuotot eli käytännössä kurssimaksut, joita kertyi 357 000 euroa. Kunnan avustus oli alentunut kymmenessä vuodessa lähes 30 000 euroa. Se oli 85 000 euroa. Henkilöstön palkkakulut olivat kuten aiemminkin suurin menoerä 1,07 miljoonalla eurolla. Vuokra- ja kiinteistökuluja oli 75 000 ja muita toiminnan kuluja 98 000 euroa. Opiston toiminnan painopistealueita oli viisi. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi joulukuussa 2012 Nurmijärven Opistolle vapaan sivistystyön ylläpitämisluvan.¹⁴²

Opiston toiminta kasvoi vuoden 2012 aikana uusiin ennätyslukuihin. Opiskelumäärässä ylitettiin ensimmäisen kerran 6 000 opiskelijaa. Opetuksen tuntimäärä lisääntyi yli 22 000 tunnin. Tuntiopettajia ja luennoitsijoita oli jo 230. Eniten opetustunteja sisältävään taide- ja taitoaineisiin kuuluivat muun muassa maalaus ja piirustus, lasi ja posliini, keramiikka ja muotoilu, valokuvaus, tekstiilityö, askartelu, puu- ja metallityöt sekä musiikkiin kuorot ja lauluyhtyeet, orkesterit ja musiikkiryhmät sekä laulu- ja soitinopetus. Opiston toiminnassa vähemmistönä olleille pojille ja miehille täsmäsuunnattiin kesäkurssina perhonsidontakurssi, joka paikallislehdessä nimettiin miesten ompeluseuraksi.

Viiden vuoden kuluttua 2017 opiskelutietokannassa oli jo yli 7 000 nimeä. Opetusta annettiin lähes 23 000 tuntia. Kursseja toteutui 925. Naiset olivat edelleen huomattavasti, yli kolme kertaa, aktiivisempia opiston palvelujen käyttäjiä kuin miehet. Suuri ero oli esimerkiksi liikuntaryhmissä. Vuodesta 2018 suunnattiinkin miehille ja pojille omia kursseja, joista erityisesti liikuntaryhmiin heitä saatiin mukavasti enemmän.

Merkittävää oli, että Nurmijärven Opisto sai opetushallitukselta 10 000 euroa vuodelle 2017 eläkeikäisten, työttömien, maahanmuuttajien ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijaryhmien kurssimaksuihin. Opintoseteliavustus oli tarpeen. Sitä käytti vuoden 2017 aikana 590 henkilöä, joista 84 prosenttia oli eläkeikäisiä. Tuki jatkui myös vuoden 2018 aikana. Vapaan sivistystyön lakimuutoksella kansalaisopistot saivat uuden tehtävän maahanmuuttajien kotouttamissuunnitelmiin sisältyvässä luku- ja kirjoitustaidon kouluttajina. Nurmijärven Opistossa suomen kielen peruskoulutusta annettiin 78 tuntia. Tätä koulutusta suunnitteli ja kehitti Pia Päivärinta. Opintoseteliavustuksen käyttö lisääntyi 2020-luvulla. Esimerkiksi vuonna 2022 sitä käytti jo yli tuhat henkilöä 81 eri kurssilla. Suurin ryhmä oli edelleen eläkeläiset. Opisto ylläpiti heidän hyvinvointiaan. Setelillä oli suuri merkitys myös työttömille. Lisäksi opisto toimi

***Oik. ylh.** Puutyöt ovat opiston perinteistä kurssitarjontaa. **Oik. alh.** Keramiikkakurssien suosio kasvoi 2000-luvulla. MIKA SIPURA / NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.*



kehitysvammaisten eli erityisoppijoiden harrastamisen tukijana, ja siinäkin opintoseteliavustusta hyödynnettiin. Samaten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus jatkui opintosetelin avulla. Nurmijärven Opisto nousi kotouttamisessa paikkakunnan keskeisimmäksi toimijaksi. Esimerkiksi kiintiö-pakolaiset tulivat ensimmäisenä opiston palvelujen piiriin opiskelemaan kieltä ja kulttuuria.¹⁴³

Lukuisat nurmijärveläiset eläkeläiset käyttivät opiston palveluja monipuolisesti. Sinikka Selvenius oli aktiivisesti mukana useilla eri kursseilla. Hän kehui julkisesti hyvistä opetuksesta käsitöiden ohjaajaa Anita Vileniä, keramiikkaa opettavaa kuvataidekoulun johtajaa Päivi Takalaa, neule- ja ompelutöiden ideapajasta Elina Iisakkilaa, kotitalousopettaja Hanna Fräntilää, saksan opettajaa Heidi Nevalaista ja yleisesti opiston liikuntakursseja.¹⁴⁴

Nurmijärven Opisto sai 2019–2020 rahoitusta opetushallituksen aikuisten digi- ja perustaitojen parantamiseen tähtäävästä hankerahoituksesta. Se toteutettiin yhteistyössä Hyvinkään ja Mäntsälän opistojen kanssa. Hankkeen avulla saatiin tiivis yhteistyö digituen antajien ja eläkeläisjärjestöjen välille. Digikahviloihin osallistui 431 henkilöä, joista suurin osa oli eläkeläisiä. Toimintaa jatkettiin opiston johdolla vielä muutamia vuosia.¹⁴⁵

2010- ja 2020-luvuilla liikunta ja tanssi liikuttivat edelleen opiston toiminnassa suurinta joukkoa nurmijärveläisiä. Vuodesta 2016 Tiina Jokelainen on vastannut ainealueesta ja kehittänyt erityisesti tanssitarjontaa. Opistolla on ollut huippuopettajia, kuten Tanssii Tähtien Kanssa -ohjelmasta tuttu Ansku Bergström, joka veti Lattarilauantaita 2019–2020, sekä Sami Helenius, joka on opettanut paritanssia lyhytkursseilla säännöllisesti vuodesta 2019. Tarjontaan ovat kuuluneet muun muassa latinalaistanssit, rivitanssi, zumba ja vuodesta 2022 twerk. Jumpparyhmistä suurin oli Fiilisjumppa, joka keräsi Klaukkalassa jopa sata osallistujaa. Vuonna 2025 opistolla oli 86 viikoittaista ryhmää ympäri kuntaa ja lukuisia lyhytkursseja, yhteensä noin 3 000 tuntia.¹⁴⁶

Opiston perinteitä kunnioittaen luentojen aiheet olivat edelleen monipuolisia. Mukana oli myös verkossa toteutettavia luentoja. Esimerkiksi vuonna 2018 katsauksen Formula-autoiluun Suomessa antoi alan pioneeri Jorma Airaksinen. Tekoälykään ei ollut enää vieras asia kaikille niille, jotka osallistuivat Anna-Mari Rusasen luennoille *Mikä on tekoäly*. Varmasti ajankohtainen luento oli myös Keski-Uudenmaan Omaishoitajat ja Läheiset ry:n esitys *Omaishoito osana elämää*. Nämä ja kaikki muutkin luennot olivat maksuttomia.¹⁴⁷

Opistolle perinteisesti kuuluvien opintokurssien ja luentojen lisäksi Nurmijärven Opisto kurkotteli 2010-luvun lopulla ennakkoluulottomasti uutta toimintaa: ”Toiminnan suunnittelussa etsitään uusia avauksia kunta- ja yritys/organisaatioyhteistyössä sekä räätälöityjen koulutusten tarjoamiseksi.”¹⁴⁸

NURMIJÄRVEN OPISTON TAPAHTUMAT KEVÄT 2014

- Ohjelmallinen ilta: Rajamäen eläkeläisten laulupiiri ja Nurmijärven Pelimannimusikantit
- Pianistien kevätsoitot: Eva Danon ja Lea Lindholmin oppilaat esiintyvät
- Rajamäen Mieslaulajien ja Naiskuoro Mystican yhteiskonsertti
- Kevätlaulajaiset (kolme kertaa): Nurmijärven, Klaukkalan ja Rajamäen eläkeläisten laulupiirit esiintyvät
- Aseveli-ilta 7: Reserviläiskuoro, Jukolan Pumppu, Tuire Grönthalin lauluoppilaita, Sekahaku ja Metronomi-tytöt
- Sellistien soittajaiset: Johanna Kilpijärven oppilaat esiintyvät
- Wanhanaajan ohjelmalliset iltamat: Järjestää Aleksis-kuoro.
- Kevyesti kevyttä, Leidin lumoa ja Oopperan helmiä: Tuire Grönthalin oppilaat esiintyvät
- Aleksis-kuoro jumalanpalveluksen avustavana kuorona
- Koulukonserttikiertue (kaksi kertaa): Razorblade plays Madonna. Jukolan musiikkikoulun kiertuebändi
- Huilistien kirjastokonsertti: Sari Lohko-Purhosen oppilaat esiintyvät
- Korvissa soi: Jukolan musiikkikoulun viikkobändien konsertti
- Cantican vappukonsertti
- Lampi laulaa

Lähde: NOa johtokunnan pk. 2.4.2014 ja liitteenä tapahtumakalenteri

Paljon tapahtumia

Opiston toiminta oli 2010-luvullakin edelleen monipuolista. Kurssit eivät olleet ainoa asia mitä opisto tarjosi. Opiston näyttely oli edelleen yksi kevään kohokohtia. Esimerkiksi keväällä 2014 Aitohelmessä pidettävä näyttely oli avoinna kuusi päivää. Lisäksi kevään 2014 aikana oli yhteensä yhdeksätoista eri tapahtumaa.



Naiskuoro Mystican juhlakonsertti vuonna 2022. NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

Operetti Jukola ja Teatteri Jukola jatkoivat räiskyviä esityksiään 2010-luvullakin. Esimerkiksi kesällä 2014 operettipiiri oli Amerikan raitilla Tuire Grönthalin ja Eija Lindströmin uudessa operetissa. Esitykset olivat Nurmijärven Yhteiskoululla. Teatteri Jukola esitti puolestaan syksyllä 2014 Klaukkalan yläasteella ihmissuhdesekoilon *Kuuden naisen loukussa!*¹⁴⁹

Taiteen perusopetus ja Jukolan musiikkikoulu

Tärkeä kehityssaskel oli taiteen perusopetuksen alkaminen ensin musiikissa 2012 sekä laajeneminen 2016 kuvataiteeseen kuvataidekoulussa ja 2022 kädentaitoihin käsityökoulussa. Rehtori Jenni Karemon mukaan laajan taiteen perusopetuksen saaminen olivat opistolle isoja edistysaskeleita eteenpäin, kohti entistä tavoitteellisempaa opetusta. Opiston vahvuutena oli aikuisten merkittävä osuus taiteen perusopetuksessa.

Lukuvuonna 2011–2012 Jukolan musiikkikoulussa oli yhteensä 416 oppilasta, joista naisia oli 273 ja miehiä 143. Soittimista eniten opiskeltiin pianon soittoa, 142,

ja seuraavaksi sähkökitaran soittoa, 44. Pop/jazz-laulua opiskeli 39. Bändiopetusta sai 35. Musiikkikoulussa oli mahdollista suorittaa Suomen Musiikkioppilaitosten liitto ry:n mukaiset tasosuoritukset klassisissa instrumenteissa ja laulussa. Rytmimusiikin soitinten tasosuoritukset vastasivat Helsingin Pop & Jazz konservatorion sekä valtakunnallisten yleisten linjausten mukaisia tasovaatimuksia.¹⁵⁰

Jukolan musiikkikoulussa aloitettiin syksystä 2012 rytmimusiikin ja yksinlaulun taiteen perusopetus, johon kunnalta saatiin 2 000 euron avustus vuosittain. Opetusta annettiin kaikilla bändisoittimilla sekä pop/jazz- ja yksinlaulussa. Tässä taiteen perusopetuksessa aloitti 69 opiskelijaa. Yksilöopetuksen rinnalle saatiin valmentavaksi opetukseksi bänditoiminta Popcorn 7–12-vuotiaille oppilaille. Jo vuodesta 1999 aloitettu kevyen musiikin koulukonserttikiertue, sittemmin Razorblade – koulukonsertti kiertue jatkoi toimintaansa aina vuoteen 2022 asti. Aluksi konsertteja pidettiin kouluilla huhtikuun lopussa kahden päivän ajan. Vuodesta 2004 kiertue piteni kolmeen päivään. Ensimmäiset vuodet esiintyjät, soittimet ja äänentoistolaitteet kuljetettiin opettajien autoissa ja basso-opettaja Risto Roineen peräkärryssä. Myöhemmin opisto tilasi kuljetuksiin keikkabussin. Tarja Pietikäinen korosti koulukonserttien merkitystä. ”Kun sadat nuoret näkivät, mihin se johtaa, kun harrastaa ja harjoittelee musiikkia, sai konserteista moni kipinän tulla mukaan opiston toimintaan. Konserteissa myös suoraan mainostettiin musiikkikoulun pääsykokeita.”¹⁵¹

Taiteen perusopetuksen tuntimäärät Jukolan musiikkikoulussa lisääntyivät reippaasti vuosina 2013–2016 vakiintuen hieman alle tai yli 3 500:n. Ilahduttavaa oli myös poikien osuuden kasvu. Oppilaista poikia oli vuonna 2016 jo noin 54 prosenttia. Oppilaiden määrä kasvoi sekin tasaisesti ja alkoi pysytellä hieman alle 200:na.¹⁵²

Jukolan musiikkikoulun muu toiminta kasvoi ja kehittyi 2010-luvulla. Taiteen perusopetus oli vuosikymmenen puolivälissä taitekohdassa opetussuunnitelmien valtakunnallisen uudistamisen vuoksi. Opetushallituksen laatimat opetussuunnitelman perusteet tarjosivat vapauksia oppilaitoksen omalle taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmalle. Jukolan musiikkikoulussa pohdittiin, mitä mahdollisuuksia heillä oli yhdistellä eri taidealojen opintoja kokonaisuudeksi, jolla oppilaat voisivat hyväksyttää opintojaan todistuksiaan varten poikkitaiteellisesti. Keväällä 2017 musiikkikoulussa oli jo 486 oppilasta. Viiden vuoden aikana kasvua oli noin 17 prosenttia. Oppilasmäärä säilyi jatkossakin yli neljänä satana, vaikka koronavuodet sitä hieman rokottivat. Jukolan musiikkikoulun toimintaa johti keväeseen 2017 asti Jenni Karemo. Syksystä 2017 alkaen sen johtamisesta vastasi päätoiminen musiikinopettaja Pekka Evijärvi. Toiminta jatkui laajana 2020-luvulla. Jukolan musiikkikoulussa harjoitelli vuonna 2023 kymmenkunta lasten- ja nuorten bändiä sekä lauluyhtyeitä.



Jukolan musiikkikoulun 50-vuotisjuhlia vietettiin vuonna 2023. Rehtori Jenni Karemo puhui juhlassa. JOHANNA TUNKKARI / NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

.....

Opiskelijoita oli edelleen noin 400. Pääpaino oli pop/jazz- ja klassisessa laulus-
sa sekä bändisoittimissa: rummut, kitara, basso, piano, keyboard, saksofoni ja
harmonikka. Ne olivat taiteen perusopetukseen kuuluvia instrumentteja. Kun
oppimäärä oli suoritettu, sai opinnoista päättötodistuksen. Lisäksi annettiin
klassisten soitinten opetusta niin sanotulla vapaalla osastolla sen mukaan kuin
tunnille oli tulijoita. Opinnoissa ei ollut enää yläikärajaa ja pääsykokeistakin oli
luovuttu. Ammattitaitoisia opettajia oli noin kolmekymmentä.¹⁵³

Kuvataidekoulu

Nurmijärven Opiston kannatusyhdistyksen hallituksessa keskusteltiin helmi-
kuussa 2015 Nurmijärven kuvataidekoulun järjestämän kuvataiteen perusope-
tuksen ottamisesta opistoon. Neuvottelut sujuivat myönteisesti. Kuvataiteen ja
myös kädentaitojen perusopetuksen liittämisestä opistoon päätettiin jo huhti-
kuussa 2015. Siirto määriteltiin tapahtuvaksi vuoden 2016 alusta. Nurmijärven
kuvataide- ja käsityökoulun kannatusyhdistys lakkautettiin marraskuussa 2015
ja jäljelle jääneet varat, vajaat 1 300 euroa, siirrettiin Nurmijärven Opistolle.

Kunta oli antanut kuvataidekoululle vuosittain 12 000 euron avustuksen.
Samansuuruista tukea opisto anoi kunnalta vuodelle 2016. Oppilaita oli ke-
vätlukukaudella 2016 kymmenessä eri ryhmässä yhteensä 103. Oppilasmäärä



*Nurmijärven kuvataidekoulu lahjoitti Nurmijärven kunnan terveyskeskukselle taideteoksen
Roska-Marilynit korona-aikaan syksyllä 2020. NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.*

lisääntyi syyslukukaudella 139:ään. Kuvataidekoulun opetuspaikat olivat Aito-helmi, Nurmijärven Yhteiskoulu ja Rajamäen yläaste. Opettajia oli seitsemän, ja kuvataidekoulun johtajana toimi opiston päätoiminen taideopettaja Päivi Takala. Vuonna 2017 oppilasmäärä nousi 224:ään.¹⁵⁴

Kuvataidekoululle vuokrattiin kesäkuusta 2018 alkaen tilat Aitohelmen vie-ressä olevasta rivitalon päädyssä.¹⁵⁵ Kuvataidekoulun tuntimäärä oli vuonna 2019 yhteensä 1 152. Opettajia kuvataidekoulussa oli seitsemän.¹⁵⁶ Kuvataiteen Kirkonkylän opetukseen vuokrattiin noin 145 neliön kellaritila syyslukukau-desta 2021 alkaen.¹⁵⁷

Kuvataidekoulululla oli aihetta juhlaan 2021, jolloin Nurmijärven ja Rajamä-en työpajaryhmäläiset voittivat Euroopan mestaruuden opettajansa Laura Poh-josen johdolla. Suomen Kulttuuriympäristön tekijät -kilpailun voittajat saivat menestystä kansainvälisessä Young European Heritage Makers -kilpailussa. Ikä-sarjan 11–17-vuotiaat voittajaksi valittiin Nurmijärven kuvataidekoulun oppilai-den työ Latinalaiset aakkoset, jonka lähtökohtana olivat eurooppalaiset arvot.¹⁵⁸



Nurmijärven kuvataidekoulun aikuisten taiteen perusopetuksesta valmistuneet opettajineen syksyllä 2024. NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

Taiteen perusopetusta lapsista aikuisiin

Opetus- ja kulttuuriministeriön kärkihankkeisiin kuului vuosina 2016–2019 taiteen perusopetuksen saatavuuden parantaminen varhaiskasvatus- ja peruskouluikäisille lapsille päiväkodeissa ja kouluissa. Nurmijärven Opistolle myönnettiin runsaan 11 000 euron määräraha, jolla musiikin ja kuvataiteen taide-työpajoja toteutettiin yhteistyökouluilla Karhunkorpi, Lepsämä, Rajamäki ja Kivenpuisto sekä Aitohelmen päiväkotia. Vuonna 2018 Taidepajoihin osallistui 163 lasta. Lisäksi Nurmijärven kunnan harrastusiltojen toimintaa pilotoitiin Klaukkalan ja Nukarin kouluilla. Nurmijärven Opisto osallistui kahdeksalla kerholla kunnan tuen turvin.¹⁵⁹

Taiteen perusopetusta oli annettu lähinnä lapsille ja nuorille. Muutosta toivottiin ja se oli tullut esille julkisessa keskustelussa. Taiteen perusopetuksen laajentaminen aikuisiin tukisi elinikäistä oppimista. Nurmijärven Opisto päätti 2019 aloittaa aikuisten taiteen perusopetuksen kuvataiteessa, rytmimusiikissa ja laulussa. Etusijalla olivat nurmijärveläiset, mutta ulkopaikkakuntalaisten sallittiin osallistua opetukseen, mikäli ryhmissä olisi tilaa. Maksut olisivat heille samat kuin nurmijärveläisille. Uudistus lisäsi musiikkikoulun perusopetusta lähes 500 tuntia ja kuvataidekoulun perusopetusta lähes 150 tuntia.¹⁶⁰

Käsityökoulu taiteen perusopetukseen

Nurmijärven Opistossa aloitettiin syyslukukaudesta 2022 alkaen kädentaitojen taiteen perusopetus käsityökoulussa, jonka johtajana toimi vuotta aikaisemmin käsityön koulutuspäälliköksi valittu Annamaria Pyöriä. Oppilaita oli yli 50 ja tuntimäärä nousi lähes 130:een. Kuvataidekoulun tuntimäärä ylsi 1 400:aan ja musiikkikoulun 3 850:een. Näin taiteen perusopetusta antavat Nurmijärven käsityökoulu, Jukolan musiikkikoulu ja Nurmijärven kuvataidekoulu keräsivät yhteensä 436 oppilasta tuntimäärän noustessa lähes 5 400:aan.¹⁶¹

Monitoimitalo Monikko

Sopivia tiloja ei monipuoliseen toimintaan löytynyt helposti. Lisää haasteita tuli, kun Nurmijärven kunta irtisanoi kevään 2017 aikana Nurmijärven Opiston ja musiikkiopiston yhteisesti vuokraamat tilat Aitohelmen toisesta kerroksesta. Tiloissa oli ollut musiikkiluokat, neuvotteluhuone ja varastot. Tilojen käyttö oli päättymässä vuoden 2017 lopussa. Kunta oli ilmoittanut yllättäen, että se tarvitsee tilat varhaiskasvatuksen esiopetukseen ja varhaiskasvatustoimintaan. Lopulta neuvottelujen jälkeen siirtyi varhaiskasvatuksen käyttöön 137



Nurmijärven käsityökoululaiset opintokäynnillä designmuseossa vuonna 2024.

NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

neliötä.¹⁶² Aitohelmessä opiston toimisto siirtyi 2. kerroksen toiseen pätyyn 320 neliön tiloihin vuoden 2018 alusta. Samassa tilassa oli myös kuvataidekoulun opetusluokka. Tiloja remontoitiin.¹⁶³

Uusia tiloja saatiin Rajamäen Rahakulmasta joulukuusta 2017 alkaen 73 neliötä. Opetustila oli kuvataidekoulun, opiston kuvataiteen, kädentaitojen, kieliryhmien ja tietotekniikkaopetuksen käytössä. Uusi tila nimettiin nimikilpailulla NOpiksi, ja se mahdollisti myös päivätoiminnan. NOppiin oli tulossa aluksi muun muassa käsityökahvila, akryylimaalausta, kuvanveistoa ja perhekursseja. Erityisesti rehtori Jenni Karemo toivoi rajamäkeläisten miesten ehdottavan heille kiinnostavaa päivätoimintaa, koska miehet olivat opiston toiminnassa vähemmistönä.

Tilakysymyksiin suurinta helpotusta odotettiin monen muun kulttuuritoimijan tavoin Nurmijärven monitoimitalosta, jota oli tavoiteltu pitkään. Monitoimitalosta aiottiin vuokrata sadan neliön opetustilat. Opistossa keskusteltiin helmikuussa 2014 vuokrausehdoista. Yksimielisesti pidettiin 25 vuoden vuokra-aikaa liian pitkänä. Vuokra-ajaksi haluttiin kolmea vuotta vuoden irtisanomisajalla. Salin vuokran sisällyttämistä muiden tilojen vuokriin ei pidetty

hyvänä ratkaisuna. Tilat haluttiin monikäyttöisiksi, jotta ne soveltuisivat myös muiden kuin taiteen perusopetusryhmien käyttöön. Esisopimus tilojen vuokrauksesta allekirjoitettiin syksyllä 2014. Opistolle oli tulossa Monitoimitaloon luokkatila, iso ja pieni bänditila sekä varasto 3 750 eurolla kuukaudessa. Lopulta vuosivuokraksi tuli 35 400 euroa. Suuren salin käytöstä piti maksaa erilliskorvaus, minkä arvioitiin nousevan noin 5 000 euroon vuodessa. Nurmijärven Opisto oli tilantarpeessaan Monikon osalta maltillinen. Johtokunnassa valitun linjan mukaisesti Monikosta ei ollut tulossa Nurmijärven Opistolle sen päätoimipistettä. Nurmijärven Musiikkiopisto varasi Monitoimitalosta 370 neliön ja tanssiopisto 566 neliön tilat. Vastaavasti kunnan tuki opistoille nostettaisiin. Nurmijärven Opiston talous oli niin hyvässä kunnossa, ettei sen tarvinnut anoa lisäavustusta kunnalta Monikon vuokriin vuosina 2017–2023.¹⁶⁴

Monikoksi ristitty monitoimitalo valmistui kesäkuussa 2017. Nurmijärven Opisto vuokrasi suunnitelmiensa mukaisesti sata neliötä ja muiden opistojen kanssa yhteisiä opettajien tiloja. Tilat olivat syyslukukaudella 2017 vain 60 prosentin ajan käytössä puutteellisten äänieristysten vuoksi, mitä korjattiin vuoden lopulla. Ongelmien aiheuttaja Monikon 96 neliön voimailusali siirtyi Nurmijärven Opiston vuokrattavaksi vuoden 2018 aikana. Laadukkaita opetustiloja käytettiin monipuolisesti kuvataiteen, käsityön, musiikin, liikunnan ja kielten opetukseen. Konserttisali mahdollisti laadukkaita tapahtumia. Lisäksi Kirkonkylältä oli vuokrattuna bänditilaa 50 neliötä. Syyslukukaudesta 2022 alkaen Kirkonkylästä vuokrattiin ja remontoitiin IhanTaloon 120 neliön kuvataidetila, 50 neliön opetustila ja 90 neliön kädentaitotila. Rakennus oli entinen Valintatalon kiinteistö, jonne tuli muitakin palveluja. Nurmijärven Opistossa iloittiin erityisesti siitä, että päiväopetustiloja saatiin Kirkonkylälle lisää.¹⁶⁵

Opisto päätyi hakemaan vuodelle 2024 kunnan vuokra-avustusta puolet vuokrasta eli 35 000 euroa. Perusteena oli, että vuokrattavien tilojen määrä oli Monikossa lisääntynyt. Tiloja oli jo yli 200 neliötä. Vuokra-avustusta opisto sai 10 000 euroa. Opisto haki vuodelle 2025 avustusta 35 000 euroa.¹⁶⁶

Koronasta selvittäään

Covid 19 -virus, korona, pysäytti suomalaisen yhteiskunnan 2020. Kokoontumisia rajoitettiin. Nurmijärven Opiston lähiopetus keskeytyi 16. maaliskuuta 2020. Opetuksesta vastasi tuolloin va. rehtori Elina Iisakkila, mutta yhteistyötä tehtiin tiiviisti perhevapaalla olleen rehtorin kanssa. Rehtori Jenni Karemon mukaan aluksi uusi ja yllättävä tilanne tuntui ihan mahdottomalta; mihinkään ei ollut suoria vastauksia. Vähitellen kursseja ja luentoja jatkettiin etäopetuksella. Kaikkien aineiden osalta se ei ollut mahdollista. Kokonaan keskeytetyis-

tä kurssista maksettiin hyvitys syksyn 2020 kurssimaksuissa. Lyhytkurssien maksut palautettiin. Muutamia niistä voitiin pitää touko-kesäkuussa, kun rajoituksia purettiin.¹⁶⁷

Jukolan musiikkikoulu siirtyi muutamassa päivässä etäopetukseen maaliskuussa 2020. Facebookiin avautui valtakunnallinen, kaikille avoin sivusto, jossa musiikinopettajat antoivat toisilleen vinkkejä etäopetuksesta. Materiaalia lähetettiin myös sähköpostissa ja jopa kirjepostillakin. Lisäksi opettajat soittelivat oppilailleen. Tapahtumia jouduttiin perumaan, mutta esimerkiksi Razorbladen Hector-konsertti striimattiin.¹⁶⁸

Samalla tavoin kuvataidekoululla alkoi etäopetus nopeasti. ”Mentiin matalalla kynnyksellä, kuitenkin opetussuunnitelma huomioiden. Materiaalit olivat pitkälti kotoa löytyviä.” Pian oppilaille jaettiin myös materiaalipussukoita. Tehtävänannot opettajat lähettivät sähköpostitse. Ohjausta annettiin etänä, ja perinteinen kevään näyttely siirtyi internettiin.¹⁶⁹ Opetuksen tavoin myös hallinnon kokouksia alettiin pitää etänä. Ensimmäisen kerran tähän oli mahdollisuus opiston sääntöjen mukaan toukokuussa 2020.¹⁷⁰ Opetushallitus myönsi vuodelle 2020 opistolle ylimääräistä koronatukea runsaat 41 000 euroa.¹⁷¹

Syyslukukausi 2020 aloitettiin lähiopetuksessa. Ryhmäkokoja pienennettiin, jotta osallistujien välille saatiin riittävät turvavälit. Käsihygienia ja kasvomaskit otettiin käyttöön. Lähiopetus keskeytyi marraskuun lopussa, kun koontumisrajoituksia jälleen tiukennettiin pahentuneen tautitilanteen vuoksi. Vaikea vuosi vähensi opiskelijoiden määrän 1 300:lla sen jäädessä runsaaseen 5 100:aan.¹⁷² Opistosta riippumaton romahdus oli sen historian suurin.

Kevätlukukausi 2021 alkoi etäopetuksena. Helmikuun alusta sai alle 20-vuotiaille antaa lähiopetusta. Maalis-huhtikuussa jatkettiin etäopetusta. Vain taitteen perusopetuksessa lähiopetusta saivat alle 20-vuotiaat yksilöoppilaat ja alle 13-vuotiaiden ryhmät. Kuvataidekoulun kevätnäyttely toteutui virtuaalisena. Rajoitukset päättyivät toukokuun alussa 2021. Syksyllä 2021 lähiopetus kattoi kaiken erityisjärjestelyin. Kaikki tämä vaikutti siihen, että etäopetus lisääntyi suorastaan räjähdysmäisesti jatkuen myös syksyllä 2021. Etäopetukseen ei voinut pelastaa kaikkea, sillä opetustunnit vähenivät keväällä 2021 suhteessa koronaa edeltävään kevääseen 2019 peräti 36 prosenttia ja osallistujamäärät jopa 49 prosenttia. Poikkeusaika kuormitti henkilökuntaa.

Tilanne palautui jo lähemmäs normaalia syksyn 2021 aikana. Monet rajoitukset olivat kohdistuneet opiston aikuisopetukseen. Koronan vuoksi opisto menetti opiskelijoita isot määrät. Koronavuosia ravisteltiin harteilta vuoden 2022 aikana, jolloin opiskelijamäärät jo nousivat noin 1 500:lla yli 6 500:aan. Jenni Karemon mukaan pisimpään kesti ikäihmisten paluu opiston kursseille. Lopullisesti opiskelijamäärät palasivat koronaa edeltävälle tasolle vuonna

2025. Hyvä tulos vaati näkyvyyteen ja markkinointiin panostamista. Toiminnassa verkostoiduttiin erityisesti Nurmijärven kunnan hyvinvointi-, liikunta-, kirjasto- ja kulttuuripalveluiden sekä koulutuspalveluiden kanssa. Tavoitteena oli välttää päällekkäisiä toimintoja. Tärkeä yhteistyökumppani oli myös Keski-Uudenmaan opistoverkosto. Merkittävää oli edelleen Nurmijärven Opiston laaja kulttuuritarjonta, jota tarjottiin pääasiassa maksuttomana. Samoin maksutonta oli luentotarjonta etänä, hybridinä ja lähiluentoina. Ne tavoittivat lähes 2 400 osallistujaa. Opisto liittyi valtakunnalliseen Kaikukortti-verkostoon, jonka avulla tarjottiin maksuttomia kurssipaikkoja taloudellista tukea tarvitseville.¹⁷³

Korona-aikana osa lapsista ja nuorista kärsi yksinäisyydestä koulujen siirryttyä etäopetukseen ja harrastusten päättyessä tai siirryessä etänä toteuttavaksi. Siksi OKM:n rahoittama Harrastamisen Suomen malli -hanke oli tärkeä. Nurmijärven Opiston osuus oli merkittävä. Opisto toteutti vuoden 2022 aikana 47 kerhoa. Osallistujia oli yhteensä 527 lasta, joista poikia 77 ja tyttöjä 450.¹⁷⁴

Opiskelijoiden osaaminen paremmin esille

Kursseille osallistuvat opiskelijat saivat paljon uusia tietoja ja taitoja. Opistot kehittivät vuoden 2022 aikana osaamisperusteista kurssitarjontaa, jolla nämä tiedot ja taidot tulisivat paremmin esille opiskelu- ja työelämässä. Opintopisteitä alettiin jakaa, ja aluksi muutamia kurssisisältöjä kuvattiin toteamalla, mitä tietoja ja taitoja ne kerryttävät. Osaamisperusteiset kurssit kuuluivat opiston normaaliin kurssitarjontaan ja suoritukset olivat vapaaehtoisia. Ne siirrettiin kansalliseen Koski-tietovarantojärjestelmään. Hanketta vietiin eteenpäin erillisellä rahoituksella. Sitä koordinoi Keravan Opisto yhteistyökumppaneinaan Nurmijärven, Hyvinkään, Järvenpään ja Tuusulan opistot sekä Jokelan ja Mäntsälän kansalaisopistot. Hankkeessa koulutettiin päätoimista henkilöstöä osaamisperusteiden hallintaan.¹⁷⁵

Nurmijärven Opiston Koski-tietovarantojärjestelmän käyttö lisääntyi, kun opintopisteytettyjen kurssien määrä kasvoi vuodelta. Vuoden 2025 aikana niitä oli yhteensä kahdeksantoista. Eniten näitä kursseja oli kielissä ja kuvataiteissa.¹⁷⁶

Erityisesti panostettiin kuvataiteeseen, jossa alkoi syksyllä 2025 aluksi koekieluna kuvataidelinja opettajien aloitteesta. Rehtori Jenni Karemon mukaan ajatuksena oli tarjota monipuolista, erittäin laadukasta ja perinteistä kuvataideopetusta neljänä päivänä viikossa. Opetuksen kesto oli vuoden ja siitä sai 31 opintopistettä.¹⁷⁷

Valtionosuuden leikkaukset huolenaiheena

Toimintojen laajentaminen ei horjuttanut taloutta. Tuloja oli riittävästi. Esimerkiksi 2022 valtionosuus oli 1,02 miljoona euroa. Lisäksi valtionavustuksena myönnettiin 10 500 euroa opintotesteihin sekä luku- ja kirjoitustaidon opettamiseen maahanmuuttajille vajaat 5 000 euroa. Seuraavaksi merkittävin tuloerä oli varsinaisen toiminnan tuotot, jotka nousivat 566 000 euroon, joista suurimpana erillisenä eränä kurssimaksut. Nurmijärven kunnan tuki sisälsi vapaan sivistystyön avustuksen vajaat 69 000 ja taiteen perusopetukseen 20 000 euroa. 2010-luvulla lisääntynyt hanketyö jatkui edelleen. Esimerkiksi Päivikki ja Sakari Sohlbergin säätiöltä saatiin 10 000 euroa seniorimuskariin.¹⁷⁸ Rahoitusvajetta paikattiin lukuisilla eri hankkeilla, joita 2023 oli meneillään kahdeksan. Niihin saatiin hankerahoitusta Opetushallituksesta, Opetus- ja kulttuuriministeriöstä, yksittäiseltä säätiöltä, Erasmus+ -rahoituksena ja Nurmijärven kunnalta.¹⁷⁹

Uusi hallitusohjelma uhkasi vielä aiempaa enemmän vapaata sivistystyötä. Valtion talousarvioesitys sisälsi 25 miljoonan euron leikkaukset. Kansalaisopistoilta leikattiin noin viisitoista prosenttia vuoden 2024 valtionavuista. Nurmijärven Opiston osalta leikkuri kävi neljäntoista prosentin osuudella, mikä tiesi vajaan 140 000 euron menetystä. Opisto pystyi minimoimaan leikkaustoimien vaikutukset asiakkaille. Opiston taloudellisen tilanteen vakauttamiseksi ei tarvinnut nostaa merkittävästi kurssimaksuja. Kurssien suosio, erityisesti liikuntakurssien, pysyi korkealla. Budjetointia tarkennettiin huomioiden kustannustason nousu ja valtioavun leikkaus. Markkinointiin varattua budjettia käytettiin yritysten kanssa tehtävän yhteistyön aloittamiseen sekä entistä parempaan asiakasviestintään. Leikkaukset osuivat sikäli huonoon vuoteen, sillä 2024 oli opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämä sivistyksen teemavuosi.

Nurmijärven Opistolle myönnettiin kansalaisopistotoiminnasta vuonna 2020 OKKA-säätiön Kestävän kehityksen sertifikaatti, joka uusittiin vuonna 2024 sisältäen taiteen perusopetuksen. Kestävän tulevaisuuden rakentaminen ekologisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti otettiin osaksi opiston strategiakauden 2024–2026 kärkiteemoja. Opistossa on sertifikaatin aloituksesta lähtien toiminut kestävän kehityksen työryhmä, joka edistää ja koordinoi teemaan liittyviä toimintoja.¹⁸⁰ ■

Yhteenveto

Kansalaisopisto Jukola perustettiin vuoden 1955 lopulla Rajamäellä, joka oli väkiluvultaan paikkakunnan suurin kylä. Opiston perustamiseen vaikutti eniten Rajamäellä toimiva Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallinen osasto. Vahvaa tukea se sai Alkon tehtaan johdolta. Rajamäellä ei aloitettu mitään suurempaa hanketta ottamatta yhteyttä paikkakunnan suurimpaan teollisuuslaitokseen. Mannerheimin Lastensuojeluliitossa toimivat kyläläiset olivat huolissaan lasten harrastuksista. He halusivat lapsilleen ja myös nuorilleen kasvattavampaa ja sivistävämpää tekemistä kuin mitä sen aikainen massakulttuuri tarjosi. Kansalaisopisto vastasi tähän tarpeeseen. Kansalaisopisto Jukola perustettiin marraskuussa 1955.

Opiston alkuvaiheet olivat rajamäkikeskeistä toimintaa, sillä yhtä lukuun ottamatta kaikki toimitilat sijaitsivat Rajamäellä. Opiston toiminnasta vastasi kannatusyhdistys, jonka jäsenistä ja yhdistyksen johtokunnasta suurin osa oli rajamäkeläisiä 1950-luvulla. Kunnalla ja Alkon tehtailla oli edustus kannatusyhdistyksen hallituksessa ja opiston johtokunnassa. Kansalaisopisto Jukola sai kunnassa hyvin äänensä kuuluville. Erityisen kuuluvaa ääni oli, kun opiston puheenjohtajana toimi Mauno Tenhoviirta, jolla oli kunnan hallinnossa keskeinen merkitys. 1980-luvun alussa hän nousi kunnanhallituksen puheenjohtajaksi.

Rajamäen painoarvo opiston toiminnassa väheni sitä mukaan kuin toiminta laajeni eri puolille paikkakuntaa. Opiston oli reagoitava myös Klaukkalan kasvuun. Opistolla oli painetta järjestää asiakaspalvelu Klaukkalaan. Ensin hallintoa kuitenkin siirrettiin Rajamäeltä Kirkonkylään 1990-luvun alussa. Klaukkalaan saatiin elintärkeää opetustilaa syksystä 1993 alkaen kiinteistö Aitohelmestä. Toisin kuin koulutiloja Aitohelmeä voitiin käyttää myös päivällä. 2000-luvun alussa asiakaspalvelu siirtyi Kirkonkylästä Klaukkalaan. Opiston johtokunnassa osalla oli huoli siitä, miten opiston palvelut jatkossa hoidettaisiin Rajamäellä ja Kirkonkylällä, kun toiminnan painopiste oli siirtymässä Klaukkalaan. Samaan aikaan vastaavanlaista keskustelua käytiin kunnassa muidenkin palveluiden osalta.

Opiston historian yksi näkyvimmistä muutoksista koettiin 2012, kun 57 vuotta käytössä ollut nimi Kansalaisopisto Jukola vaihtui Nurmijärven Opistoksi. Nimenmuutosta oli valmisteltu useamman vuoden, mutta silti vaihdoksen jälkeen uuden nimen sulattelu vei vielä aikaa. Varsinkin vanhimmat

opistolaiset kiinnittyivät vanhaan nimeen. Uusi nimi antoi opistolle vauhtia. 2010- ja 2020-luvulla sen toiminta laajeni ja modernisoitui. Uutta oli erityisesti taiteen perusopetus Jukolan musiikkikoulussa, kuvataidekoulussa ja lopulta 2020-luvun alussa myös käsityökoulussa, minkä jälkeen niissä opiskeli yhteensä 436 oppilasta tuntimäärän noustessa lähes 5 400:aan. Toimintaa kehitettiin monella tavoin. Yksi modernin opiston merkki oli strategian laatiminen vuonna 2015 seuraaviksi neljäksi vuodeksi. 2010-luvun lopulla Nurmijärven Opistosta oli kehittynyt merkittävä toimija eläkeläisten, työttömien, kehitysvammaisten ja maahanmuuttajien parissa.

2020-luvun alussa covid-19 -virus pysäytti Suomen ja lähes koko maailman. Nurmijärven Opistossa koronan alku koettiin muun yhteiskunnan tavoin uutena, yllättävänä ja pelottavana. Uusien ongelmien edessä lähinnä sammuteltiin tulipaloja. Opetus saatiin kuitenkin verkkoon etänä toteuttavaksi kaikkien niiden kurssien osalta, jotka siihen taipuivat. Korona-aika vähensi selvästi kurssilaisten määrää, ja samalle tasolle pääsy kesti useamman vuoden.

Koronan jälkeen kansalaisopistot paransivat yhdessä toimintojaan. Kursseille osallistuvat opiskelijat saivat paljon uusia tietoja ja taitoja. Opistot kehittivät vuoden 2022 aikana opetussuunnitelmiaan ja tarjontaa, jolla nämä tiedot ja taidot tulisivat paremmin esille opiskelu- ja työelämässä. Opintopisteitä alettiin jakaa, ja aluksi muutamia kurssisisältöjä kuvattiin toteamalla, mitä tietoja ja taitoja ne kerryttävät. Osaamisperusteiset kurssit kuuluivat opiston normaaliin kurssitarjontaan ja suoritukset olivat vapaaehtoisia. Ne vietiin kansalliseen Koski-tietovarantojärjestelmään. Sen ja opintopisteiden käyttö laajeni vuoteen 2025 mennessä jo merkittäväksi osaksi Nurmijärven Opiston toimintaa.

Aluksi opiston johtajat, vuodesta 1964 rehtorit, olivat lyhytaikaisia. Jatkuvuutta antoivat pitkäaikaiset luottamushenkilöt, kunnes vuonna 1965 rehtorina aloitti rajamäkeläinen opettaja Yrjö Lehtimäki. Kasvava toiminta tarvitsi lisää vakinaista henkilökuntaa. Apulaisrehtoriksi valittiin 1974 Ester Lehtimäki. Yrjö Lehtimäen aikakautta kesti 20 vuotta. Hänen seuraajastaan saatiin samaten pitkäaikainen rehtori, kun Pirkko Savolainen hoiti tehtävää 24 vuotta eli vielä pidempään kuin Lehtimäki. Savolaista seurasivat rehtorina vuodesta 2009 Tarja Pietikäinen ja vuodesta 2014 alkaen Jenni Karemo.

Kansalaisopisto Jukolan alkua ja myös myöhempää toimintaa tasoitti se, että opettajia ja luennoitsijoita oli kohtuullisen helppo saada matalalla kynnyksellä, kun opisto ei toiminut missään periferiassa, vaan kykeni käyttämään pääkaupunkiseudun asiantuntijoita. Opiston historian ensimmäisenä lukukautena keväällä 1956 opintopiirejä oli kahdeksantoista. Oppilaat olivat alkuvuosina pääasiassa Rajamäeltä ja sen lähialueelta. 1960-luvun alkuvuosina toiminta laajeni, eikä enää ollut yhtä rajamäkikeskeistä. 1960-luvun puolivälissä opintopiirien



Nurmijärven Opiston 60-vuotisjuhla Nurmijärven yhteiskoululla vuonna 2016.

NURMIJÄRVEN OPISTON KOK.

määrä oli kaksinkertaistunut 34:ään, kun toimintaa oli jo viidessä eri kylässä. Kielten ja monien käytännön aineiden opiskelu oli suosittua. Päätoiminen vieraiden kielten opettajan toimi saatiin kuitenkin perustettua vasta syyslukukaudesta 1985 lähtien.

Vuonna 1967 opiskelijoita oli yhteensä jo yli 980, mikä oli lähes kolmesataa enemmän kuin perustamisvuonna. Lisäys johtui toiminnan laajentumisesta Rajamäeltä muihin kyliin. Tuhannen opiskelijan raja ylittyi vuonna 1968. Vuonna 1969 opisto oli levittäytynyt jo kymmeneen kylään. Selityksenä opintopiiriläisten määrän lisääntymiseen todettiin yleisluonteisesti vain piirien saama suosio. Menestykseen vaikutti voimakkaasti se, että uusien opintopiirien perustamisessa kuunneltiin aikaisempaa herkemällä korvalla sidosryhmien ja kuntalaisten toiveita. Näin opintopiirit tulivat todelliseen tarpeeseen ja keräsivät runsaasti opiskelijoita. Kehitys oli nopeaa, sillä 2 000 ilmoittautunutta opiskelijaa ylittyi jo 1971, jolloin opintopiirejä oli jo yli 60. Tuolloin Rajamäellä opintopiirejä järjestettiin enää kolmasosa ja muualla Nurmijärvellä loput. Opiskelijamäärät korreloivat suoraan opintopiirien sisältöön, niiden yhteiskunnalliseen ajankoh-
taisuuteen ja opettajien pätevyyteen. Opettajien määrä oli 1970-luvun alussa

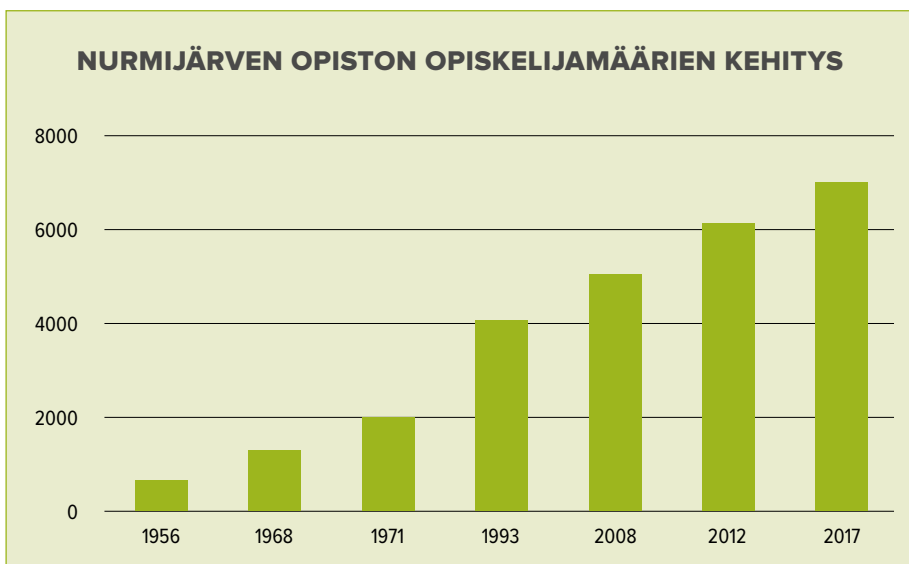
jo 80, kun se opiston alkuvuosina oli jäänyt 20–30:een. Opintopiirien määrä lisääntyi 1970-luvun puolivälissä jo vajaaseen 90:een. Kasvu johtui siitä, että toiminta oli laajentunut jo viiteentoista kylään.

1980-luvun aikana vakituinen henkilökunta oli kasvanut kahdeksaan. Uudenmaan lääninhallituksen kouluosaston koulutoimentarkastaja Hannu Rauha-la arvio 1980-luvun lopulla Kansalaisopisto Jukolan tärkeimmiksi kulmakiviksi aikuisväestölle mahdollisuuden kehittää itseään, parantaa ammatillisia valmiuksia, täydentää peruskoulutusta ja ylläpitää harrastustoimintaa. Kansalaisopisto Jukolan suurin opetusaineryhmä oli edelleen vieraat kielet, joita opetettiin lukuvuonna 1989–1990 yhteensä runsaat 2 300 tuntia kokonaistuntimäärän noustessa noin 9 000 tuntiin. Tuntipalkkaisia opiston opettajia oli 1990-luvun alussa 120. Kurssille ilmoittautuneiden määrä ylitti 1993 jo 4 000 rajan.

Kansalaisopisto Jukola eli ja hengitti 2000-luvullakin samaan tahtiin Nurmijärven väestönkasvun kanssa. 2000-luvun alussa kasvukäyrät osoittivat jyrkästi ylöspäin. Johtokunnassa keskusteltiin huolestuneena, miten uudet asukkaat ja erityisesti lapsiperheiden vanhemmat saataisiin tuntemaan itsensä tervetulleiksi. Perheille suunnattuja kursseja alettiin järjestää. Lisäksi lisättiin kielten opetusta, käytännön aineita ja liikuntaa. Opettajien määrä jatkoi kasvua 2000-luvulla. Tuntiopettajia ja luennoitsijoita oli vuonna 2006 yhteensä noin 150. Nurmijärven väestön jatkuva kasvu syötti lisää opiskelijoita opistolle. Vuoden 2008 päätteeksi oli aika juhlia opiskelijamäärän ylittäessä 5 000. Opiston vuoden 2009 tuntimäärä oli jo lähes 20 000. Opiston toiminta kasvoi vuoden 2012 aikana uusiin ennätyslukuihin. Opiskelumäärässä ylitettiin ensimmäisen kerran 6 000 opiskelijaa. Opetuksen tuntimäärä lisääntyi yli 22 000 tunnin. Tuntiopettajia ja luennoitsijoita oli jo 230. Viiden vuoden kuluttua 2017 opiskelutietokannassa oli jo yli 7 000 nimeä. Opetusta annettiin lähes 23 000 tuntia. 2010-luvun alkupuolella noin 65 prosenttia tunneista käytettiin taide- ja taito-aineisiin. Noin kolmetoista prosenttia kului liikuntaan ja terveyttä edistäviin koulutuksiin ja hieman vähemmän kieliin.

Opiston historian aikana naiset ovat olleet aktiivisempia opiston palveluiden käyttäjiä kuin miehet. Esimerkiksi vuonna 1997 naisia oli yli kolme kertaa enemmän opiston opiskelijoina kuin miehiä. Naisia opiskelijoista oli yli 3 300 ja miehiä runsaat 900. Naiset olivat kaksikymmentä vuotta myöhemminkin edelleen huomattavasti, yli kolme kertaa, aktiivisempia opiston palvelujen käyttäjiä kuin miehet. Suuri ero oli esimerkiksi liikuntaryhmissä. Vuodesta 2018 suunnattiinkin miehille ja pojille omia kursseja, joista erityisesti liikuntaryhmiin heitä saatiin mukavasti enemmän. Bänditoiminta veti nuoria poikia opiston toimintaan.

Merkittäviä tapauksia Nurmijärvellä ovat olleet opiston järjestämät kevät-näyttelyt, juhlat ja konsertit. Musiikkia opisto on arvostanut sen toiminnan



alusta saakka. Yksi 1950-luvun lopun Kansalaisopisto Jukolan merkittävimmistä uudistuksista oli kuitenkin oman orkesterin perustaminen 1959. Ensimmäisenä orkesterin johtajana toimi opettaja Ilmo Sutela. Opiston johto oli mielissään myös siitä, kun saatiin koottua pelimannikvartetti Tauno Ronimuksen johtamana. Vastaavanlaista suosiota keräsi 50 vuotta myöhemmin nuorten soittajien bändi Razorblade, jonka teemalliset koulukonsertit olivat menestys.

Kansalaisopisto Jukolan musiikin opetus muuttui aiempaa suunnitelmallisemmaksi, kun syyslukukaudesta 1973 alkaen aloitti toimintansa musiikkiosasto kunnan ylimääräisen avustuksen turvin. Musiikkia alettiin opettaa yksilöllisesti ilman ikärajoituksia. Toiminta keräsi kehuja ja opiskelijoita, jotka pääsivät harrastamaan musiikkia. Musiikkiosaston musiikkikoulu oli tarkoitettu koulu- nuorisolle peruskurssitutkintojen suorittamiseen, joita olivat solistisen aineen, säveltäjäpailun ja musiikin teorian tutkinnot. Opiskeluaikaa oli 18 ikävuoteen saakka. Heillä oli mahdollisuus valita yhdeksästä eri soittimesta. Aikuisilla vaihtoehtoja oli kahdeksan eri soitinta. Musiikkileikkikoulu oli alle kouluikäisiä varten. Musiikkiosasto oli suosittu Nurmijärvellä. Kymmenen vuoden toiminnan jälkeen opiskelijoita oli 368. Musiikkiosastolla oli 50 opettajaa.

Nurmijärvellä haluttiin vuonna 1982 panostaa musiikin opetukseen entistä enemmän. Paikkakunnalle perustettiin Nurmijärven Musiikkikoulu, jonka nimi vaihtui myöhemmin Nurmijärven Musiikkiopistoksi. Kansalaisopisto Jukola ja Nurmijärven Musiikkikoulu saivat aikaan maaliskuussa 1983 yhteistyösopimuksen. Kansalaisopisto Jukola oli valmis hoitamaan aikuis- ja ryhmäopetuksen sekä yksityisopetuksen sellaisten oppilaiden osalta, joita ei pääsy-

kokeiden perusteella otettu Nurmijärven Musiikkikouluun. Kevyen musiikin opetus keskitettiin 1989 Jukolaan. Kansalaisopisto Jukolan musiikkiosaston nimi vaihtui Jukolan musiikkikouluksi 1994. Opiskelijoiden määrä oli tuolloin lisääntynyt reippaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Jukolan musiikkikoulussa oli 72 opintoryhmää, joissa oli yli 750 opiskelijaa. Lukuvuonna 2011–2012 Jukolan musiikkikoulussa oli yhteensä 416 oppilasta, joista naisia oli 273 ja miehiä 143. Ilahduttavaa oli myös poikien osuuden kasvu. Oppilaista poikia oli vuonna 2016 jo noin 54 prosenttia. Oppilaiden määrä kasvoi sekin tasaisesti ja poikien määrä alkoi pysytellä hieman alle 200:na.

Alkuvaiheessa talouden kolme kulmakiveä olivat valtionapu, Nurmijärven kunnan ja Alkon Rajamäen tehtaiden avustukset. Kunta ja Alko tukivat opiston toimintaa pitkään yhtä suurella summalla. Niiden painoarvo taloudesta oli toiminnan alkuvuosina jopa valtionapua suurempaa. Opintomaksuista ei vielä ensimmäisten vuosikymmenten aikana kerätty merkittävää tuloa. Taloudelle merkittävää oli, että opiston käyttämät tilat olivat pitkään ilmaiset. 1960-luvun alussa opintomaksut olivat noin seitsemän kertaa pienemmät kuin valtionapu, kunnan ja Alkon tehtaiden tuki, jotka olivat suunnilleen yhtä suuria. Valtionavun nousu vuodesta 1963 nosti sen taloudellista merkitystä. Valtionapu oli neljä kertaa suurempi kuin Nurmijärven kunnan ja Alkon tehtaiden tuki.

1970-luvun alusta lähtien kunta alkoi tukea opistoa kaksi kolmasosaa enemmän kuin Alkon tehtaat. Opiskelijoilta perittävien opintomaksujen merkitys Kansalaisopiston Jukolan taloudessa lisääntyi syksystä 1973, jolloin musiikkiosasto tuli toimintaan mukaan. Vuoden 1979 aikana kunnan osuus oli 210 000 (v. 2024 rahassa 141 000 €) ja Alkon enää 97 000 markkaa. Valtioapua saatiin vajaat 313 000 markkaa. Opintomaksuja perittiin 95 000 markkaa.

Alko alkoi 1980-luvulla selvästi vähentää avustuksiaan. Syytä tähän eivät asiakirjat kerro. Vuodelle 1984 Alkon avustus väheni 80 000 markasta 40 000 markkaan. Alko lopetti Kansalaisopisto Jukolan avustamisen vuoteen 1986, jolloin sen osuus oli laskenut jo 20 000 markkaan. 1990-luvun alun lama-aikana kunta vähensi avustustaan. 2000-luvun alussa valtionosuus oli 836 000 euroa kattaen 55 prosenttia kaikista menoista. Kunnan avustuksen merkitys oli enää kolmetoista, kun kurssimaksuja kerättiin vajaat 32 prosenttia kaikista tuloista.

2010-luvulla valtionosuuksia vähennettiin kahdesti. Lisäksi 2020-luvun suurimmat leikkaukset kohdistuivat opistoihin vuodelle 2024, jolloin Nurmijärven Opiston valtionosuus väheni neljättoista prosenttia. Opisto selvisi leikkauksista varsin hyvin huolehtien, etteivät asiakkaat joudu niistä kärsimään. Leikkausvuosi oli opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämä sivistyksen teemavuosi. Leikkauksista huolimatta Nurmijärven Opisto jatkaa 70-vuotisen historiansa tuomalla perinteellä ja voimalla vahvana kohti 2030-lukua. ■

Liitteet

LIITE 1: NURMIJÄRVEN
OPISTON JOHTAJAT,
VAKINAISET TYÖNTEKIJÄT
JA LUOTTAMUSHENKILÖT

LIITE 2: ANSIOMERKIT

LÄHDELUETTELO

LÄHDEVIITTEET

NURMIJÄRVEN OPISTON JOHTAJAT, VAKINAISET TYÖNTEKIJÄT JA LUOTTAMUSHENKILÖT

■ Johtajat ja rehtorit¹⁸¹

Opettaja Uuno Miettinen 1956–1959 (vt.)
Filosofian maisteri Else Mattila 1959–1960 (vt.)

Filosofian kandidaatti, rehtori A.A.A. Aaltonen 1960–1961 (vt.)

Filosofian maisteri Leo Tiainen 1961–1964

Filosofian maisteri, rehtori Kalevi Hentilä 1964–1965

Opettaja Yrjö Lehtimäki 1965–1985

Filosofian kandidaatti Pirkko Savolainen 1985–2009

Musiikin maisteri Tarja Pietikäinen 2009–2013

Musiikin maisteri Jenni Karemo (o. s. Vuorentausta) 2014–

■ Apulaisjohtajat, apulaisrehtori

Uuno Miettinen 1959–1960

Ester Lehtimäki 1974–1985

Eira Rämä 1985–1986

Liisa Salojärvi 1987–1990

Tarja Pietikäinen 1990–1993, uudelleen 1997–2009

Jenni Vuorentausta 2009–2013

Elina Iisakkila 2014–2021

■ Taloudenhoitajat, toimistopäällikkö

Heikki Veharanta 1955–1967

Jorma Hanka 1968–1973

Leea Hanka 1973–1990

Ritva Laurikainen 1990–2016

Anna-Maija Virtanen 2016–

■ Toimistoapulainen, apulaiskanslisti

Helena Kilpinen 1979–1994

■ Toimistoapulainen

Ritva Keränen 1985–1988

Ritva Laurikainen 1990

■ Musiikkiosaston johtaja, Jukolan musiikkikoulun johtaja

Kari Pettinen 1973–1978

Pekka Arola 1980

Tarja Pietikäinen 1980–1983, uudelleen 1995–2009

Erkki Kallio 1983

Jaakko Rättyä 1984–1989, 1990–1994

Jenni Vuorentausta (myöh. Karemo) 2009–2017

Pekka Evijärvi 2017–

■ Päätoiminen musiikin opettaja / vastaava musiikin aineiden opettaja, koulutuspäällikkö v. 2019

Kari Kaarna 1988

Tarja Pietikäinen 1989–2005

Taru Koivisto 2006–2011

Outi Karhu 2012

Pekka Evijärvi 2013–

■ Päätoiminen yhteiskunnallisten aineiden opettaja

Ester Lehtimäki 1974–1985

Eira Rämä 1985–1987

■ **Päätoiminen kielten opettaja,
koulutussuunnittelija, johtava kielten
opettaja**

Liisa Salojärvi 1985–1991

Kristiina Tarkki 1991–2008

Soila Jääskeläinen 2008–2009

Liisa Malmi 2009–2010

Pia Päivärinta 2017– (kielet ja kulttuuri,
tietokekniikka)

■ **Päätoiminen tekstiiliaineiden
opettaja**

Maija Nemlander 1988–1992

Elina Iisakkila 1992–2021

■ **Päätoiminen kuvataideaineiden
opettaja, kuvataidekoulun johtaja,
koulutuspäällikkö v. 2019**

Päivi Takala 2010–

■ **Opintosihtööri, koulutussuunnittelija**

Anna-Maija Virtanen 2011–2016

Tiina Jaakola-Siimes (myöh. Jokelainen)
2016– (liikunta, tanssi, hyvinvointi)

■ **Koulutuspäällikkö, kädentaidot,
käsityökoulun johtaja**

Annamaria Pyöriä 2021–

■ **Kannatusyhdistyksen hallitus ja
opiston johtokunta**

■ **Puheenjohtajat**

Uuno Miettinen 1955

Uuno Laakso 1956–1965

Mauno Tenhoviirta 1966–1988

Kirsti Handolin 1989–2001

Matti Sauramo 2002–2009

Leena Kaarni 2009–2016

Raili Leivo 2017–

■ **Jäsenet**

Eino Aaltonen 1965–1977

Mervi Aaltonen (myöh. Lahdenperä)
1977–1985

Jouko Elomaa 1978–1990

Kirsti Handolin 1985–1988 (pj. 1989–
2001)

Kirsi Hara 2018–

Mauri Hietala 1968–1969

Kirsi Hyvämäki 2017–2018 (Nurmijärven
kunnan edustaja)

Hannele Iso-Herttua 2006–2017

Eino Jokinen 1973–1974 (Nurmijärven
kunnan edustaja)

Alpo Juopperi 1967–1973 (Nurmijärven
kunnan edustaja)

Leena Kaarni 2002–2008 (jatkoj pj:na
2009)

Jouko Kangas 1976–1977

Toivo Kallio 1955–1975

Kaija-Liisa Kiviniemi 2018–

Irma Laakso 1964–1975

Uuno Laakso 1955 (jatkoj pj:na 1956)

Juhani Laru 1969–2001 (Oy Alkoholi-
liike Ab:n edustaja)

Yrjö Lehtimäki 1955–1965

Veijo Lehtoruusu 1967 (Nurmijärven
kunnan edustaja)

Eila Leivo 1976–1988

Raili Leivo 1989–1990, 2004–2016
(jatkoj pj:na 2017)

Frans Lieppinen 1974 (Nurmijärven
kunnan edustaja)

Usko Lumme 1956–1974

V.J. Luokola 1958–1966 (Nurmijärven
kunnan edustaja, kunnanhallituksen
jäsen)

Kati Luostarinen 2006–2016 (Nurmi-
järven kunnan edustaja)

Eeva Malmi 2017–

Toivo Marttinen 1955–1968 (Oy Alko-holiliike Ab:n edustaja)
 Else Mattila 1955–1964
 Tellervo Mäkelä 1981–1988 (Nurmijärven kunnan edustaja)
 Sirkka Mäki-Lähde 2008–2016
 Teija Määttä 2017–
 Harri Nemlander 1965–1988
 Reijo Nääppä 1969–1986
 Kari Okkonen 2003–2004 (Nurmijärven kunnan edustaja)
 Tapio Palho 1955–1957 (Nurmijärven kunnan edustaja, kunnanhallituksen pj.)
 Ilpo Pölönen 2001–2002 (Nurmijärven kunnan edustaja)
 Aune Raitaniemi 1975–1977 (Nurmijärven kunnan edustaja)
 Magnus Rögård 2002–2012
 Paula Salmikangas 2009–2017

Esko Seppä 1996–2000 (Nurmijärven kunnan edustaja)
 Seppo Siren 1980
 Kaisa Suominen 1989–2007
 Saini Taipale 1974–2004
 Mauno Tenhovirta 1955–1965 (jatkoipj:na 1966)
 Seppo Tilander 1989–2001
 Mika Valli 2013–
 Heikki Veharanta 1955–1967
 Marja Viljamaa 2005–2006, 2019– (Nurmijärven kunnan edustaja)
 Elvi Viitanen 1986–2005
 Veikko Vöntänen 1978–1980 (Nurmijärven kunnan edustaja)
 Kari Ylitien 1989–1995 (Nurmijärven kunnan edustaja)

Kannatusyhdistyksen hallituksen jäsenet toimivat myös Jukolan Kansalaisopiston johtokunnan jäseninä.

ANSIOMERKIT

■ Ansiomerkit v. 1966

Työväenopistojen Liiton 10-vuotis-ansiomerkit

Opiston puheenjohtaja 1956–1965
 kunnallisneuvos Uuno Laakso
 Opiston johtaja ja apulaisjohtaja
 1956–1960 Uuno Miettinen

■ 30-vuotisjuhla 1986

Kansalais- ja työväenopistojen kultainen ansiomerkki: Ester Lehtimäki

■ Ansiomerkit v. 1996

Ilmo Sutela, Orkesterin johtaja
 Pirjo Nuortila, tanhukurssien ohjaaja
 Elvi Viitanen

■ Kansalaisopisto Jukolan

ansiomerkin saajat vuonna 2006

Eva Dano, pianonsoiton opettaja
 Juhani Laru, johtokunnan jäsen
 Erkki Lehtimäki, puhaltimien soiton opettajaa
 Lea Lindholm, pianonsoiton opettaja
 Kimmo Lindholm, kitaransoiton opettaja
 Pirjo Nuortila, tanhukurssien ohjaaja
 Tarja Pietikäinen, apulaisrehtori, musiikin opettaja
 Pirjo Pitkänen, posliinimaalauksen opettaja
 Ritva-Liisa Rannisto, pianonsoiton opettaja
 Risto Roine, sähkökitaransoiton opettaja

Pirkko Savolainen, rehtori
Jari Sipilä, harmonikansoiton opettaja
Ilmo Sutela, orkesterin johtaja
Soile Vainio, liikunnanopettaja
Elvi Viitanen

■ **Ansioimakkien hakemukset v. 2011**
40-vuotisansiomerkit

Ilmo Sutela aloitti 1959–1960. Opetus-
vuosia yhteensä 52.

Pirjo Nuortila aloitti 1966–1967. Opetus-
vuosia yhteensä 43.

Elvi Viitanen aloitti 1962 opistolaiskun-
nan hallituksessa. Opiston johtokun-
nassa 1986–2005.

30-vuotisansiomerkit

Jari Sipilä aloitti 1977–1978. Opetus-
vuosia 33.

Soile Vainio aloitti 1981–1982. Opetus-
vuosia 30.

Kristiina Tarkki aloitti Turussa 1970–
1971. Jukolassa 1987–1988. Opetus-
vuosia 32.

20-vuotisansiomerkit

Mirjam Ertesuo aloitti 1987–1988.
Opetusvuosia 24.

Markku Ojamo aloitti 1987–1988.
Opetusvuosia 24.

Susanna Virkki-Nordberg aloitti 1987–
1988. Opetusvuosia 24.

Anneli Ahokas aloitti 1989–1990.

Opetusvuosia 22.

Raija Tanner aloitti 1989–1990. Opetus-
vuosia 22.

Ritva Laurikainen aloitti 1990.

Työvuosia 21.

Tarja Pietikäinen 1983–2011. Opetus- ja
työvuosia 23.

Raili Leivo johtokunnan jäsen 1989–
1990, 2004–

Leena Tuomola johtokunnan varajäsen
vuodesta 1991 alkaen.

■ **Ansioimakkien hakemukset 2021**

Pirjo Nuortila. Opetusvuosia 55.

Raili Leivo. Luottamushenkilövuosia 32.

Anneli Ahokas. Opetusvuosia 30.

Mirjam Ertesuo. Opetusvuosia 34.

Susanna Virkki-Nordberg. Opetus-
vuosia 34.

Elina Iisakkila. Opetusvuosia 30, Nurmi-
järvellä 28.

Kari Välimäki. Opetusvuosia 22.

Päivi Takala. Opetusvuosia 20.

Ana Maria Gutierrez-Sorainen. Opetus-
vuosia 21.

Sari Weckström. Opetusvuosia 22.

Olli Silván. Opetusvuosia 22.

Anita Vilén. Opetusvuosia 20.

Arkistolähteet

Nurmijärven Opiston arkisto (NOa)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Rajamäen osaston kasvatuskerhon ja kansalaisopiston perustamistoimikunnan pöytäkirjat 1955

Esityslistat Rajamäen kansalaisopistoasiasa har-
kitsevan laajennetun toimikunnan kokouksista
1955

Toimintakertomukset 1956–2024

Alkamilmoitukset kouluhallitukselle

Opetussuunnitelmat

Talousasiakirjat

Kannatusyhdistyksen hallituksen pöytäkirjat
1955–2024

Kannatusyhdistyksen vuosikokouksien, syysko-
kouksien ja ylimääräisten kokousten pöytäkirjat
1956–2024

Kansalaisopisto Jukolan johtokunnan pöytäkir-
jat 1956–2024

Kansalaisopisto Jukolan opettajakunnan kokous
1976

Kansalaisopisto Jukolan operettipiirin pöytä-
kirjat 1975

Uudenmaan lääninhallituksen kouluosaston
seuranta- ja ohjauskäynnin päätököskokouspöytä-
kirja v. 1989.

Rajamäen Kansalaisopiston ohjelman hahmot-
telua v. 1955

Kansalaisopisto Jukolan kannatusyhdistyksen
perustamiskokouksen ohjelma ja kokouskutsu
v. 1955.

Lukukausien avajais- ja päättäjäisjuhlien
ohjelmia

Lehtileikkeet

Kansalaisopisto Jukolan 10-vuotishistoriikki
v. 1966, 20-vuotishistoriikki v. 1975 (kirj. Yrjö
Lehtimäki), 50-vuotishistoriikki (kirj. Pirkko
Savolainen)

Muut käsikirjoitukset

Muut lähteet

Sormunen, Irja. Nurmijärven pitäjän historia
1900–1970. III osa. Vammalan Kirjapaino Oy.
Vammala 1974.

Lavikainen, Jouni & Viita, Ossi. Impivarasta
ilmiöksi. Nurmijärven historia 1960–2017. SKS
kirjat. Riika 2025.

[https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistojen-
historia/](https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistojen-historia/)

Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025. Haas-
tattelijana Ossi Viita.

Leena Kaarnin, Ritva Laurikaisen ja Tarja Pie-
tikäisen haastattelu 4.11.2025. Haastattelijana
Ossi Viita.

Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025. Haastat-
telijana Ossi Viita.

Pekka Evijärven, Tiina Jokelaisen, Jenni Kare-
mon, Tarja Pietikäisen ja Anna-Maija Virtasen
tiedonannot

- 1 <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistojen-historia/> tiedot otettu 6.10.2025; Sormunen 1974, 301–302.
- 2 Lavikainen 2025, 25; NOa jäljennös pk. Mannerheim-liiton Rajamäen osaston kasvatuskerhon kokouksesta 20.5.1955. Tekstissä käytetään nimitystä Mannerheimin Lastensuojeluliitto samalla tavoin kuin liiton historiaesityksessä mll.fi/historia/; Kansalaisopisto Jukolan 10-vuotishistoriikki, kirj. 15.4.1966 Rajamäellä Yrjö Lehtimäki ja 20-vuotishistoriikki kirj. Yrjö Lehtimäki 1975; Sormunen 1974, 303.
- 3 NOa Mannerheim-liiton Rajamäen osaston kasvatuskerhon toimikunnan kokouspk. 23.9.1955; valmistelevan toimikunnan pk. 1.11.1955; Lähteenä on käytetty lisäksi Kansalaisopisto Jukolan 10-vuotishistoriikkia kirjoittajana Yrjö Lehtimäki; Sormunen 1974, 303.
- 4 NOa lehtileikkeet Keski-Uusimaa 11.11.1955; Hyvinkään Sanomat 9.11.1955, 11.11.1955.
- 5 NOa perustavan kokouksen pk. 20.11.1955; Rajamäen kansalaisopiston ohjelman hahmoittelua; johtok. pk. 31.3.1956; Sormunen 1974, 303.
- 6 NOa lehtileikkeet Hyvinkään Sanomat 22.11.1955
- 7 NOa perustavan kokouksen pk. 20.11.1955; johtok. pk. 20.11.1955, 9.1.1956; Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistys ry:n ensimmäisen vuoden toiminnasta (1956); Alkamisilmoitus kouluhallitukselle 28.1.1956; Perustamiskokouksen ohjelma ja kokouskutsu; lehtileikkeet, Hyvinkään Sanomat 22.11.1955, 17.1.1956, Keski-Uusimaa 22.11.1955; Jukolan 10-vuotishistoriikki, kirj. 15.4.1966 Rajamäellä Yrjö Lehtimäki.
- 8 NOa johtok. pk. 28.11.1955; Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistys ry:n ensimmäisen vuoden toiminnasta (1956); Alkamisilmoitus kouluhallitukselle 28.1.1956; lehtileikkeet, Hyvinkään Sanomat 22.1.1955, 17.1.1956; Jukolan 10-vuotishistoriikki, kirj. 15.4.1966 Rajamäellä Yrjö Lehtimäki.
- 9 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus kevätlukukaudesta 1956.
- 10 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistys ry:n ensimmäisen vuoden toiminnasta (1956); Alkamisilmoitus kouluhallitukselle 28.1.1956; käsikirjoitukset: Kansalaisopisto Jukola aloittanut toimintansa Rajamäellä; päättäjäisjuhlan ohjelma 21.4.1956; lehtileikkeet päättäjäisjuhlan ilmoitus 20.4.1956.
- 11 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistys ry:n ensimmäisen vuoden toiminnasta (1956); Jukolan 10-vuotishistoriikki, kirj. 15.4.1966 Rajamäellä Yrjö Lehtimäki.
- 12 NOa Ohjelmat: Kristilliset kulttuuripäivät Nurmijärvellä 24.–25.3.1956.
- 13 NOa johtok. pk. 27.2.1956, 31.3.1956; Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistys ry:n ensimmäisen vuoden toiminnasta (1956); Alkamisilmoitus kouluhallitukselle 28.1.1956; lehtileikkeet Hyvinkään Sanomat 17.1.1956, 6.4.1956; Kouluhallitukselle toimitettu kertomukset kevätlukukaudesta 1956, lukuvuodesta 1956–1957.
- 14 NOa Opetussuunnitelma lukuvuodelle 1956–1957; johtok. pk. 16.8.1956.
- 15 NOa johtok. pk. 28.11.1955, 16.8.1956; Kansalaisopisto Jukolan talous vuonna 1956, vuosikertomuslomakkeen mukainen tulojen ja menojen erittely; talousarvio vuodelle 1956; maksetut palkat 1956; lehtileikkeet Hyvinkään Sanomat 17.1.1956.
- 16 <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistojen-historia/>, tiedot otettu 6.10.2025.
- 17 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1957.
- 18 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1958.
- 19 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1959; Kouluhallitukselle toimitetut kertomukset työkausista 1959–1966; kannatusyhdistyksen vuosikok. 23.2.1962 ja kertomus v. 1961, syyskok. 27.11.1964 ja kokouksen liitteenä Kansalaisopisto Jukolan ohjesääntö; ylimääräinen kok. 18.5.1965; johtok. pk. 23.8.1959, 12.7.1960, 14.12.1960, 17.3.1961, 4.5.1961, 6.6.1961, 16.11.1961, 23.5.1962, 9.10.1964, 7.5.1965, 1.7.1965; Kansalaisopisto Jukolan 20-vuotishistoriikki, kirj. Yrjö Lehtimäki.

- 20 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1964–1965, 1965–1966; syyskok. pk. 19.11.1965.
- 21 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1970–1971; kannatusyhdistyksen ylimääräinen kokous pk. 17.11.1970, 17.12.1970; johtok. pk. 25.2.1971.
- 22 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1960–1961, 1961–1962, 1965–1966, 1966–1967, 1967–1968; Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1965, 1967, 1969.
- 23 NOa Kansalaisopisto Jukolan 20-vuotishistoriikki, kirj. Yrjö Lehtimäki.
- 24 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1965.
- 25 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1957.
- 26 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1957–1958.
- 27 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1958–1959, 1959–1960.
- 28 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1965–1966.
- 29 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudelta 1969–1970.
- 30 NOa johtok. pk. 19.8.1965.
- 31 NOa vuosikok. 18.2.1969 ja kertomus v. 1968.
- 32 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1970–1971.
- 33 NOa tärkeimmät tilastotiedot kansalaisopisto Jukolan toiminnasta syksyn 1971 aikana; kertomus kansalaisopisto Jukolan toiminnasta 1971.
- 34 NOa katsaus Kansalaisopisto Jukolan toimintaan työ kautena 1972–1973.
- 35 NOa johtok. pk. 14.9.1972.
- 36 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1957.
- 37 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1958; Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudelta 1957–1958.
- 38 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1959.
- 39 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1959.
- 40 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1961–1962; kannatusyhdistyksen vuosikok. 23.2.1962 ja kertomus v. 1961.
- 41 NOa kannatusyhdistyksen kertomus v. 1963; johtok. pk. 24.10.1962, 7. 6.1963.
- 42 NOa Kansalaisopisto Jukolan 50-vuotishistoriikki, kirj. Pirkko Savolainen.
- 43 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1965–1966; vuosikok. 28.2.1966 ja v. 1965 kertomus; vuosikok. 24.2.1967 ja kertomus v. 1966; johtok. pk. 24.2.1967, 28.12.1967, 19.5.1972.
- 44 NOa johtok. pk. 11.9.1968, 16.10.1970.
- 45 NOa johtok. pk. 19.12.1968, 19.12.1968, 8.4.1968, 19.8.1969, 15.12.1969; Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1968–1969, 1969–1970; tärkeimmät tilastotiedot Kansalaisopisto Jukolan työstä työ kautena 1970–1971.
- 46 NOa johtok. pk.8.11.1971.
- 47 NOa johtok. pk. 18.2.1969, 8.4.1969; syyslukukausi (1969) Jukolassa, rehtori Yrjö Lehtimäen selvitys; kertomus toiminnasta v. 1969; johtok. pk. 16.10.1970; syyslukukausi Kansalaisopisto Jukolassa työ kautena 1972–1973.
- 48 NOa, Rehtori Yrjö Lehtimäen selvitys syyslukukauden 1970 opiston toiminnasta; tärkeimmät tilastotiedot Kansalaisopisto Jukolan työstä työ kautena 1970–1971; kertomus toiminnasta v. 1971, 1972.
- 49 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1970–1971.
- 50 NOa tärkeimmät tilastotiedot kansalaisopisto Jukolan toiminnasta työ kautena 1971–1972.
- 51 NOa syyslukukausi Kansalaisopisto Jukolassa työ kautena 1972–1973; Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1972–1973.
- 52 NOa katsaus kansalaisopisto Jukolan toimintaan työ kautena 1972–1973.
- 53 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1972–1973.
- 54 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1957; Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1957–1958; kannatusyhdistyksen vuosikok. pk. 23.2.1961 ja kertomus 1960, vuosikok. pk. 23.2.1961 ja kertomus 1961.
- 55 NOa Kertomus Kansalaisopisto Jukolan Kannatusyhdistyksen toiminnasta v. 1958, 1959; Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1958–1959; johtok. pk. 21.10.1958, 22.1.1959, 12.2.1959.
- 56 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1962–1963.
- 57 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1962–1963; kannatusyhdistyksen vuosikok. pk. 28.2.1964 ja kertomus v. 1963; syyskok. pk. 21.10.1969.
- 58 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1972–1973; syyskok. pk. 31.8.1971.

- 59 <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistojen-historia/> tiedot otettu 6.10.2025.
- 60 NOa johtok. pk. 30.8.1973 ja liitemuistio 23.8.1973 neuvottelukokouksesta.
- 61 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1973–1974; johtok. pk. 25.1.1974.
- 62 NOa Katsaus Kansalaisopisto Jukolan toimintaan työ kautena 1973–1974; johtok. pk. 10.12.1973.
- 63 NOa Kansalaisopisto Jukolan Musiikkiosaston oppilasnäyte I 8.5.1975; Kansalaisopisto Jukolan musiikkiosaston toimintakertomus opintovuodelta 1974–1975.
- 64 NOa Kansalaisopisto Jukolan musiikkiosaston toimintakertomus opintovuodelta 1974–1975; johtok. pk. 26.8.1975, 5.5.1976.
- 65 NOa johtok. pk. 13.4.1978, 13.9.1978.
- 66 NOa kertomus toiminnasta 1983, 1984, 1988, 1989; johtok. pk. 26.8.1981, 29.8.1989, 3.5.1990; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 67 NOa johtok. pk. 24.8.1982, 8.2.1983.
- 68 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 17.3.1983 ja sopimusliite, 2.5.1983, 7.11.1983, 19.12.1983, 24.4.1989; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 69 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 27.8.1987; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 70 NOa Katsaus Kansalaisopisto Jukolan toimintaan työ kautena 1973–1974, kertomus toiminnasta 1973, 1974, 1976, 1977
- 71 NOa Katsaus Kansalaisopisto Jukolan toimintaan työ kautena 1973–1974; johtok. pk. 25.1.1974.
- 72 NOa Katsaus Kansalaisopisto Jukolan toimintaan työ kautena 1973–1974.
- 73 NOa Katsaus Kansalaisopisto Jukolan toimintaan työ kautena 1973–1974; NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1974–1975; johtok. pk. 26.6.1974, 27.1.1975, 3.3.1977; kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 8.2.1983 ja liitteenä Hankan anomus.
- 74 NOa vuosikok. pk. 13.2.1985; kertomus toiminnasta 1988.
- 75 NOa kertomus toiminnasta 1985; toimintasuunnitelma v. 1991; johtok. pk. 10.6.1985, 1.7.1985; kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 20.10.1988; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 76 NOa johtok. pk. 12.12.1989.
- 77 NOa Uudenmaan lääninhallituksen kouluosaston seuranta- ja ohjauksen päätöskokouspk. 10.10.1989; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 78 NOa Uudenmaan lääninhallituksen kouluosaston seuranta- ja ohjauksen päätöskokouspk. 10.10.1989.
- 79 NOa Kouluhallitukselle toimitettu kertomus työkaudesta 1973–1974, 1974–1975.
- 80 NOa johtok. pk. 13.9.1978.
- 81 NOa johtok. pk. 27.4.1982; Kansalaisopisto Jukolan 50-vuotishistoriikki, kirj. Pirkko Savolainen; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 82 NOa kertomus toiminnasta v. 1973, 1976; syyskok. pk. 20.8.1974.
- 83 NOa johtok. pk. 9.11.1976.
- 84 NOa kertomus toiminnasta v. 1979.
- 85 NOa vuosikok. pk. 2.3.1981; kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 27.1.1981.
- 86 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 2.5.1983, 11.2.1986; ks. tuloslaskelmat v. 1986 ja 1987.
- 87 NOa syyskok. pk. 20.8.1974, 26.8.1975; kertomus toiminnasta 1975.
- 88 NOa syyskok. 21.8.1980.
- 89 NOa johtok. pk. 27.1.1981.
- 90 NOa syyskok. pk. 20.10.1988; kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 27.2.1989; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 91 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 12.12.1990; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 92 <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistojen-historia/> tiedot otettu 6.10.2025.
- 93 NOa Uudenmaan lääninhallituksen kouluosaston seuranta- ja ohjauksen päätöskokouspk. 10.10.1989; johtok. pk. 12.2.1990, 12.12.1990; kertomus toiminnasta 1993.
- 94 Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 95 Viita, 2025 58, 65–66; NOa johtok. pk. 7.11.1996, 2.3.2000, 12.12.2000; kertomus toiminnasta v. 1999; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 96 NOa johtok. pk. 13.2.2001 ja liite opiston asiakaspalvelusta, johtok. pk. 12.6.2001, 21.8.2001, 25.9.2001, 25.9.2001 ja liitteenä rehtorin selvitykset; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 97 NOa johtok. pk. 25.9.2001 ja liitteenä rehtorin selvitykset; 11.12.2001; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 98 NOa johtok. pk. 9.12.2002; kertomus toiminnasta vuonna 2005, 2010.
- 99 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 16.8.1990 ja liitteenä Musiikkiosaston ope-

- tussuunnitelma 1990–1991; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 100 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 30.1.1992.
- 101 Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025; Ritva Laurikaisen haastattelu 4.11.2025; NOa Kansalaisopisto Jukolan 50-vuotishistoriikki, kirj. Pirkko Savolainen.
- 102 NOa johtok. pk. 12.4.1994; vuosikok. pk. 12.4.1994; johtok. pk. 15.6.1995 ja liitteenä Pietikäisen tuntiselvitys; Opiston musiikki-leikkikoulun työvuosi 1995–1996.
- 103 NOa johtok. pk. 5.3.1997; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 104 NOa johtok. pk. 21.11.2011.
- 105 NOa Jukolan Kansalaisopiston 50-vuotishistoriikki, kirj. Pirkko Savolainen.
- 106 NOa johtok. pk. 12.12.1989, 14.6.1990.
- 107 NOa kertomus toiminnasta 1993.
- 108 NOa johtok. pk. 11.4.1995, 29.8.2000; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 109 NOa johtok. pk. 11.4.2006; kertomus toiminnasta v. 2006. Lisää ansiomerkkien saajia pitkäaikaisia opettajia ja luottamushenkilöitä on liitetosassa.
- 110 NOa johtok. pk. 30.11.2005.
- 111 NOa johtok. pk. 25.11.2008.
- 112 NOa johtok. pk. 12.12.2000; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 113 NOa johtok. pk. 12.12.2000 ja liite: Uudet kevätkauden 2001 kurssit.
- 114 NOa johtok. pk. 10.3.1998 ja liitteenä opiskelijoiden määrä sukupuolen mukaan, pk.7.4.2009 ja liitteenä vuoden 1998 tunnit ja kurssilaiset; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 115 NOa johtok. pk. 6.4.2010.
- 116 NOa johtok. pk. 27.5.1993 ja liite; Kansalaisopisto Jukolan 50-vuotishistoriikki, kirj. Pirkko Savolainen; Viita 2025, 286; Leena Kaarnin, Ritva Laurikaisen ja Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 117 NOa Kansalaisopisto Jukolan 50-vuotishistoriikki, kirj. Pirkko Savolainen; lehtileikket Nurmijärven Uutiset 20.4.2021.
- 118 NOa Uudenmaan lääninhallituksen kouluosaston seuranta- ja ohjauskäynnin päättökokouspk. 10.10.1989; kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 30.1.1992; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025; Leena Kaarnin ja Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 119 NOa johtok. pk. 25.10.1990; Ritva Laurikaisen haastattelu 4.11.2025.
- 120 NOa johtok. pk. 20.8.1992; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 121 NOa kertomus toiminnasta 1990; johtok. pk. 28.1.1993; vuosikok. pk. 16.4.1998, johtok. pk. 8.6.2000.
- 122 NOa johtok. pk. 4.11.1993, 12.4.1994, 3.11.1994; hallituksen pk. 2.3.1995, johtok. pk. 24.8.1995 ja rehtori Savolaisen selvitys; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025; Viita 2025, 279.
- 123 Ks. esim. NOa johtok. pk. 12.6.1997; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 124 NOa johtok. pk. 3.3.2004 ja liitteenä selvitys; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025; Tarja Pietikäisen ja Ritva Laurikaisen haastattelu 4.11.2025.
- 125 NOa johtok. pk. 25.11.2008 ja liitteenä selvitys.
- 126 NOa johtok. pk. 1.3.2011, 18.4.2011; tk. 2010.
- 127 NOa johtok. pk. 5.4.1988, 10.3.1998; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025; Ritva Laurikaisen haastattelu 4.11.2025.
- 128 Anna-Maija Virtasen tiedonanto; NOa lehtileikket Nurmijärven Uutiset 14.8.2011.
- 129 NOa hallituksen pk. 16.4.2002; Pirkko Savolaisen haastattelu 7.10.2025.
- 130 NOa johtok. pkt. 14.4.2004, vuosikokous pk. 14.4.2004.
- 131 NOa johtok. pk. 16.4.2002, 19.11.2003, 25.11.2008, 7.4.2009, 25.11.2009, 30.11.2009; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025; Jenni Karemon haastattelu 14.11.2025. Karemo toimi Taru Koiviston sijaisena päätoimisen musiikin opettajan tehtävässä. Tuntiopettajaksi hän oli tullut opistoon vuonna 2005.
- 132 <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistojen-historia/> tiedot otettu 6.10.2025; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 133 NOa johtok. pk. 10.6.2009, 25.11.2009, 23.11.2010, 18.4.2011; vuosikok. pk. 18.4.2011; hallituksen pk. 21.11.2011; Jenni Karemon ja Tarja Pietikäisen tiedonannot 8.10.2025; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 134 NOa johtok. pk. 3.4.2012.
- 135 NOa johtok. pk. 2.3.2022.
- 136 NOa johtok. pk. 4.6.2013.
- 137 NOa johtokk. pk. 2.3.2016, 1.6.2016; Ritva Laurikaisen ja Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 138 NOa johtok. pk. 3.6.2015 ja liitteenä strategia; hallituksen pk. 28.11.2018 ja liitteenä

- toimintasuunnitelma v. 2019; Pekka Evijärven tiedonanto
- 139 NOa hallituksen pk. 27.11.2023 ja liitteenä strategia.
- 140 Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 141 NOa johtok. pk. 2.3.2022, 5.5.2022; tk. 2022; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 142 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 20.6.2012 ja liitteenä kansalaisopiston ylläpitämislupaa koskeva hakemus; vuosikok. pk. 9.4.2013.
- 143 NOa johtok. pk. 9.4.2013, 3.4.2019; tk. 2012, 2017, 2018; johtok. pk. 4.4.2018 ja liitteenä kalenterivuoden 2017 tunnit ja kurssilaiset pääluokittain; tk. 2022; lehtileikkeet vartti 6.6.2012, Nurmijärven Uutiset 30.8.2015; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025; Pekka Evijärven tiedonanto.
- 144 NOa lehtileikkeet, Nurmijärven Uutiset 27.12.2017.
- 145 NOa tk. 2020.
- 146 Tiina Jokelaisen tiedonanto.
- 147 NOa johtok. pk. 30.5.2018 ja liitteenä listaus luennoista.
- 148 NOa hallituksen pk. 28.11.2018 ja liitteenä toimintasuunnitelma 2019.
- 149 NOa lehtileikkeet Nurmijärvi Tänään 27.8.2014; 19.11.2014.
- 150 NOa Jukolan musiikkikoulun vuosikertomus 2011–2012, 2012–2013; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 151 NOa johtok. pk. 3.4.2012; Jukolan musiikkikoulun vuosikertomus 2012–2013; lehtileikkeet Nurmijärven Uutiset 13.4.2014, 22.4.2015; Pekka Evijärven tiedonanto; Tarja Pietikäisen haastattelu 4.11.2025.
- 152 NOa, Jukolan musiikkikoulu, vuosikertomus 2015–2016, 2017–2018; Nurmijärven Opiston tk. 2017, 2019.
- 153 NOa Jukolan musiikkikoulun vuosikertomus 2015–2016, 2021–2022; Nurmijärven Opiston tk. 2017; lehtileikkeet Nurmijärven Uutiset 7.10.2023; Pekka Evijärven tiedonanto.
- 154 NOa Opiston kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 25.2.2015; johtok. pk. 1.4.2015, 25.11.2015; Nurmijärven kuvataide- ja käsityökoulun kannatusyhdistyksen purkautumiskokouksen pk. 24.11.2015; Nurmijärven Kuvataidekoulun osatoimintakertomus v. 2016; tk. 2017.
- 155 NOa ylim. kok. pk. 14.2.2017; hallituksen pk. 4.4.2018.
- 156 NOa tk. 2019; johtok. pk. 25.11.2020 ja liitteenä kuvataidekoulun tk. 2019–2020.
- 157 NOa hallituksen pk. 24.11.2021.
- 158 NOa tk. 2021; lehtileikkeet Nurmijärven Uutiset 17.11.2021.
- 159 NOa tk. 2018.
- 160 NOa hallituksen pk. 6.3.2019; tk. 2019.
- 161 NOa johtok. pk. 24.11.2021; tk. 2022; Pekka Evijärven tiedonanto.
- 162 NOa hallituksen ylim. kok. pk. 14.2.2017; johtok. pk. 13.9.2017 ja liite; tk. 2017.
- 163 NOa hallituksen pk. 29.11.2017, 7.3.2018; lehtileikkeet Nurmijärven Uutiset 7.1.2018.
- 164 NOa kannatusyhdistyksen hallituksen pk. 26.2.2014, 6.4.2016, 30.11.2016, 1.3.2017; kannatusyhdistyksen ylimääräisen kokouksen pk. 21.10.2014 ja liitteenä sopimus ja Juha Lehtisen sähköposti 12.8.2014; johtok. pk. 25.5.2022 ja Jenni Karemon kirje hallintopäällikkö Marja Viljamaalle 25.5.2022; Jenni Karemon haastattelu 14.11.2025.
- 165 NOa tk. 2017, 2019; hallituksen kok. 4.4.2018; tk. 2022; Jenni Karemon haastattelu 14.11.2025; lehtileikkeet Nurmijärven Uutiset 7.9.2022; Pekka Evijärven tiedonanto.
- 166 NOa tk. 2022; hallituksen pk. 3.4.2024.
- 167 NOa johtok. pk. 1.4.2020; tk. 2020; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 168 NOa johtok. pk. 25.11.2020 ja liitteenä Jukolan musiikkikoulun vk. 2019–2020; Pekka Evijärven tiedonanto.
- 169 NOa johtok. pk. 25.11.2020 ja liitteenä Kuvataidekoulun vk. 2019–2020; lehtileikkeet Nurmijärven Uutiset 25.3.2020.
- 170 NOa johtok. pk. 27.5.2020.
- 171 NOa tk. 2020.
- 172 NOa tk. 2020.
- 173 NOa johtok. pk. 24.11.2021 ja liitteenä Jukolan musiikkikoulun vk. 2020–2021; Kuvataidekoulun tk. 2020–2021; opiston tk. 2021, 2022; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 174 NOa tk. 2022.
- 175 NOa tk. 2022.
- 176 Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 177 Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025.
- 178 NOa tk. 2022 ja tilinpäätösasiakirjat.
- 179 NOa tk. 2023.
- 180 NOa hallituksen pk. 27.11.2023, 4.3.2024; tk. 2024; Jenni Karemon haastattelu 13.11.2025; Jenni Karemon tiedonanto.
- 181 Johtaja-nimitys muuttui marraskuussa 1964 rehtoriksi uusien sääntöjen mukaisesti. Ks. NOa Jukolan kannatusyhdistyksen syyskok. pk. 27.11.1964 ja kokouksen liitteenä uusi ohjesääntö. Liitteeseen on merkitty vain päätoimiset tehtävät, ei niiden sijaisuuksia.

NURMIJÄRVEN OPISTON 70 VUOTTA

Nurmijärven Opiston 70-vuotiseen historiaan 1950-luvun puolivälistä lähtien sisältyy suuria muutoksia. Se perustettiin Kansalaisopisto Jukola -nimellä Rajamäelle vuonna 1955. Opetus alkoi seuraavana vuonna ja laajeni koko Nurmijärvelle 1960-luvun loppuun mennessä. Toiminta lisääntyi merkittävästi vuonna 1973 perustetulla musiikkiosastolla.

Hallinnollisten toimintojen siirtyminen ensin Kirkonkylälle vuonna 1990 ja sitten Klaukkalaan 2003 herättivät keskustelua kuten myös nimen vaihdos Kansalaisopisto Jukolasta Nurmijärven Opistoksi vuonna 2012.

2010- ja 2020-luvulla opiston toimintaa modernisoitiin panostamalla viestintään, strategiaan ja brändiin. Lasten, nuorten ja aikuisten opinahjo kehittyi 2010-luvun loppuun mennessä myös merkittäväksi taiteen perusopetuksen, eläkeläisten, työttömien, maahanmuuttajien ja erityisoppijoiden elinikäisen oppimisen oppilaitokseksi.

